

ЗАВТРА — ДЕНЬ СКОРБОТИ І ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ ЖЕРТВ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

«ДОЛЯ СТАЛІНСЬКОГО «СОКОЛА»

ПРО РОМАН САМАДІНА ШУКУРДЖІ І ЙОГО ГЕРОЇВ

25 жовтня 2010 року виповнилося б дев'яносто років від дня народження одного з відомих і відважних асів Великої Вітчизняної війни Амет-Хана Султана.

Двічі Герой Радянського Союзу Амет-Хан Султан відомий у багатьох країнах світу. Походження його з Криму, з кримськотатарської сім'ї, викликає не тільки благодушність, а й робить його чимось подібним до позитивного бренду, коли мовиться про Кримський півострів і Алупку, де він народився і відбувся як особистість. Назва півострова й назва міста, де він народився, мимоволі асоціюються з іменем Амет-Хана Султана. Такий він у своїй величчю і значущості для нинішніх і майбутніх поколінь жителів Криму й Алупки.

Говорити про Амет-Хана можна тільки в найвищому ступені, і як про неабияке явище, і як про яскраву, багатогранну особистість, гідну своєї епохи. Його епоха — це Друга світова війна, що стала катаклізмом, який охопив усі країни Європи та інших континентів, що втягнув у вогонь братовбивчої війни понад шістьдесят країн усього світу, що забрав з собою мільйони молодих життів і поруїнував долі інших мільйонів. Писати про Амет-Хана Султана без показу війни і про події, що їй передували, неможливо. Коли вибухнула війна, він уже був у лавах діючої армії; тут ми бачимо його як людину, готову з перших хвилин небезпеки свободі стати на захист країни і її народу. Саме він і його однолітки, хлопці 1920-х і 1930-х років, перелинули ворогові шлях, не давши йому досягнути своєї мети.

Писати про Амет-Хана непросто. Уся пишу про брата: письменники,

Амет-Хан Султан (другий праворуч) серед однополчан-фронтовиків на польовому аеродромі, воєнні роки

журналісти, історики тією чи іншою мірою хотіли цього, зверталися до образу Героя. Про нього написано багато нарисів, оповідань, журналістських і газетних публікацій, кілька книг. Його ім'я згадується в десятках книг, написаних про війну. Їхні автори — фронтовики, які знали його по ратній справі, люди відважної професії — льотчики-випробувачі, які літали разом з ним у Льотно-дослідному інституті в Жуковському. Та в жодному друкованому матеріалі, жодним автором не розкрито художній і фактичний образ Амет-Хана Султана так всебічно і широко, як у романі, написаному кримськотатарським письменником Самадіном Шукурджі. Автор працював над твором сім років. Саме стільки часу знадобилося йому, щоб

створити образ народного

героя. Роман він назвав «Доля сталінського «Сокола». Назва роману дуже вдала. Автор зображує в ньому не тільки долю відомого всім Героя, а й долю усього післявоєнного молодого покоління льотчиків країни. Показує, як вони ціною неймовірних жертв, подолавши противника на полі бою і вернувшись до мирного життя, створюють нову авіацію оновленої країни. Оновлення відбувається їхніми руками і розумом, праця їхня виявляється не такою мирною, як здається на перший погляд. Вони часто опиняються вічна-віч зі смертельною небезпекою. Вона загрожує їм не тільки в польоті, а й на землі. Тут вона виникає від не завжди і не в усьому адекватній владній структури, яка схильна бачити в кожному з них негативно налаштованих хлопців. І кожне нове

досягнення хлопці добувають не завдяки підтримці цих верховодних структур, а всупереч їхнім витівкам. Тут теж фронт, тут також за перемогу треба розплачуватися великою кров'ю.

У романі ми бачимо не тільки героїчні вчинки Амет-Хана, автор показав його як звичайну людину — у сім'ї, серед друзів, знайомих. Образ його виступає цільним і повним. Ми бачимо особистість, і в той же час ці якості Амет-Хана тісно переплітаються з рисами простого, широкого співрозмовника, різнобічного спеціаліста-авіатора, професійного льотчика, унікального авіамеханіка. За що б він не брався, він робить свою справу неспішно і безпомилково.

(Продовження на 8-й стор.)

СЕРЦЕ ЗАВМИРАЄ...

Нас, дітей війни, досі хвилюють пісні того часу. Та є серед них особлива, названа мужньо і строго: «Враги сожгли рідную хату...». Коли слухаєш її — серце завмирає. Мабуть, не всім відомо, що вона була піддана нещадній цензурі і п'ятнадцять років лежала в архівній шухляді композитора Матвія Блантера. А це ж була, можливо, найвагоміша, найправдивіша пісня про велику трагедію народу. Безперечно, що й у творчості поета Михайла Ісаковського це найкращий вірш, який викликав широкий відгук серед людей різних поколінь. Та що там казати! Це ж і мій тато, як тисячі інших, носив ту ж таки бойову медаль «За взяття Будапешта»...

Пісню з незмінним успіхом виконували Марк Бернес і Юхим Флакс. А в Україні вона не звучала. Тільки недавно її вперше заспівав народний артист України Григорій Гаркуша.

Саме на замовлення славного нашого співака я переклав українською цей дуже складний для відтворення поетичний текст. А потім згадалися ще й інші, дуже популярні в молоді наші роки інтимно-ліричні пісні — «Під кленами», «Я усміхаюся тобі», «Чом серденько защеміло», «Романс Рощина», «Як, скажи, тебе зовуть?». Вони теж зазвучали по-українському і через багато років начеб одержали друге життя. Я не ставив перед собою якоїсь певної мети. Просто хотілося ще раз показати, які справді безмежні можливості має наша мелодійна рідна мова. А наскільки це вдалося — відчують читачі, а можливо, й артисти та їхні шанувальники.

Петро ПЕРЕБИЙНІС, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, заслужений діяч мистецтв України

(Продовження на 8-й стор.)

В СВОЇЙ ХАТІ — СВОЇ ПРАВИ...

ЧИ ДОРІВНЮЄ РИЗИК ШАНСУ?

Що притаманне партіям лівої політичної орієнтації, здається, відомо усім. А хто такі праві? Це ті, що з протилежного флангу? Але допитливу людину такою відповіддю не задовольнити.

Тож скористаємось нагодою дізнатися про цілі та принципи діяльності правих партій значно більше. А можливість така є. Сьогодні відколотася від «Нашої України» і формується нова партія з робочою назвою «Праві», а до її оргкомітету входить координатор по Криму, добре відомий нашим читачам як голова Української громади Криму, донедавна переконаний «нашоукраїнець» Владислав Григорович Хмеловський.

За родом занять йому найближча підприємницька ді-

яльність, тож і партія, зорієнтована на середній клас, співзвучна інтересам Владислава Григоровича. Хоча український середній клас значно відрізняється від традиційного, бо дуже легко розпадається на майнових магнатів і тих, хто просто має що поїсти.

Зі слів Владислава Хмеловського стає зрозумілим, що партія «Праві» насамперед зорієнтована на працевлаштування (тих, кого, даруйте, за радянських часів називали експлуататорами), і хоча сутність процесу в принципі не змінилася, але за нових економічних умов на цих людей сьогодні в державі належить ледь не молитися, адже країна делегувала переважну кількість своїх економічних функцій саме їм. Це від них

напряму залежить тепер наповнюваність бюджету, те, чи стануть їхні працівники коли-небудь пенсіонерами (через зарплату в конвертах або ж легальну) та і взагалі комфорт і добробут цих людей. Щодо останнього, то тут не врятує навіть найпрогресивніший Трудовий кодекс — це справа працевлаштування. Своєю часу була здивована, довідавшись, що в гарячій період наймані працівники де у кого з них по місяцю не мають жодного вихідного, як і відгулів потім чи грошових компенсацій, та це ще не рекорд — в одній із телепередач йшлося про людину, яка працювала без жодного вихідного понад 11 місяців. Тож спробуємо уявити, наскільки важливими для суспіль-

ства є ці люди — їхня заповзятливість, моральність, господарські здібності тощо.

Якою ж хочуть бачити в майбутньому модель нашого суспільства ті, кому є що втрачати і хто називає себе «правими»?

У своєму інтерв'ю «Українській правді» один із лідерів партії колишній міністр закордонних справ Володимир Огризко зауважує, що перед суспільством стоїть завдання «раз і назавжди змінити теперішню прогнилу систему», при цьому маючи реальну програму суспільних змін, «які на першому етапі можуть бути доволі болісними. Але... кожен має розуміти, на що він іде. І що питання стоїть рубя: або болюча операція, а потім — одужання,

або прогнозована смерть».

Важко назвати цей месидж політикою оригінальним. Шоковою терапією ми лікуємося регулярно вже понад 20 років. Першими застосували її пани Гайдар і Павлов, які забрали у людей всі їхні радянські грошові заощадження. Від шоку страждаємо і досі, а ось «одужала» в результаті лише купка «експриаторів» (до речі, якщо хтось думає, що «Юліну» чи то «Коліну» тисячу народ уже благополучно отримав, про що так багато говорилося торік, то мушу зауважити: ті, хто оформив безліч папірців на право її отримання ще у минулому вересні, так і лишалися «при надії», але не на 2013 рік, бо гроші у нинішньому бюджеті з цією метою не передбачені). Між іншим, в реальній медицині шокова терапія використовується

тільки в екстраординарних випадках, наприклад, при зупинці серця. Про те, що ми перебуваємо на межі загибелі, люди дізнавалися лише із вуст тих, хто із корисливою метою підштовхував нас до цієї самої межі. Характерно, що таку терапію наші «спасителі» використовували тільки до інших, а самі обходилися без «шоку» та й не затягували «паски», як це пропонувалося суспільству робити під час кожного нового етапу реформ. Тому довіра до подібних заходів сьогодні є досить низькою.

Втім, вивчаючи програмні засади партії, маємо констатувати, що вона таки передбачає дійсні реальні зміни, які, хоч, можливо, і болісним шляхом, але мають зміцнити державу, змінивши її економічну модель на більш прагматичну і утилітарну. (Продовження на 4-й стор.)

КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ

ЗАСНОВНИКИ:
Міністерство культури і туризму України,
Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка,
трудоий колектив підприємства «Об'єднана редакція газети «Кримська світлиця»

За вагомий внесок у справу українського національного відродження, розбудову та зміцнення Української держави редакція газети "Кримська світлиця" нагороджена медаллю Всеукраїнського товариства "Просвіта" "БУДІВНИЧИЙ УКРАЇНИ"

Головний редактор
Віктор КАЧУЛА

Газета зареєстрована Міністерством юстиції України
Ресстраційне свідоцтво КВ № 12042-913ПР від 30.11.2006 р.
Індекс: 90269

Редакція не завжди поділяє думки авторів публікацій, відповідальність за достовірність фактів несуть автори.
Рукописи не рецензуються і не повертаються. Листування з читачами - на сторінках газети.
Матеріали для друку приймаються в електронному вигляді. Редакція залишає за собою право скорочувати публікації і редагувати мову.

ТЕЛЕФОНИ:
головного редактора - (067) 650-14-22 (050) 957-84-40

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:
95006, м. Сімферополь, вул. Гагаріна, 5, 2-й пов., к. 13 - 14
e-mail: kr_svit@meta.ua
http://svitlytsia.crimea.ua
Друкарня: ТОВ «ВПК «Експрес-Поліграф» вул. Фрунзе, 47-б м. Київ, 04080
Тираж — 2000

ВИДАВЕЦЬ -
ДП «Національне газетно-журнальне видавництво»
Генеральний директор Олесь БЛАШ
03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1, тел./факс (044) 498-23-65
Р/р 37128003000584 в УДКСУ у м. Києві МФО 820019
код ЄДРПОУ 16482679
E-mail: vidavnictvo@gmail.com

У КРИМУ ПІСЛЯ ЗАГИБЕЛІ ШКОЛЯРКИ ЗАКРИЛИ РЯД ОЗДОРОВНИЦЬ...

З десяток дитячих оздоровниць в Криму від сьогодні не працюють. Їх закрили в результаті тотальної перевірки усіх кримських таборів — після того, як у санаторії Сімеїза через падіння балкона загинула школярка зі Львова, повідомляє ТСН.
Як з'ясувалось, дітям загрожують не лише старі балкони, а й пожежі. У багатьох оздоровницях запасні виходи заставлені старими меблями та усіляким непотребом. Також заклади не мають вогнегасників та запасів води на випадок пожежі.
Як повідомлялося, 30 травня в санаторії «Юність» у Сімеїзі обвалився балкон з дітьми. В результаті загину-

ла 10-річна львів'янка Діана Сідельник, ще одна дівчинка зазнала травм. Діану Сідельник поховали у четвер, 6 червня, у Львові. Попрощатися з дівчинкою прийшли близько 200 осіб.
* * *
Журналісти порівняли стан українських дитячих санаторіїв та чиновницьких кабінетів у Міністерстві охорони здоров'я.
Як з'ясували журналісти, за роки незалежності 100-річна будівля санаторію «Юність», де наприкінці травня загинула 10-річна Діана Сідельник, не ремонтувалася жодного разу.
Подібна ситуація й у багатьох інших санаторіях краї-

ни, повідомляє ТСН. Так, дитячий санаторій «Барвінок» під Києвом, що також спеціалізується на туберкульозних хворих, не отримував коштів на ремонт з 2008 року. А ось будівля Міністерства охорони здоров'я — за віком така ж, як санаторій «Юність», — в ідеальному стані. В грудні тут зробили капітальний ремонт.
Кошти з бюджету на ремонт адміністративної будівлі МОЗу виділяються щорічно. В 2011 році чиновники на реконструкцію власних кабінетів витратили майже 2 млн. грн. Однак цих коштів виявилось мало — і в 2012 році на міністерські фасади пішло ще 400 тис. бюджетних коштів. Цих грошей з лихого б вистачило, аби відремонтувати занедбаний корпус санаторію «Юність»...

КРИМ ПРОПОНУЄ ІНВЕТОРАМ КУПУВАТИ САНАТОРІЇ

Крим прагне відродити статус оздоровниць, відійшовши від стереотипів пляжного відпочинку, і запрошує інвесторів допомогти в розвитку інфраструктури. Про це заявив на I Міжнародній бізнес-конференції «ABC: Ukraine & Partners» міністр курортів і туризму АР Крим Олександр Лів, повідомляє кореспондент Укрінформу.
«Ми готові надати інвесторам супровід, надати консультації, показати вигідні об'єкти», — сказав міністр. Головна проблема Криму, в тому числі для інвесторів, полягає у вузьких

рамках курортного сезону, вважає він.
«Це пов'язано з тим, що останні 20 років туристична політика будувалася на користь пляжного відпочинку. Головний пріоритет розвитку Криму — це відродження статусу оздоровниць. У цьому плані інвесторам пропонується, зокрема, розвивати санаторний бізнес», — підкреслив О. Лів.
Він зазначив, що найбільший коефіцієнт авантаження останнім часом демонструють саме цілорічні санаторії. Так, в Саках — це 64%, в Євпаторії — 61%, в Ялті — 56%, в Алушті — 55%. Крім того, за словами О. Ліва, Крим має одну тисячу кілометрів берегової лінії, з них 343 км придатні для будівництва нових пляжів.

ЗА ПОБИТТЯ ЖУРНАЛІСТІВ СУДИТИМУТЬ ЧОТИРЬОХ ОСІБ

У справі нападу на журналістів Ольгу Снісарчук і Владислава Соделю 18 травня судитимуть чотирьох осіб. Про це на засіданні тимчасової слідчої комісії Верховної Ради 18 червня повідомив заступник генерального прокурора Анатолій Пришко, повідомляє «Телекритика».
Раніше прокуратура Шевченківського району затвердила і скерувала до Шевченківського райсуду обвинувальний акт стосовно одного підозрюваного в хуліганських діях і перешкоджанні журналістам — Вадима Тітушка, а досудове розслідування стосовно інших трьох підозрюваних тривало.
Зі слів А. Пришко, за цей рік загалом відкрито близько 150 кримінальних проваджень щодо порушення прав журналістів, у тому числі 40 — за 171-ю статтею Кримінального кодексу (перешкоджання діяльності журналістів), вісім із них направлено до суду.
Нагадаємо, 18 травня під час мітингу опозиції невідомі у спортивних костюмах до крові побили журналістів

Ольгу Снісарчук та Владислава Соделю. Це відбувалося на очах правоохоронців, які не захищали журналістів, хоча ті зверталися по допомогу. Також представники міліції не скористалися фото- і відеоматеріалами, аби оперативно затримати нападників.
Як відомо, Шевченківським райуправлінням міліції у зв'язку з подіями 18 травня в центрі Києва розслідується кримінальне провадження за ч. 2 ст. 296 ККУ (хуліганство) та ч. 1 ст. 171 ККУ (перешкоджання законній професійній діяльності журналістів).

ЗА ВІДБИТИЙ НІС ЛЕНІНА...

Шевченківський районний суд Києва 19 червня виніс вирок п'ятому націоналістам, які у червні 2009 року пошкодили пам'ятник Леніну на Бессарабській площі столиці, визнавши їх «винними у хуліганстві». Про це УНІАН повідомили у прес-службі Всеукраїнського об'єднання «Свобода».
Так, за даними «Свободи», Миколу Коханівського засуджено до 3 років обмеження волі з іспитовим строком 2 роки, голову Дубровицької районної організації ВО «Свобода» (Рівненщина) Олександра Задорожного, націоналістів Андрія Тарасенка, Богда-

на Франта та Івана Срібного — до 2 років обмеження волі з іспитовим строком 2 роки.
Коментуючи це рішення, адвокат Сидір Кізін, який чотири роки захищав націоналістів, наголосив: «Ми категорично не згодні з таким вирок суду. Хлопці діяли виключно у рамках закону і виконували указ Президента України. Ми оскаржуватимемо вирок у апеляційному суді».
Напередодні в суді націоналісти виголосили останнє слово, зазначивши, що винними себе не визнають, адже їхні дії було спрямовано на захист честі й гідності української нації, зазначили в «Свободі».
Як повідомляв УНІАН, 30 червня 2009 року на Бессарабській площі Києва було пошкоджено пам'ятник Леніну. За цим фактом міліція затримала п'ятеро громадян та порушила кримінальну справу за ч. 2 ст. 296 (хуліганство) та ч. 2 ст. 298 (незаконне пошкодження пам'ятки національного значення) Кримінального кодексу України.
У серпні 2009 року Кабінет Міністрів виключив пам'ятник Леніну на Бессарабській площі з державного реєстру пам'яток національного значення.

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ СТВОРИЛА СПЕЦКОМІСІЮ З ПИТАНЬ КРИМУ

Верховна Рада України створила тимчасову спеціальну комісію з питань Автономної Республіки Крим. Як повідомляє кореспондент Укрінформу, за відповідну постанову № 2574 проголосували 247 народних депутатів.
До складу комісії увійшли 15 народних депутатів, а очолив її представник фракції Партії регіонів Борис Дейч.
«Прийняття проекту постанови дозволить реалізувати конституційні повноваження Автономної Республіки Крим, спрямовані на створення необхідних умов соціально-економічного розвитку Автономної Республіки Крим як складової частини України», — йдеться у пояснювальній записці до документа.
Його автори — кримські регіонали Олена Нетецька, Віталіна Дзоз і Борис Дейч — зазначають, що така комісія вже створювалася раніше (у 2011 році) і довела свою ефективність.
Згідно з пояснювальною запискою, комісія опрацюватиме законопроекти, проекти інших актів, положення яких стосуються конституційно-правового статусу Автономної Республіки Крим; делегування їй повноважень; затвердження Конституції АРК та внесення змін до неї; правового режиму майна, що належить республіці; фінансової самостійності Криму та інших питань за рішенням Верховної Ради України.

АРСЕНІЙ ЯЦЕНЮК СТАВ ГОЛОВОЮ ПОЛІТРАДИ «БАТЬКІВЩИНИ»

14 червня з'їзд партії «Фронт Змін» одностайно ухвалив рішення про об'єднання з ВО «Батьківщина» шляхом ліквідації та вступу членів «Фронт Змін» до ВО «Батьківщина».
З'їзд партії «Батьківщина» обрав Юлію Тимошенко головою партії, Арсенія Яценюка — головою політради партії, Олександра Турчинова — першим заступником голови політради і керівником центрального штабу.
А. Яценюк підкреслив, що «вперше за 20 років української історії демократичних партій демократи не на словах, а на ділі об'єдналися». «Ми об'єдналися на базі партії «Батьківщина», а інші партії припинять діяльність у зв'язку з об'єднанням у єдину потужну демократичну силу», — підкреслив А. Яценюк. Він уточнив, що всі рішення делегати з'їзду ухвалювали одностайно.

УКРАЇНА ЗА РІВНЕМ СМЕРТНОСТІ — НА ДРУГОМУ МІСЦІ У СВІТІ

Україна посідає друге місце в світі за рівнем смертності з показником 15,75 осіб на 1000 жителів. Про це, як повідомляє РБК-Україна, йдеться у звіті Центрального розвідувального управління (ЦРУ) США.
На першому місці — ПАР (17,36), слідом за Україною йдуть Лесото (15,02) і Чад (14,85). Ситуація в сусідніх з Україною країнах така: Росія займає 10 позицію з 13,97 осіб на 1000 жителів. Польща — на 46 місці (10,31), Білорусія — на 13 місці (13,68), Угорщина — на 23-му (12,71), Молдова — на 24-му (12,61). Найменший рівень смертності в Катарі (1,54), а також ОАЕ і Кувейті (2,01 і 2,14 відповідно).

ДЕРЖАВНОЮ ЗЕМЕЛЬКОЮ РОЗПОРЯДИЛИСЬ, ЯК СВОЄЮ...

Прокуратурою Криму відкрито кримінальне провадження за фактом незаконного вилучення 3,2 га землі на території Великої Алушті вартістю 2,8 млн. грн. Про це повідомили у прес-службі прокуратури АРК.
«Як встановлено прокурорською перевіркою, ділянки у воєноохоронній смузі в с. Семидірів'я Алуштинського району були приватизовані внаслідок незаконних дій колишнього голови Лучистівської сільради і экс-начальника Алуштинського міського управління земельних ресурсів», — йдеться у повідомленні.
Чинovníки не тільки нехтували законодавчою заборобою на приватну забудову узбережжя і заняття там фермерством, але і «спростили» процедуру надання землі, фактично обмежившись своїми одноосібними рішеннями. При цьому серед одержувачів державних земель виявилися родичі «розпорядників».
За даними прокуратури, дії экс-чиновників кваліфікуються за ч. 2 ст. 364 КК України як зловживання службовим становищем. Збитки від протиправних дій колишніх керівників становили 2,8 млн. грн.

АНОНС! Дивіться у неділю, 23 червня, на ДТРК «Крим» Ателерозповідь про святкування 20-літнього ювілею зразкової дитячої театральної студії «Світанок». Поч. о 18.00.

ЧИ БУДЕ ХАТА

Можливість розташуватися на території бази-готелю МДЦ «Артек» редакція «Кримської світлиці» отримала за особистого сприяння Президента України Л. Кучми і появи у березні 2002 року президентського Доручення про створення належних умов для функціонування в Автономній Республіці Крим україномовної державницької просвітницької газети.
Всі попередні роки редакція експлуатувала надані приміщення на умовах комерційної угоди, за якою розраховувалася з власником бази-готелю — МДЦ «Артек». Після перереєстрації газети у 2006 році і введення до складу співзасновників «Кримської світлиці» Міністерства культури і туризму України

всі зобов'язання з утримання редакції були передані Державному підприємству «Газетно-журнальне видавництво Мінікультури і туризму України» (нині — ДП «Національне газетно-журнальне видавництво»). І ось тут виникла правова колізія, через яку «Кримська світлиця» може опинитися на вулиці!
Річ у тім, що Видавництво не може продовжувати розраховуватися з власником бази-готелю, де розташовується «Кримська світлиця», за комерційною угодою — Держказначейство не дозволяє такі угоди між державними підприємствами. Тим часом, власник приміщення — Державне підприємство України МДЦ «Артек», яке належить до Державного управління справами, як нам

пояснили, не має права укласти договори оренди.
Здавалося б, логічний вихід із цієї патової ситуації — підшукати нове приміщення і власника, який підпише необхідну угоду. Але поки що спроби редакції знайти такого власника успіхом не увінчалися. Зрештою, понад 10 років тому лише за сприяння вищого керівництва держави «Кримська світлиця» змогла знайти у Криму пристойний дах над головою.
Сподіваючись тоді, що ця проблема на державному рівні вирішена надовго, редакція свого часу вклала значні кошти в облаштування наданих приміщень і створення належних умов для повноцінного функціонування газети, яку вважають духовно-

«ДЕ ВТРАЧАЄ АВТОНОМІЯ — ВТРАЧАЄ ДЕРЖАВА...»

Крим став п'ятим регіоном, в якому побував Голова Верховної Ради України Володимир Рибак з метою вивчення проблем місцевого самоврядування, врахування пропозицій територіальних громад при формуванні бюджету країни на 2014 рік. Протягом дня він взяв участь в Українському муніципальному форумі Асоціації міст України в Ялті, зустрівся в Сімферополі з представниками органів місцевого самоврядування і керівниками місцевих органів виконавчої влади, установ та організацій, після чого відповів на запитання журналістів.

Зустріч у Верховній Раді АРК В. Рибак розпочав з виконання приємної місії: вручення нагород Верховної Ради України — Почесних грамот і нагрудних значків кримчанам, які зробили значний внесок у розвиток місцевого самоврядування. У своєму виступі він розповів про деякі питання специфіки роботи очолюваного ним українського парламенту, з часу обрання якого виповнилося рівно півроку. Дві третини його складу — нові депутати, які прийшли в сесійну залу з мітингів і ці протестні форми політичної діяльності, блокування перенесли на законотворчість і парламентську трибуну. Дуже часто заклали спікера, за його визнанням, до опозиціонерів приступити до виконання своїх депутатських обов'язків залишаються не почувати, незважаючи на масу невідкладних проблем, що чекають негайного вирішення, насамперед фінансування соціальної сфери. І все ж він не втрачає надії знайти точки дотику, спільність інтересів для всіх п'яти фракцій.

— Досить гратися в політику. Домовляйтеся. У нас нема іншого варіанту, — наполягає Президент Віктор Янукович, — сказав В. Рибак. — Взавши на себе всю відповідальність за виконавчу владу і здійснення реформ, він переконаний у тому, що «у нас все вийде».

Вперше за двадцять років у державі з'явилася можливість, щоб три гілки влади працювали в одному напрямку на поліпшення добробуту людей. І результати цієї роботи вони повинні відчувати вже наступного року у збільшенні розмірів заробітної плати і пенсій, покра-

щенні стану доріг між райцентрами, селами і в міських мікрорайонах. Для вирішення цих соціально-економічних питань у другому півріччі нинішнього року буде направлено 50 мільярдів гривень.

Україна — одна з найбільших і не бідних держав у Європі. У нас є все, потрібно лише уміло розпорядитися своїм багатством. А для цього необхідні нові стандарти. Тому ми йдемо в Євросоюз, асоціація з яким буде обов'язково підписана. Однак у нас і дуже велика частка товарообігу з Росією — 65 мільярдів гривень, яку також потрібно зберегти. Отже, доля України — бути і розвиватися в контакт з двома союзами, Європейським і Митним.

Що люди сьогодні хочуть від влади? Робочі місця з новою, вищою оплатою праці. І в новому парламенті, за словами В. Рибак, є стійка більшість, щоб приймати такі рішення, повернути піраміду з тоннами і кілометрами у зв'язі до проектів соціального змісту. Необхідно будувати дитсадки, щоб зняти питання черг до них, у школах виховувати всебічно розвинену особистість з володінням комп'ютером і знанням іноземних мов. Через одне покоління — 20–25 років такі люди прийдуть на зміну нинішнім фахівцям і керівникам на всіх рівнях управління.

Багато критики в місцевій владі викликає політика фінансового вирівнювання регіонів. Особливо не згодні з таким ручним управлінням центру фінансово розвинутої території. Як будувати у цих умовах розвиватися далі органи місцевого самоврядування? Відповіді на це запитання потрібно шукати, на дум-

ку В. Рибак, в площині децентралізації влади і делегуванні повноважень регіонам з підкріпленням фінансовими ресурсами в автоматичному режимі. В колишній унітарній державі просто немає іншого шляху для того, щоб завтра люди жили краще, ніж сьогодні. І якщо нині в розпорядженні місцевих органів влади знаходиться трохи більше 40 відсотків бюджетних коштів, то в майбутньому цю цифру необхідно збільшити до 60. Цей процес В. Рибак називає «бюджетним федералізмом».

У Криму, за словами голови Верховної Ради АРК Володимира Константинова, лише 12 відсотків самодостатніх територіальних громад. Бюджетні платежі таких великих промислових підприємств, як «Крименерго», «Чорноморнафтогаз» та інших, переорієнтовані на Київ і розчиняються в столичних компаніях-гігантах. А Крим у зв'язку з цим порівняно з попереднім роком втратив більше 1 мільярда гривень.

І це в умовах, коли на два мільйони населення півострова прибуває в рік шість мільйонів туристів і відповідальників. І всіх їх треба прийняти, нагодувати, організувати оздоровлення та дозвілля. На цю особливість регіону звернув увагу голова українського парламенту голова Ради міністрів АРК Анатолій Могильов. Він висловив пропозицію застосовувати до Криму підвищуючий коефіцієнт на 25 відсотків, щоб компенсувати навантаження на дороги, медицину, житлово-комунальне господарство, і порушив питання про передачу автономії тепличного комплексу, який знаходиться поблизу Сімфе-

ропольського аеропорту і є власністю Верховної Ради України. Теплиці п'ятий рік пустують, накопичуючи мільйонні борги та збитки, а в руках кримчан, за його словами, дуже швидко та ефективно запрацюють.

А. Могильов запевнив керівників територіальних громад, що в автономії не планується закриття жодного фельдшерсько-акушерського пункту, як про це поширюються чутки і нагнітаються нездорові пристрасті. Навпаки, у тих місцевостях, де за нормами їх не вистачає, вони будуть відкриті.

Про спрямування представників виконавчої влади і депутатів на спільне виконання соціально-економічних ініціатив президента, в яких головною цінністю є людина, говорив у своєму виступі Постійний Представник Президента України в АРК Віктор Плакіда.

Свої пропозиції з наболілих для громадян питань оренди землі, ремонту сільських доріг, забезпечення населених пунктів водою, теплом, електроенергією на зустрічі, що пройшла у формі діалогу, висловили міський голова Армянська Валентин Демидов, голова Джанкойської районної ради Олена Чернікова, Фрунзенський сільський голова Сакського району Валентина Генрі, Добровський сільський голова Сімферопольського району Ігор Буданов, Красномакський сільський голова Бахчисарайського району Світлана Львова.

В. Рибак пообіцяв направити їх у відповідні відомства, а контролюватиме виконання група кримських народних депутатів, якою в робочому режимі злагоджено й оперативно керує їхній «бригадир» Борис Дейч. Її передбачається узаконити як комісію у справах Криму в складі парламенту.

Про те, що жодна з пропозицій кримчан не залишиться без уваги, говорив у своєму виступі голова Комітету Верховної Ради України з питань державного будівництва і місцевого самоврядування Давид Жванія, зауваживши, що саме з Криму найбільше й пишуть.

Цей регіон — перлина України. І його голос буде почутий у Києві, де налаштовані зробити все для того, щоб сюди їхали на відпочинок та оздоровлення не лише українські громадяни. Тут є всі можливості прийняти пів-Європи. І відмовлятися від цих перспектив не можна, бо там, де втрачає автономія, — втрачає держава.

Валентина НАСТІНА

ДЕНОНСАЦІЯ НЕ ПРОЙШЛА...

19 червня Верховна Рада не підтримала опозиційний законопроект про денонсацію угоди щодо перебування Чорноморського флоту РФ в Україні, що фактично дозволяє російському флоту залишатись. Прикметно, що за документ, внесений депутатом від «Батьківщини», не голосували 33 опозиціонери, при цьому підтримали його 3 регіонали. Такі дані поіменного голосування оприлюднено на сайті Верховної Ради.

Так, згідно з повідомленням, 16 «батьківщинівців» були відсутні у залі, шестеро з невідомих причин не голосували. В «УДАРі» за законопроект не віддали голоси 8 нардепів: 6 були відсутні, 2 не голосували. Троє «свободівців» виявились відсутніми. У ПР утримались від голосування 15 нардепів.

Нагадаємо, 19 червня ВР голосувала Закон про денонсацію Угоди між Україною та Російською Федерацією з питань перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України, поданий депутатом від «Батьківщини» Володимиром Яворівським.

Опозиція заявляє, що угоду, яка продовжує перебування ЧФ РФ у Криму, було підписано і ратифіковано всупереч національним інтересам України, а відтак вона несе загрозу суверенітету країни та її територіальній цілісності.

СТРІЛЯНИНА У ПЕРВОМАЙСЬКУ

Група народних депутатів з фракції «Батьківщина» вимагає порушити кримінальну справу за статтею «розбій і бандитизм» через стрілянину у Первомайську Миколаївської області на агрофермі Корнацьких. Про це на брифінгу заявив нардеп із «Батьківщини» Андрій Парубій, повідомляючи кореспонденту Укрінформу.

«Зараз порушена кримінальна справа за статтею «хуліганство». Але ми вимагаємо, щоб була порушена кримінальна справа за статтею «розбій і бандитський напад». Оскільки події в Первомайську — це фактично один з небагатьох випадків в історії України, коли таке величезне бандугруповання серед білого дня напало на приватну власність, і, не ховаючись, з рушниць і пістолетів стріляло в людей», — зауважив А. Парубій. Він також додав, що особисто був присутнім під час конфлікту в Первомайську і став свідком того, як близько 150 озброєних людей напали на працівників агроферми Корнацьких. «Нами персонально було затримано трьох бойовиків. Одного з них одразу, а ще двоє були в машині. В цьому автомобілі за наполяганням депутатів міліція виявила 3 пістолети, а також 7 сокир і 2 кайла», — поінформував А. Парубій.

Ще один свідок цих подій у Миколаївській області нардеп від фракції «Батьківщина» Олег Медуниця висловив упевненість, що цей конфлікт не господарський. «Це політичний тиск на кандидата в депутати Верховної Ради Корнацького...» — зауважив О. Медуниця.

ТИМ ЧАСОМ...

У «СВІТЛИЦІ»?

інформаційним «обличчям» держави у Кримській автономії. Зокрема, було зроблено ремонт у трьох редакційних кімнатах, настелено лінолеум, встановлено кондиționери (з функцією обігріву), штори-жалюзі, підвісну стелю, металопластикові «євровікна» — на загальну суму понад 50 тисяч грн. До слова, ця сума за нинішніх цін покриває щонайменше річне перебування редакції на території бази-готелю, але власник приміщення, якому все це дістанеться, коли «Світлиця» змушена буде звільнити облаштовані за власний кошт кімнати, відмовляється навіть говорити на цю тему. «Підбити», викинути на вулицю «Світлицю» і заволодіти її добром? Ніби й не війна, а хіба ж не відго- нить все це мародерством?

Читачі «Кримської світлиці» звикли до нинішнього зручного розташування редакції, як, зрештою, й до того, що коли проблеми державницької газети вирішуються на державному рівні, то це справді «серйозно й надовго». Тому навряд чи додасть державним чиновникам авторитету зайвий ажіотаж до газети, що виник буквально на рівному місці через те, що дві державні структури ніяк не знайшли спільної мови. На нашу думку, ДПУ МДЦ «Артек» міг би, як виняток, укласти тимчасову угоду оренди трьох кімнат для «Кримської світлиці» — в усякому випадку, до тих пір, поки для державної газети не буде знайдено пристойне і «довговічне» приміщення. Можливо, це буде у

давно очікуваному Українському домі в Криму, де розмістилися б не лише «Кримська світлиця», але й ДО «Всеукраїнський інформаційно-культурний центр», який нині тулиться в напівпідвалі, Товариство «Просвіта», ГО «Українська громада Криму», кримські філії Наукового товариства ім. Шевченка, Всеукраїнського об'єднання ветеранів та інших громадських, культурницьких організацій (і не лише національних українських!), які сприяють зміцненню та розбудові Української державності на теренах Криму. Невже до того часу, поки це станеться, не можна спокійно, цивілізовано, без опечатувань і блоkad владнати ситуацію з газетою? Чи колективу «Кримської світлиці» треба

знову звертатися до Глави держави з проханням продовжити дію Доручення, підписаного одним з його попередників?

Редакція вже офіційно звернулася до кримської влади, сподіваючись, що її мудре, авторитетне сприяння у вирішенні цієї проблеми зможе, зрештою, стати ще одним містком довіри й поваги громадян до влади взагалі.

Звертаємося також до вас, «світличан», наших читачів і ширших шанувальників: підкажіть, де могла б «Кримська світлиця» у Сімферополі знайти, нарешті, постійну, надійну, довговічну СВІТЛИЦЮ, яка світилася б вікнами для ваших душ, і щоб ніхто й ніколи не міг погасити в тих вікнах світло...

Від імені трудового колективу «Кримської світлиці» — Віктор КАЧУЛА, головний редактор

ЧИ ДОРІВНЮЄ РИЗИК ШАНСУ?

(Закінчення. Поч. на 1-й стор.)

Інше питання, як це буде сприйнято суспільством, значна частина котрого за останні роки призвичаїлася знаходити свої перспективи і добробут швидше у менеджменті та торгівлі, ніж у реальній низькокваліфікованій праці. У цей же час, згідно з новою економічною моделлю, вже навряд чи йтиметься про безробіття та перенавчання у нинішніх межах, як не йшлося колись і у Радянському Союзі. Розгляньмо хоча б статті, присвячені освіті і науці. Ось найсуттєвіше: «Держава суттєво скорочує кількість державних ВНЗ і забезпечує безкоштовну вищу освіту лише для некомпетентних та критичних для розвитку держави напрямків діяльності». «Більшість випускників шкіл мають здобувати спеціальність у професійно-технічних навчальних закладах. У ВНЗ базовим рівнем кваліфікації має стати рівень бакалавра. Лише 15-20% випускників-бакалаврів, як правило, після декількох років професійної діяльності будуть продовжувати освіту для здобуття магістерського ступеня чи МБА в провідних університетах чи бізнес-школах». «Академія наук ліквідується — наукові інститути передаються провідним університетам чи приватизуються приватними ВНЗ. Інше, непрофільне майно приватизується на відкритих та прозорих аукціонах». «Фінансування науки здійснюється не шляхом виділення коштів науковим інститутам, а шляхом конкурсного розподілу державних грантів на проведення дослідницьких робіт за пріоритетними для держави і суспільства напрямками науки».

А тепер спробуймо розібратися, про що зрештою йдеться. Скорочення кількості державних ВНЗ свідчить про подальше обмеження безкоштовної освіти і виключає її в так званих комерційних галузях, а це економіка, менеджмент, банківська справа, юриспруденція (виняток надається лише освіті, охороні здоров'я, культурі, науці і мистецтву). Тобто навіть найталановитіша молодь із бідних родин не зможе безкоштовно «придбати» так звану «комерційну» спеціальність — її можна буде лише «купити» грошовитим людям. Воно і зрозуміло, адже більшість випускників муситимуть задовольнятися середньою спеціальною освітою — фахами сантехніка, електрика, слюсаря, тесляра, маляра, газоелектрозварника тощо. Дівчата стануть кравчинями, кухарками, офіціантками, продавцями, згідно з освітою не маючи шансів для фахового зростання. Такі люди та представники інших робочих спеціальностей будуть затребуваними на ринку праці, а частково і формуватимуть його. Тож треба сподіватися, що держава посилює свій виробничий потенціал, отримає нове дихання житлово-комунальна сфера, оживуть напівзруйновані довгобуду.

І все це зовсім не погано, якщо стояти на державницьких позиціях і не мати сумнівів, що для ваших власних дітей вистачить закордонних інститутів і не згадаєш тут професій. Зрештою, за радянських часів провідні ВНЗ можна було перерахувати на пальцях, а мо-

ТОЧКА ЗОРУ

лоді судді, прокурори та податківці, ті, чий дохід традиційно не обмежується зарплатою, не юрмилися в пошуках відповідної їхньому «сану» роботи і не провокували високопосадовців на чергові корупційні діяння.

Переважає більшість людей працювала на рядових, але потрібних суспільству посадах, хороший газоелектрозварник одержував більше, ніж директор державного книжкового видавництва, в якому, до речі, була окрема редакція виробничої літератури, де опіювалися робочі професії, друкувалися нариси про людей праці, котрі аж ніяк не почувалися приниженими чи другорядними. Вони сиділи в президіях, одержували нагороди, квартири, виходили на максимальні пенсії і були не проти закинути «гнилий» інтелектуальний щоденник сумнівної репутації.

Але ж ті часи безповоротно минули, і, повернувши людей до лопати і кайла, цим самим їм вже ніхто не поверне колишнього гордовитого самопочуття і життєвих благ, які прикрашали їхній професійний вибір. А він дійсно був їхнім власним вибором, який держава лише стимулювала, не заганняючи людей і прокрустове ложе фінансових можливостей. Нинішнє суспільство налаштоване вже зовсім по-іншому. І жоден псих не заспіває навіть на самоті із собою: «Нет на свете выше звания, чем рабочий человек!». А у телерекламі нам щодня нагадують, що жінка і «посудомийка» — це зовсім різні речі, звідти ж чула і про таку установу, як «мусарня». (Це так чемно називають «офіс» «дяді Стьопи»).

Проте вирішити проблему забезпечення країни трудовими кадрами (та ще й «опущеними», та ще й майже дармовими) не так просто. І навіть «тормозовими» на кілька років бакалаврів, аби не продовжували свого професійного зростання і не претендували на вищу посаду, яку зрештою зможе здобути лише 15-20% від їхньої кількості. І навіть зруйнувавши науку як таку, — це я щодо ліквідації Академії наук (сама так розцінюють це науковці з Кримської обсерваторії, які вже більше року борються проти переведення їх у підпорядкування університету). А якщо зважити на те, що фінансуватимуться тільки гранти, які виділятимуться лише на «пріоритетні напрями», то про обсерваторію і багато інших наукових закладів, що мають стратегічне значення і опікуються фундаментальною наукою, а не заробітчанством, навіть і говорити не доводиться. Отже, через певний час, можливо, і залатавши дірки на низькокваліфікованих роботах, відчемо дефіцит не просто грамотних людей (їх бракує вже й сьогодні), але і взагалі інтелекту, нація почне деградувати. І це — ніякими додатковими грошинами не виправдати.

Здається, усьому світові відомо, що медицина є затратною статтею. Без здоров'я і життя втрачають смисл всі інші цінності, тому процент від ВВП, що витрачається на охорону здоров'я, є однією із найважливіших характеристик тієї чи іншої країни. Втім, «праві» не зраджують собі і тут: «Україна має стати інноваційною, креативною країною, де освіта, наука, культура, спорт та

охорона здоров'я мають не лише покращувати якість життя, але і робити суттєвий внесок у зростання ВВП». Далі заклади охорони здоров'я розподіляються на державні (для малозабезпечених) за умови страхової медицини і приватні — для забезпечених громадян.

Зі свого радянського досвіду хочу навести такий приклад. Скільки я пам'ятаю, в Криму була висококомфортна обкомівська лікарня, така собі своєрідна «феофанія», куди раз чи двічі на рік лягали на відпочинок працівники апарату. Але тільки на відпочинок, бо коли дошкуляла серйозна хвороба, вони обирали собі щось простіше, бо у кримській «феофанії» працювали «блатники», а жити їм обкомівцям хотілося, і це було дорожчим за принципи і зручніше. Саме там помер від інсульту, який лікарі сплутали з інфарктом, свекор моєї колеги. Тому в медичній тематиці зазвичай домінує питання, як зробити доступними кваліфіковані послуги кваліфікованого лікаря, а не як збільшити ВВП.

Втім, у програмі є чимало і привабливого. Це стосується, наприклад, жорсткого державного регулювання там, де неможливо позбутися монополії (скажімо, у ЖКГ).

Все перераховане має зумовити щорічне зростання доходів українців на 10%, а також подовжити середню тривалість їхнього життя до 80-82 років, у зв'язку з чим вихід чоловіків і жінок на пенсію планується відтермінувати до 65 років.

Втім, поміж інших є документ, що дійсно звучить, як пісня. Називається він «Україні у глобалізованому світі» і реально перегукується з найпривабливішими із «оранжевих» ідей. Йдеться про відродження національної пам'яті, збереження української ідентичності, надання освіти, науці, культурі та ЗМІ українського змісту, реальне функціонування

В. Огризко і В. Хмеловський

української мови як державної, захист Українських Церков тощо.

Щоправда, дещо в цьому документі суперечить наведеним раніше тезам, особливо щодо обіцянки адаптації вищої освіти до світового рівня. Документом передбачені також доступні подорожі за кордон, вступ до НАТО, розставання з Російським Чорноморським флотом, перспектива євроінтеграції. В ньому приваблюють законодавча заборона антидержавних структур та чимало інших моментів. У своєму інтерв'ю «Українській правді» Володимир Огризко, якого можна вважати моральним авторитетом, охарактеризував нову партію як опозиційну до влади та і не дуже лояльну до опозиції, що не проти приватизувати собі відповідну нішу. Насамкінець він заявив, що «в Україні ще не було справжньої, створеної за європейськими принципами і традиціями партії». А Владислав Хмеловський, на мого прохання знайти для неї якогось прототипа, порівняв цю партію з консервативною партією Маргарет Тетчер.

Розмірковуючи над роллю цієї «залізної» леді щодо успішного інтенсивного нарощування економічного потенціалу держави, не могла не згадати про те, що всенародною улюбленицею вона так і не стала і частина британців не пробачила їй, навіть мергві, те, що свого часу довелося пережити.

То, виявляється, новоутворена партія і не збирається бути білою та пухнастою? Багато що залежатиме, звичайно, від керівника партії, в якій поки що віддають перевагу полілітературі. На перших ролях в ній сьогодні Сергій Бондарчук, Володимир Огризко, Олександр Савченко, Володимир В'язівський та Андрій Нішой.

25 червня партія презентуватиме свій проєкт, а у вересні очікується її установчий з'їзд. Чи завоює вона гідне місце в українському політикумі та суспільстві — покаже час. Бо, окрім її патріотичних ідей, інші навряд чи оволодіють масами. Швидше за все, вони об'єднують однодумців — тих, хто готовий експериментувати, нічого при цьому не втрачаючи. Та щоб одержати на це дозвіл, тобто кредити довіри, не варто починати з такого глобального наступу на науку та освіту — люди цього не зрозуміють.

Сподіваюся, що підготовлена документація має робочий характер і буде наближена до національних уподобань і надій нашого народу, а не жителів якоїсь «інноваційної креативної країни», якої поки що не існує.

До речі, в середині 90-х деякі «гуманісти» на громадських слуханнях у пориві «шляхетних» почуттів пропонували обмежити обов'язкову освіту початковою, бо навщо ж «мучити» нездібних учнів вивченням всіляких тригонометрій, які на чорних роботах їм ніколи не знадобляться? Переконана, то були ворожі голоси, бо той, хто любить Україну, не може не любити і її народ. А стосовно колишніх «нашоукраїнців» — тут питань немає. Тож, сподіваюся, що на освіту та науку вони спробують подивитися очима тієї української матері, яка завжди говорила своїй дитині: «Навчайся, синку, і будуть з тебе люди...» (До речі, на грошах чомусь увага не акцентувалася).

Тамара СОЛОВЕЙ

ВО «СВОБОДА»: СКІЛЬКИ ШЕ РОСТИ ДО СПРАВЖНІХ НАЦІОНАЛІСТІВ?

У великій українській політиці останньої чверті століття ще не було такої неоднозначної та неординарної партії, як «Свобода». Пройшовши за якісь 10 років шлях від загумінкової галицької політичної тусовки до сили всеукраїнських масштабів, потенційно спроможної нарощувати і нарощувати далі свої м'язи, ця партія одночасно демонструє просто-таки унікальну здатність переміститися на рівному місці і не відірватися стратегічно важливих речей від дріб'язку та відвертих дурниць. І головне: заявляючи про себе як про послідовно націоналістичну силу, яка обстоює інтереси України та українців, «Свобода» часто-густо пропонує суто радянські методи захисту цих інтересів і не піднімається до розуміння феномена нації.

За цих обставин правляча верхівка нинішньої Української держави успішно дискредитує ВО «Свобода» та опозицію загалом в очах західних політиків і громадянського суспільства. Дискредитує, використовуючи напрацьовану ще за часів Леніна й Сталіна методику (були б немірні гроші та комунікатори інтелегентного вигляду!) перетворення певного числа громадян країн Заходу (переважно з лівими та ліво-радикальними поглядами) на «корисних ідіотів» і використан-

ня їх у цій якості. Цим діям активно допомагає частина місцевих керівників «свободівців» та їхніх народних депутатів, роблячи все можливе для того, щоби полегшити поширення міфів про «жахливий антисемітизм» та «неонацистські настанови» цієї партії. Якщо ж додати сюди традиційну для путінського правління активну зацікавленість відомої «контори» у всіх українських справах та її звичку просякати своєю агентурою націоналістичні організації, то картина буде майже завершеною. «Майже» тому, що дехто з керівництва ВО «Свобода», схоже, свідомо хоче перетворити партію на парвеню української політики, на силу, що спирається на люмпенів (а їх в Україні вистачає і вистачатиме), заграє з ними і висловлює їхні інтереси.

Але як би там не було, які б кампанії дискредитації не розгорталися проти «Свободи» і які б помилки не робила сама ця партія, уявити український опозиційний табір і весь політикум без неї неможливо.

НАЦІОНАЛІЗМ, СВОБОДА НАЦІЙ І ВО «СВОБОДА»

А тим часом певне число європейських політиків та інтелектуалів прагне саме цього: України без «Свободи». Мовляв, ця політична сила — страшне жахття, неонаци-

ти, ксенофоби, погромники тощо. Що цікаво: ці діячі не вбачають жодної загрози в комуністах із їхнього відверто ксенофобською та антизахідною пропагандою (яка знаходить влячну аудиторію) чи у поки що нечисленних «новітніх ліво-радикалах» із їхнім відверто неосталіністським отождоженням капіталізму і фашизму. Головна загроза для України в їхньому трактуванні — це ВО «Свобода»... І немає значення, що обвинувачі не можуть указати жодного факту погрому або заклик до «етнічної чистки»; вони переконані у своїй правоті, бо, мовляв, «свободівці» — це «жахливі націоналісти».

Що ж, європейський ліволіберальний та лівий дискурс (змикаючись у цьому зі сталіністами) традиційно ототожнює радикальний націоналізм із нацизмом. Але ж нацизм за своєю суттю — це націонал-соціалізм, тоталітарний соціалізм. Націоналістичними були всі партії Веймарської Німеччини, крім лібералів, але включно з комуністами, що було спричинено несправедливою Версальською системою. А от нацисти вирізнялися серед них тим, що були не націоналістами, а расистами. Вони ставили на перший план не інтереси Німеччини та її народу, а вели мову про германські та арійські народи, прагнули об'

єднати всю «арійську расу» та знищити «нижчі раси»... Тож шукати новітніх нацистів слід серед тих, хто говорить про «споконвічну слов'янську єдність» та «руській мір». «Свобода» у таких речах не помічена — в Україні існують інші, маргінальні, політичні угруповання, які ведуть мову про «білу расу», «єдине слов'янство» та «українських аріїв-оріїв».

Та «Свободу» не просто критикують; йдеться про те, щоби викинути її геть з лав опозиції, ізолювати її і політично знищити. Так, від Віталія Кличка як імовірного опозиційного кандидата на посаду президента поважні німецькі політики вимагають публічно розірвати відносини з ВО «Свобода». Але ж цим самим за чинних українських реалій автоматично забезпечуються розкол опозиції навпіл, пасивність значної частини виборців, різке зростання «протівісства» та перемога команди Віктора Януковича, ба більше — тривале перебування при владі родини Януковичів або вибух громадянської війни.

І взагалі: дивовижним чином антиколониальну риторичку речників «Свободи» (з усіма її ганджами) у Європі плутають із ксенофобською. А тим часом ще жодна постколониальна держава не спіралася на ноги, якщо в ній не діяли потужні націоналістичні партії та рухи. Класичний приклад — Індія. Індійський національний конгрес, Джавахарлал Неру й Індіра Ганді, поєднання сильної центральної влади з

самоврядуванням штатів, нелегка боротьба з сепаратизмом і проведення успішної модернізації країни, яка сьогодні стрімко входить у число світових потуг.

Не менш класичний приклад — Ізраїль. Усі політичні партії, ліві і праві, на час заснування цієї держави були виразно націоналістичними. Результат — хоча практично всі монархії арабського світу оголосили Ізраїлю війну на знищення, ця держава зуміла ствердити себе, побудувати у пустельних місцях передову економіку й зрівняти радянські плани «десіонізації Близького Сходу». І риторика лідерів тих партій аж ніяк не відповідала вимогам «граничної толерантності» та «максимальної політкоректності»...

Звичайно, радикальний націоналізм може призвести до кризи і навіть катастрофи. Але ще гірші наслідки має відсутність дієвого націоналізму: держава може просто де-факто розпастися, як це сталося з Сомалі. Адже націоналізм — це саме той політичний рух, який кладе почуття патріотизму в основу своєї ідеології та практики, а для постколониальної держави це якраз і є найголовнішим — створити спільну Patria, Батьківщину для мешканців території, звільненої від влади метрополії. Он, до речі, у Білорусі політичний націоналізм успішно розгромлений владою і загнаний у підпілля. Невже в ЄС прагнуть підняти й Україну під білоруський копил?

(Закінчення на 9-й стор.)

ПРО БЕРЕСТЕЙЩИНУ, ТАРАСА ШЕВЧЕНКА І БІЛОРУСЬКУ ІДЕЮ

В середині травня у Львові проходили білорусько-шведські літературні дні. Чому не в Мінську, не в Гродно? Та це ж зрозуміло: там би «бацька» не дозволив! А в толерантному Львові і сябрам, і шведським друзям завжди раді. Так ось, у літературних днях взяли участь Світлана Алексієвич (Мінськ), Оксана Забужко (Київ), Єнні Врангборг (Стокгольм), Даніель Густавсон (Стокгольм), Стефан Еріксон (Стокгольм), музиканти Даніель Віксунд (він зі шведської Лапландії) та Зьміцер Вайшошкєвіч (Білорусь). А ще були досить відомі білоруські літератори: Борис Петрович, Уладзімір Арлов і Андрій Хаданович. Не гарантую, що перерахував усіх... З українського боку з промовою виступив львів'янин, президент Українського центру Міжнародного ПЕН-клубу Мирослав Маринюк. На жаль, я не зміг встигнути скрізь. Проте не міг оминати цікаву лекцію Наталки Бабиної: «Берестейщина — край переплетених коренів: Білорусь та Україна в історії та людських долях». Ця зустріч відбулася в театрі Леся Курбаса, і серед присутніх переважали берестейці. Причому, як вихідці з української етнічної території, так і з білоруської. Трохи нижче вам стане зрозуміло, чому я підкреслюю цю обставину. А поки що — послухайте цікаву розповідь дочки Берестейського краю письменниці Наталки Бабиної:

— Років до восьми я не переймалася тим, хто я і звідки. Лише в школі почала цікавитись історією свого краю, свого роду, своєї країни. Молодому поколінню неважко уявити, якими були уроки історії в радянській школі. На той час ми вже жили у Бресті, а тут, як ви знаєте, є відома фортеця. Про оборону брестської фортеці ми знали практично все: про командирів, рядових захисників, про всі головні події — знали з точністю до години! З часом я почала ставити собі запитання: ну, добре, що фортецю обороняли радянські солдати. А що у цей час робили мої дід і баба? Що робили мої земляки, яка їхня роль була у цій війні? Відповіді на це запитання я не знаходила... І ось у такому «підвишеному» стані, стані відчуження певної своєї іншості і водночас незрозуміння, в чому ця іншість полягає, я продовжувала жити, існувати років до 14-ти. І в цей час відбувається важлива подія: мій молодший брат Андрій (тепер він є редактором опозиційної білоруськомовної газети «Наша ніва»), який дуже захоплювався шахами, вирушає на чергові змагання до Львова, де також виграє. І там йому як приз дарують «Кобзар» Тараса Шевченка. Так ця священна для більшості українців книга опинилася у нашій родині. Цей день я пам'ятаю дуже добре... Пізня осінь. Я ходжу по хаті, вся робота вже пороблена... Відкриваю «Кобзар»... А треба сказати, що в ті часи майже не було прямих зв'язків між Україною, Білоруссю і Польщею, ми жили ніби в якомусь закутку. І якщо кордон із Польщею не зауважити було неможливо, адже він «дублювався» колючим дротом, то українсько-білоруський кордон зовні був зовсім непомітним, але він також реально існував! Ми не отримували жодної культурологічної інформації з України. І ось я розгортаю «Кобзар» і переконаюся, що ті довші, геніальні рядки написані... тією ж мовою, якою говоримо ми, поліщуки! Значить, ми розмовляємо українською!

ІДЕЯ БІЛОРУСЬКОГО ДОМУ

— Цей поштовх, який я тоді отримала, надав мені прискорення на все життя. І саме завдяки тому, що усвідомила себе українкою, саме тому — як це не парадоксально —

я і стала білоруською письменницею. Саме цей поштовх привів мене до усвідомлення важливості ідеї Білоруського Дому. Держава таки повинна бути національною! А специфічне облаштування Радянського Союзу, яке було націлене на стирання національних ознак, — це повний абсурд. Бо національні корені вкрай необхідні для того, щоб людина була повноцінною.

З того часу Шевченко для мене — більше, ніж просто геніальний поет. Це щось справді святе... І коли у мене народився син, то як я могла його назвати? Звичайно, я назвала його Тарасом! І якби не український поет Тарас Шевченко, я не віддала б своїх дітей у білоруську школу — вони вчилися б у російській. Бо до зустрічі з «Кобзарем» я була ідеальним продуктом для русифікації. А завдяки Тарасові я відношу себе до білоруської культури. І ще одне. Як фізик за освітою, я маю великий пієтет до формул. Це зручно: один раз винайшов і потім усе життя користуєшся. Тому й винайшла для себе таку базову формулу: етнічно я є українкою, але політично — білорускою. Коли б я не мала першої частини цієї формули, то ніколи б не стала білоруською письменницею. І взагалі не відчувала б себе білорускою... Привабливість білоруської ідеї поки що недостатня для того, щоб притягнути до себе людей, які не мають білоруського емоційного центру. У центрі, в «серцевинній» частині Білорусі люди все ж таки тягнуться до білоруської мови. Коли я говорю до них білоруською, то вони, як правило, і відповідають мені цією ж мовою. А в тих регіонах, де живуть люди українського походження, — як ось на Берестейщині, — щоб достукатися до їхнього розуму і серця, треба звертатися... до їхнього національного емоційного центру. На Тараса Шевченка на Берестейщині відгукнуться! А ось на Янку Купалу відгукнуться на Мінщині, Гродненщині, Віленщині, а в Бресті — ні... Я говорю з такою емоційною напругою, бо тема національних коренів для мене дуже важлива...

ТЕРИТОРІЯ «НАЦІОНАЛЬНОЇ ПУСТКИ»

У цей час я звернув увагу на Володимира Леонюка, який сидів у залі. Аскетичне, шляхетне обличчя колишнього політ'язня було дещо напруженим. Він з такою надією і любов'ю дивився на Наталку, ніби очікував саме від неї допомоги, порятунку... Так, він виконав свою місію, зробив усе можливе і неможливе, щоб зберегти у серцях поліщуків бодай іскру любові до України. Імперія перемогла, вона успішно доасимільовує майже мільйон етнічних українців, відрізаних від своєї материзни у 1939 році... Але ж він борюся! Він і тепер не зрікає своїх переконань, то неже ніхто не підхопить прапор боротьби із його слабючих рук? Чи ми тут, у Львові, чи хтось на його рідній Берестейщині... Саме це промовляв його погляд. Наталка Бабина, ніби відчувуючи енергетичні імпульси, які йшли від колишнього політ'язня, емоційно продовжувала:

— Приєднання Берестейщини до Білорусі відбулося в 1939 році за вольовим рішенням Сталіна. Диктатор, безумовно, ставив перед собою завдання — ослабити міць України. Щоб дорога Москва — Берлін проходила не по Україні, а по білоруській території. І це йому

В. Леонюк і Н. Бабина

вдалося! Але парадоксальним чином те, що Берестейщина, регіон з населенням майже 1 мільйон чоловік, приєднали до Білорусі, останню не змінили, а лише ослабили. Бо усі ці люди опинилися в становищі... чи, точніше, на території національної пустки. До 1939 року у нас на Берестейщині були дуже популярними такі організації, як «Просвіта», «Сільроб», а на виборах перемогли українські партії. Лозунг: «Минеться лихо, минеться горе, як шістнадцятка поборе!» — у 1922 році під ним до польського Сейму йшов блок національних меншин. Це гасло досі згадує моя бабуся, якій тепер 97 років... Але після 1939 року це все було відтято... І це дезорієнтувало поліщуків і підготувало ґрунт для великої русифікації. Часом я думаю: як було б, якби Берестейщина залишилася в складі України, а Білорусь не втратила Вільно? Думаю, що тоді було б набагато більше патріотичних людей, готових боротися за білоруську ідею. Але маємо те, що маємо... Добре, коли ми розбираємося в проблемах минулого, але треба дивитися в майбутнє. І та формула, що берестейці пам'ятають про своє українське коріння, але є «політичними» білорусами і широко вболівають за долю своєї батьківщини Білорусі, є не такою вже й поганою...

ПОЛІЩУКИ — ЦЕ ЯК КОЗАКИ НА КУБАНІ...

Потім було обговорення, і я зрозумів, що терміном «берестейці» окреслено досить велику людську спільноту. І вона неоднорідна. Якийсь пан (перед цим він читав свої вірші білоруською мовою) емоційно почав доводити, що рятувати треба саме білоруську мову, а не якісь там польські діалекти. Він, мабуть, так нічого і не зрозумів з

Недоасимільовані берестейці — Наталка Бабина з батьками і братом Андрієм

виступу Наталки. Виявилося, що він — не корінний берестейць, а походить з Гродненщини. Може, вперше почув про берестейську проблему? Потім якісь дівчата (з берестейської групи) закидали Наталку запитаннями, і я зрозумів, що вони хоч і пишуться своїм польським походженням та відчують деяку відмінність від справжніх етнічних білорусів, все ж не отожденожують себе з Україною і українством. Це як тепер на Кубані: є російські патріоти, є козаки, а є ще й купка українців. Так ось, поліщуки — це і є «козаки» Берестейщини. Все ж до українства вони об'єктивно стоять близько в силу близькості мови їхніх дідухів і бабусь до української. Трішки забігаючи наперед, скажу, що Наталка Бабина згодом дала інтерв'ю Радіо «Свобода». Її співрозмовник Міхась Сковбла не забув закинути: мовляв,

ще не було такого, щоб українці їхали до Білорусі і говорили про білоруський характер Чернігівщини або Дубровицького району Рівненської області. А ось білоруська громадянка Наталя Бабина посміла говорити про... українськість Берестейщини. Ай-ай-ай, як недобре... На цей закид письменниці відповіла, що якби інтелектуали, письменники про це більше говорили, то від цього була б користь і українцям, і білорусам. Я ж пригадав реакцію відомих українців з приводу нерозуміння берестейської проблеми саме патріотичною білоруською елітою. Першим був шокований Роман Іванчук: білоруси самі втрапили мову і тому хочуть дорусифікувати ще й українськомовні райони Берестейщини? Відомий фізик Максим Стріха пережив такий же культурологічний шок... А дехто й тепер каже: «Білоруси хочуть орден отримати з рук Путіна за русифікацію Берестейщини?».

Насправді ж, витоки, причини такої білоруської позиції значно складніші. Це як і нам — не дуже хотілося б втрачати Крим, хоч він в етнічному сенсі не зовсім український, ще й «подарований» Україні Хрущовим. Тож зрозумімо і білорусів. Що таке Білорусь без Пінська, Кобрини, Бреста, Біловезької пуші? Це вже зовсім не та Білорусь... Але і українців треба зрозуміти: хто ж буде спокійно дивитися на асиміляцію земляків, які зовсім поряд, і яких навіть не депортували з рідних місць? Це ж не якийсь там острівний Карабах, тут навіть і перемички ніякої білоруської немає. Цілоком штучний кордон, за яким цілком благополучна у мовному плані Волинь. Білоруси це повинні усвідомити. До того ж нема у світі більш «пробілоруської» нації як українці. Ми — не поляки і не росіяни, і ніколи не трактували білорусів як частину української нації. І про білоруський характер двох-трьох районів північно-західної Чернігівщини українські інтелектуали говорять не так вже й рідко. Але без страху, що місцева білоруська ідентичність якось загрожуватиме українству. Виходить, корінь проблеми в тому, що ми — толерантна нація, а білоруси — авторитарні держиморди? Думаю, самі вони б дуже образилися, якби ми так поставили питання. Справа в тому, що ослаблена нація буде більше боятися втра-

тити контроль над ситуацією. Чисто теоретично можна й там посягти розбрат. Але це тільки теоретично. Бо той, хто займався берестейською проблемою, знає, що недоасимільовані берестейці, як правило, пробілоруські. І їх, на жаль, залишилося надто мало. Більшість вже готова сприймати русифікацію як неминучість, опорою патріотичного білоруського руху такі люди ніколи не будуть. Бо що їм білоруська, коли вони й свого зрелися? Добре, що Наталя Бабина розуміє це не гірше від нас; прикро, що й у Білорусі ніхто не надасть трибуни для оприлюднення своєї цілком демократичної позиції. І тому такі поїздки в Україну є дуже корисними для наших народів.

ВОЛОДИМИР ЛЕОНЮК — ФІГУРА ІСТОРИЧНА

Потім ми пішли на каву, і я помітив, з якою повагою дивиться Наталя Бабина на свого земляка-берестейця Володимира Леонюка. До речі, принагідно зауважу, що пан Леонюк читав і передплачував нашу газету аж до відомої «реорганізації» 2010 року. А потім уже не відновлював передплату, бо треба було зосередитися на написанні книг. Одну з них — «Захмарені досвітки» — завершив нещодавно, а другу тільки збирається писати — про берестейського полковника Небабу, який підтримав антипольське повстання Богдана Хмельницького і вів боротьбу за те, щоб Пінщина, Берестейщина залишилися в складі козацької України. Чи напише? Тепер він доглядає прикутого до ліжка колишнього політ'язня, а зовсім нещодавно у нього померла дружина... Ця людина і у мене викликає шире, неспікрене захоплення — мужність, наполегливість, дивовижну скромність. Якщо говорити про історію Берестейщини загалом, то Володимир Леонюк — фігура, без сумніву, історична. Принаймні у XX берестейське століття він «вписується» закономірно, без жодних сумнівів і застережень. Йому й живому можна було б поставити пам'ятник, як поставили в Коломиї сотенному УПА Мирославу Симчичу. Але ж не поставлять, бо Леонюк ніколи не був на видноті. У нас же так часто буває, що найдостойніших не помічаємо... Тепер естафета переходить в руки таких берестейців, як Наталя Бабина або її брат Андрій. Це ті золоті крупинки, які ще можна назвати українськими, — після сімдесяти років цілеспрямованої асиміляції майже мільйонної спільноти поліщуків. Що вдається зробити їм упродовж життя? Про це лише Богу відомо... Одне можна сказати: формула Наталки Бабиної: «етнічно я — українка, але політично — білоруска» є найоптимальнішою у сучасних умовах. Бо й нашим святым обов'язком є допомогти вижити білорусам як нації, а не руйнувати і без того крихку білоруську державність.

Сергій ЛАЩЕНКО

Р. С. Коли матеріал був уже готовий, я несподівано отримав електронний лист від Наталки Бабиної: «Мій виступ у Львові приніс доволі несподіваний результат. До мене звернувся голова Білоруської спілки письменників і запевнив, що почув мою пропозицію організувати українськомовну секцію для берестейців, які пишуть українською та на місцевих говірках. Він готовий це зробити. Тепер буду цим займатися...»

Виступ Н. Бабиної в театрі Леся Курбаса

ЖИВІ ЩЕ ГЕНИ МУЖНОСТІ, ПОРЯДНОСТІ Й ПАТРІОТИЗМУ!

Олександр Гордійович Щепак — людина добре знана на Черкащині і зокрема в Городищенському та Чорнобаївському районах. За своє життя, маючи вищу інженерну та гуманітарно-партійну освіту, пройшов досить непростий та тернистий життєвий шлях. У різні роки на Черкащині він обіймав досить престижні господарські посади. У роки горбачовської перебудови перейшов на партійну роботу, займаючи не останні місця у районній партійній ієрархії. У Чорнобаївському районі, де у селі Новоукраїнка збереглася одна з гілок чигиринських Вольвачів, нащадків генерального обозного Запорозького війська Богдана Хмельницького Івана Вольвача (Вольвача), Олександр Щепак пройшов усі сходинки партійного функціонера. Наприкінці 80-х років його направили на самостійну керівну роботу, обравши першим перестанним секретарем Городищенського райкому партії. Секретарював він кілька років. Переломною подією у його житті та докорінною зміною ідеологічних засад стала поїздка до Західної Німеччини у складі освітянської міністерської делегації. Тоді вже багатолітня сталінська завеса, яка існувала в Союзі навіть для районної та обласної ланки партійного та радянського апарату, стала потроху відкриватись.

Завдяки впливовому землякові родом з городищен-

ської Хлестунівки, який обіймав солідну посаду у союзному міністерстві закордонних справ, Олександра Щепака включили до складу міністерської делегації. Цей черкашанин, навіть перебуваючи на високих посадах у Москві, ніколи не поривав зв'язків зі своєю малою батьківщиною та Україною. Тож і не випадково, що у перші роки Незалежності його призначили першим українським послом у Німеччині. Тісна співпраця посла з земляками тривала й далі. Члени делегації, відвідуючи різні федеральні землі, урядові та муніципальні організації, мали змогу всебічно вивчати не лише функціонування цих установ, але й знайомитися з життям простих «переможених німців».

Разючий контраст у рівні життя та соціальних здобутках «переможених німців» з жебракуєчими переможцями, між західноєвропейською демократією та радянською тоталітарною дійсністю для мислячих членів делегації став справжнім ідеологічним потрясінням. Все побачене у Західній Німеччині відрізнялось від офіційної компартійної пропаганди про «загниваючий капіталізм та убогих німців».

Від природи наділений глибоким аналітичним розумом, Олександр Щепак після цієї доленосної поїздки за кордон став дошукуватися причин побачених контрастів. Він зрозумів, що радянська сис-

тема та «керівна й спрямовуюча сила суспільства — компартія» потребують невідкладного реформування. Грунтовні знання з історії західноєвропейської соціал-демократії та вивчення праць перших засновників російської соціал-демократії переконали допитливого аналітика у хибності ленінсько-сталінської моделі соціалізму в нашій країні.

Своє бачення шляхів реформування авторитарної радянської системи та тоталітарної компартії відважний перший секретар Городищенського райкому виклав у листі до ЦК КПУ. Для більшої переконливості він залучився підтримкою більшої частини бюро райкому. Як делегат останнього XXVIII з'їзду КПУ Олександр Щепак сміливо поширив свої пропозиції серед делегатів. Проте партійний зухвалець та бунтівний секретар наразився на гостру обструкцію з боку партійного керівництва та зіткнувся з несприйняттям своєї реформаторської концепції більшістю делегатів з'їзду.

Після XXVIII з'їзду КПУ мислячим людям у партійних лавах стало зрозуміло, що компартія як політична сила в нашій країні остаточно деградувала і не підлягає ніякому реформуванню. Саме після цього останнього з'їзду наприкінці 80-х років в Україні і розпочався процес масової здачі партійних квитків. Березневі вибори 1989 року до Верховної Ради Укра-

О. Щепак

їни переконливо засвідчили, що партійне членство кандидата у більшості трудових колективів викликало громадську відраду.

Майже за рік до розвалу Союзу та заколоту кремлівських ортодоксів Олександр Щепак за власним бажанням написав заяву і відмовився від посади першого секретаря. Добровільне зречення від престижної партійної посади навіть у добу горбачовської волюнції було безпрецедентною подією.

Як досвідчений інженер-будівельник Олександр Гордійович створив успішне власне підприємство і налагодив тісну співпрацю зі своїми новими друзями з Німеччини. Завдяки йому ці зв'язки Городищини з Німеччиною тривають й донині. Після проголошення Незалежності України Олександр Гордійович підтримав цей акт і розпочав тісно співпрацювати з демократичними силами.

В історію Городищини та Черкащини він увійшов ще

й тим, що наприкінці 90-х років разом з своїм кращим товаришем та активним соратником у справі відродження величної спадщини Симиренків, начальником районного управління культури Миколою Ковальчуком ініціював і здійснив знесення помпезного кількадеметрового бронзового пам'ятника Леніну. Вже у незалежній Україні упродовж майже десяти років цей металевий бовван маячив на центральній площі міста перед будинком районної держадміністрації (колишнім райкомом партії).

Після цього відчайдушного героїчного вчинку мої близькі друзі стали найзатятішими ворогами місцевих та черкаських кадебістсько-партійних ортодоксів. Вони й донині не полишають намірів відновити пам'ятник своєму ідолу та погрожують поховати зухвалців під його п'єдесталом. Проте у часи кучмівської фінансової скрути, коли роками пенсіонерам не давали пенсію, жоден з цих комуністичних ортодоксів не відмовився від грошей, вторгованих за зданий на металобрухт багатотонний пам'ятник «вождю світового пролетаріату».

Олександр Щепак, зазнавши цькування як з боку своїх колишніх партійців, так і новітніх галасливих демократів, та перенісши складну хірургічну операцію, не втрапив силу духу. За підтримки всіх глав райдержадміністрації він продовжував працювати на культурній ниві. За його участі відбувалося відродження та реконструкція родинної Свято-Троїцької церкви та родинного цвинтаря Симиренків навколо неї.

На власному автомобілі і без

будь-якого адміністративного примусу він щороку супроводжує кримчан та мелітопольців по Симиренківських та Шевченківських місцях. Він доклав чимало зусиль також до відродження створеного ще у сімдесяті роки музею славетного земляка Семена Гулака-Артемівського. Вз'яв активну участь у підготовці та проведенні 200-літнього ювілею геніального оперного співака та композитора у березні цього року. Цілком законно, що саме йому в ювілейний рік Семена Гулака-Артемівського районна адміністрація запропонувала очолити відроджений музей великого земляка. Нині мурами перебуває у зразковому стані. Дослідження музейних науковців поглиблюються, а фонди постійно збагачуються. Нещодавно співробітники музею відшукали нові архівні свідчення тісного зв'язку родини Гулаків-Артемівських з родинами Симиренків та Тараса Шевченка.

Сам Олександр Гордійович досліджує витoki музичного генія Семена Гулака-Артемівського та історію створення його першої української опери «Запорожець за Дунаєм». У своїй статті, написаній до 150-літнього ювілею перлини українського оперного мистецтва, дослідник, крім добре відомих історичних фактів, висловлює немало своїх оригінальних суджень, оцінок та думок. Сподіваємося, що цей, з наукового боку вельми добротний матеріал, буде цінним не лише для широкого читачького загалу «Кримської світлици», але й для фахових музикознавців.

Петро ВОЛЬВАЧ

«ЗАЛИШИВ У СПАДОК СВОЮ ЛІРИЧНУ УКРАЇНСЬКУ ДУШУ...»

Смію припустити, що якби Семен Степанович і не мав такого прекрасного голосу, не володів майстерністю драматичного актора і не написав би своїх пісень, романсів, водевілів і дивертисменту, то й тоді він навіки увійшов би до списку неперевершених діячів української культури з головним твором свого життя — першою українською героїко-патріотичною, побутово-комедійною, політично-прогресивною оперою «Запорожець за Дунаєм». Побуває думка, що сюжет цього твору композиторові підказав історик Микола Костомаров. Але можна сміливо припустити, що цей твір визрівав у ньому ціле його життя. Це і його щира родина, де всі шанували один одного, дотримувалися народних звичаїв, це славні предки-козаки, один з яких, Іван Гулак, служив генеральним обозним у гетьмана Дорошенка, його сучасник і родич Микола Гулак, засновник Кирило-Мефодіївського товариства, і його тісна, безкорислива дружба з Тарасом Шевченком, це картини з реального українського життя, яке він мав змогу спостерігати в свої приїзди в Україну. З одного боку, чудова природа, родючі землі, роботящі люди, з іншого — кріпацтво і безправ'я, безпросвітні будні простого гречкосія, разом з тим невичерпний патріотизм, любов до Вітчизни, життєрадісність і надія на краще майбутнє.

Робота над оперою тривала впродовж декількох років. Дослідники вважають, що написання твору було закінчено влітку 1862 року. Прем'єра опери відбулася 14 (26) квітня 1863 року на сцені Петербурзького Маріїнського театру в бенедікційно-Гулака-Артемівського. Спектакль пройшов з величезним успіхом. Відзначаючи достоїнства твору та виконавців ролей героїв опери, критики особливо наголошували, що вперше в історії опери автором лібрето, музики і блискучим виконавцем головної ролі виступила одна і та

ж сама людина. Твір мав простий сюжет, але був наскрізь пронизаний прагненням українців до волі, їхнім глибоким патріотизмом, природним гумором, хоробрістю і благородством. Він був шоком для російських шовіністів, які намагалися довести, що ні українського народу, ні якоїсь окремої української мови і культури «немає і не може бути». Аж тут з'являється українська (тоді прийнято було говорити — малоросійська) опера на безмежних теренах Російської імперії, де, власне, і російська опера ледве почала спинатися. Це вже пізніше, у ХХ столітті видатний французький письменник, громадський діяч, вчений-музикознавець, лауреат Нобелівської премії Ромен Ролан скаже: «Опера — можливо, найоригінальніше творіння людської цивілізації».

Авторів «Запорожця...» довелося проявити неабияку винахідливість, щоб зберегти українську самобутність твору і разом з тим не викликати підозр у закладах до сепаратизму і національного самозначення, що в кінці 50-х років ХІХ століття визначало прогресивну політичну думку в Росії. Інакше він не одержав би дозволу на постановку опери. Пам'ятаємо, що твір написаний на основі реальних історичних подій, які відбулися за 34 роки до виходу в світ опери. Це — перехід Задунайської Січі на територію Російської імперії та участь задунайців на боці російських військ у так званій другій Російсько-турецькій війні 1828–1829 рр., що й сприяло перемозі в цій війні Росії над Туреччиною. Очолив цей перехід останній кошовий отаман Задунайської Січі

Йосип Михайлович Гладкий, який став після цього справжнім героєм у Російській імперії. Ще за Дунаєм султаном Махмудом II йому було пожалувано звання двобунчуного паші. За перехід Дунаю особисто Імператором Миколою йому було пожалувано звання полковника вже російської армії, а пізніше Йосип Гладкий став генерал-майором. Нагороджений орденами Станіслава I ст., Св. Анни II ст., Св. Володимира III ст. та багатьма медалями, наказний отаман Азовського козацького війська Йосип Гладкий помер 5 липня 1866 р. у м. Олександрівську (тепер — Запоріжжя) у віці 77 років від холери, якою заразився на Катеринославському ярмарку. А 31 липня вже було ліквідоване і Азовське козацьке військо. (Закінчення на 15-й стор.)

Галина Гордасевич була внучкою і донькою репресованих священників, малолітнім в'язнем сталінських концтаборів, учасницею дисидентського руху 60-70-х років минулого століття, письменницею, автором багатьох збірок поезії, прози, публіцистики, лауреатом премії ім. Олександра Білецького в галузі літературної критики, першим лауреатом премії ім. Валерія Марченка в галузі публіцистики, громадським і політичним діячем, однією з організаторів в Україні Товариства української мови та Руху.

Кілька років тому пішла за межу вчності. Жила у Львові, але усім серцем вболівала і за наш український Крим. Завжди цікавилася життям кримських українців, станом рідної нам української мови, культури, літератури. Підтримувала тісні творчі зв'язки з єдиною на півострові україномовною газетою «Кримська світлиця». Часто надсилала до редакції свої

статті, вірші. І газета радо їх друкувала.

Сьогодні ми хочемо запропонувати читачам коротенькі спогади письменниці Галини Гордасевич про своє знайомство з Кримом, про ті незабутні враження, які залишив їй наш квітучий сонячний півострів, що так нагадував письменниці форму серця.

Різним поетам Крим уявлявся по-різному: одному — виноградним різьбленим листочком, іншому — медалькою на грудях землі, а одному поету, який чимало написав віршів про події громадянської війни у Криму в 20-х роках минулого століття, Крим уявлявся кобурою від маузера при боці вояка...

А от жінці-поетесі, яка мала добре і шире серце, Крим асоціювався із формою серця... Як кажуть, кому що ближче...

Отже, пропонуємо кримські враження покійної письменниці, львів'янки Галини Гордасевич з архіву «Кримської світлиці».

писала оповідання, яке так і називалося: «Дорога додому». Його опублікував журнал «Радянська жінка», і воно було назване кращим оповіданням року.

Як жаль, що в найближчому майбутньому мені не світить перспектива знову побувати в Севастополі!

А втретє я була в Криму в будинку творчості письменників у Коктебелі. Правда, було це в квітні, і погода більше розчарувала, ніж тішила. Бо йдемо вранці снідати — на небі ні хмаринки, море спить очі, сонце... Словом, та-а-ака погода! А виходимо з ідальні — все

ний донецький шахтар), зате він про мене говорив, що я працюю в шахтарській лазні. І справді в той час були самі шахтарі, а нас, письменників, було чоловік п'ять, і ніхто на нас не звертав уваги. Ситуація змінилася, коли приїхав дуже тоді популярний з московських телепередач пародист Олександр Іванов. Шахтарі за ним ходили натовпом, і адміністрація просто була змушена влаштувати творчий вечір. Але тому, що Іванов не хотів сам весь вечір викладатися, довелось розшукувати нас — інших членів Спілки. Так мого «інкогніто» було розкрито, але

ЗУСТРІЧ З МОРЕМ

Я йшла на поклик моря
По вуличках покручених,
Я йшла на поклик моря,
Як за оленем пес,
А море утікало
Оленем неприрученим,
А море маскувалося
Під мирну синь небес.
І щоб уже до решти
Мене заморочити,
Воно схопило сонце
Й сховало в глибині.
Медузи пропливали,
Немов метеорити,
І срібні риби місяців
Плескались при дні.
Я йшла така зворушена,
Збентежена, розгублена,
Що сталося зі мною —
Зрозуміти не могла.
Це хмари, а чи хвилі я
Долонями голубила?
Чи я брела у морі?
Чи в небі я пливла?

* * *

Простою на березі день,
і два, і три.
Пролетять над морем
голубі вітри.
Котить морем хвилі
синьо-золоті,
Та далеко від землі
Ходять морем кораблі,
Ходять морем кораблі —
Все не ті.

КРИМСЬКІ ВРАЖЕННЯ
На місці Плаку
буду гірко плакати,
Що от — життя не вийшло,
те да се...

І раптом перлами розшите
плаття
Мені на берег хвиля принесла.
І враз запахне гірко так
і солодко,

І я почую стільки голосів,
І скаже ялівель:
— Ну, як не соромно!
Я тут із незапам'ятних часів
Дивлюсь на птахів,
що вертають з вітрию,
Коли весною
розпрозорюється синь,
І все чекаю, що у мене визирє
Оранжевий, мов сонце,
апельсин.
А тут лиш ягоди. Дрібні.
Зелені.

Ну, хоч ти плач! Та я
не маю зла.
Кому ти заздрить?
Може, тій Олені,
Що через неї
Троя спалена була?
О, та уміла голови кружити!
Та це ж не всім.
Ану примір-но плаття
І усміхнись.
Бо якось треба жити.
А іноді... А іноді й поплакати.

Галина
ГОРДАСЕВИЧ

ПІВОСТРІВ ФОРМИ СЕРЦЯ

В Криму я була тричі. Один раз у санаторії «Труд» біля Алушти, і якби не те, що я там складала вірш «Кримські враження», то я б охоче витерла з пам'яті всякі спогади про те перебування, настільки воно було невдалим.

Зате два інші... Ох! Ах! Ех!..

Перший раз ми з сином приїхали «дикунами» в Севастополь на два тижні і поселилися в самому центрі міста в знайомій. Цілими днями ми бродили по місту, розглядаючи всі його цікавинки: панораму, акваріум, музей флоту і те де. А ввечері ми або йшли в театр, — саме на гастролях був київський театр ім. Лесі Українки, і ми передивилися весь репертуар, — або гуляли на Приморський бульвар.

Яка це краса — захід сонця на морі! Здавалось б, щодня всього одні і ті ж складники: небо, вода і сонце, проте захід щодня інший. Я сідала на лавці і милувалася ним, а мій син, якому тоді було всього років тринадцять (от не пригадаю точно: був це 1974 чи 1975 рік?), десь крутився неподалік. І як тільки до самотньої молоді жінки починав приставати небажаний залицяльник, мій син тут же підбігав і суворою тоном говорив:

— Мамо, нам пора додому! І зальотника як вітром здувало.

Проте коли це зробив та-

кий романтичний капітан, чию засмаглисть ще більше підкреслювала білосніжна форма (чи, навпаки, білосніжність форми підкреслювала його смагливість?), мій син не підійшов.

Зрештою, той капітан сам запитав:

— А хто отой, що все біля вас крутиться? На сина він завеликий, на кавалера занадто зелений.

— Ах, — манірно зітхнула я, — це мій далекий родич. Ми з ним разом відпочиваємо.

— Перший раз бачу жінку, яка їде відпочивати з далеким родичем, — зачудувався капітан.

Зрештою, наш роман тривав дуже недовго, бо коли він на другий день прийшов «штатському», то відразу розчарував мене. Вся морська романтика була убита тим костюмом наповал. Єдиний спогад, який мені від нього залишився, — це фраза: «Хочеться чогось гостренького: не то оселедця з'їсти, не то революцію зробити».

Оце такі настрої були на чорноморському флоті в середині 70-х років!

Через тиждень ми з сином відчули, що життя «в гостях» не таке вже приємне, але тут на допомогу прийшов щасливий випадок, їхала я троллейбусом і побачила велику вивіску — «Крымбытреклама». А я тоді саме працювала

старшим редактором у «Донбытрекламе». Отож я вийшла на півдорозі з троллейбуса і пішла туди познайомитися з колегами, обмінятися досвідом. А закінчилося це тим, що старший редактор «Крымбытреклами», дізнавшись про мої проблеми, сказала: «Та ось вам ключі від моєї квартири, я все одно живу в батьків».

Ах, які ми були щасливі, опинившись в окремій двокімнатній квартирі з газовою плитою, холодильником і телевизором, а головне — з цілою шафою цікавих книжок. Правда, ця квартира була на досить далекій околиці Севастополя, зате навпроти був ринок, на якому чудові персики продавалися мало не вдвічі дешевше, ніж на центральному, а недалеко був зручний і тихий пляж. Зрештою, місто ми вже обходили, тож тепер зі спокійною совістю лежали або на пляжі, або на своїх ліжках і читали, заїдаючи прочитане персиками.

Поверталися додому відпочилі, щасливі, і для мене Севастополь навкі залишився грінвільським Гель-Г'ю, де міцно пахне лавандою і звучить романтичний «Білий танець». Пригадуєте: «Я пригласить хоч на танець вас і тільки вас»? Його тоді крутили на всіх майданчиках Севастополя, і все одно він мені не набрид.

Приїхавши додому, я на-

небо в хмарах, довкола туман, а то й дощ накрапає. І так щодня протягом усіх 24 днів. І все ж я про цей свій побут у Криму згадую з ностальгічним зітханням. Найперше тому, що тоді я була — єдиний раз у своєму житті! — з коханим чоловіком. Вийшовши з ідальні і переконавшись, що пляж знову відпадає, я говорила коханому чоловікові: «До обіду можеш бути вільний», — а сама сідала за стіл. Через три роки в мене вийшла книжка «Силуети поетес». Так от, дві найбільші і, як на мене, найкращі статті — про Ліну Костенко і про Ірину Жиленко — я написала саме там.

Потім ми йшли обідати, потім... Та вже знаходили що робити. А після вечері заходили в такий собі чайний будиночок і пили чай з чебрецем або з м'ятою, а потім танці, а потім прогулянка берегом нічного моря...

Кажуть, на коктебельському узбережжі море викидає напівдорогоцінні камінці. Нам вони не трапилися, але одного разу мій товариш приніс і висипав мені на долоню жменю звичайних камінців і уламків черепашок, які були дуже гарні. Вони й досі лежать у коробочці на моєму робочому столі.

Ах, про наймішніше я мало не забула! Так ось, я всім про нього казала, що він — майор МДБ (а був він звичай-

я це досить зручно використала в своєму виступі, а коли я ще на закінчення сказала: «Тут усі говорили, що страшно в присутності Іванова читати вірші, бо він візьме і напише пародію. А я не боюся, бо пишу українською». І аплодували мені, далекі, не менше, ніж Іванову. Жаль тільки, що епіграма на самого Іванова спала мені на думку лише наступного дня.

І знову я поверталася з Криму відпочила, щаслива, задоволена собою і життям. У вагоні взяла постіль і всю ніч міцно спала.

А поїзд мчав на північ, все ближче до Чорнобиля. Бо була то трагічна ніч 26 квітня 1986 року.

Але я ще того не знала. І ніхто не знав. І Крим у тому не винен.

«ПРО СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РЕЛІГІЙНОЇ СИТУАЦІЇ ТА ДЕРЖАВНО-КОНФЕСІЙНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ»

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЗВІТ МІНІСТЕРСТВА КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ (КОРОТКИЙ ВИКЛАД)

(Продовження. Поч. у № 17-19, 23-24)

2. Облaсті, в яких має місце зростання суперечностей та інцидентів міжконфесійного протистояння, що не призвели до конфронтації, мають місце ситуації з оскарження рішень державних органів влади стосовно релігійних організацій (Івано-Франківська, Львівська, Київська, Чернівецька області);

3. Стабільні області, в яких не фіксується фактів порушень чинного законодавства в галузі свободи совісті, відсутній ситуації з оскарження в судовому порядку рішень державних органів влади щодо релігійних організацій (Волинська, Запорізька, Миколаївська, Луганська, Полтавська, Кіровоградська, Херсонська області).

У звітному періоді суб'єктами правопорушень виступали представники релігійних організацій, зокрема, незареєстрованих в установленому чинним законодавством порядку. Порушень законодавства у галузі свободи совісті посадовими та службовими особами державних органів влади чи органів місцевого самоврядування, представниками правоохоронних органів не зафіксовано. Разом з тим, в ряді областей тривають розгляди у судовому порядку цивільних справ щодо оскарження представниками релігійних організацій рішень державних органів влади стосовно цих релігійних угруповань.

Найбільша кількість порушень чинного законодавства (20 випадків із 25) було зафіксовано у Вінницькій області. Із них релігійними організаціями, що діють за зареєстрованими статутами, — 7 випадків, організаціями, що діють поза реєстрацією, — 3 випадки, посадовими особами релігійних організацій — 5 випадків, іноземцями, що перебувають в Україні та проводять незаконну релігійну діяльність, — 5 випадків.

Із зазначених випадків 4 були зафіксовані як порушення статті 21 Закону України «Про свободу совісті та релігійні

організації» та стосувались проведення публічних богослужінь без офіційного дозволу місцевих органів влади. Такі правопорушення були скоєні релігійними громадами Свідків Єгови, громадою ХВЕ «Нове життя», єврейською месіанською громадою у м. Вінниця, Могилів-Подільський.

Із 20 зафіксованих порушень чинного законодавства у Вінницькій області 5 випадків стосувались порушення статті 24 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» щодо проведення іноземними священнослужителями релігійної діяльності в релігійних організаціях без її погодження з органами державної влади. Такі правопорушення були скоєні громадянами Словаччини, Швейцарії, Аргентини, Арабської Республіки Єгипет та Ізраїлю при проведенні незаконної релігійної діяльності в релігійних громадах церкви Адвентистів сьомого дня, громаді орієнтальського напрямку «Шрі Чинмой», УГКЦ, мусульманській та іудейській громадах.

В Автономній Республіці Крим зафіксовано 2 порушення законодавства, а саме статті 24 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації», 8 іноземцями, які проводили незаконну місіонерську діяльність від імені незареєстрованого як релігійна організація ісламського угруповання Джамаат Таблї (характеризується як радикальна течія; в Росії, Казахстані, Узбекистані, Таджикистані визнана екстремістською організацією та заборонена). Зазначеним іноземцям був скорочений термін їх перебування на території України.

У Тернопільській області зафіксовано 2 порушення: по одному релігійними організаціями, що діють із зареєстрованим статутами, та поза реєстрацією. Зокрема, йдеться про невиконання рішень районного та апеляційного судів Тернопільської області монахиною знятою з державної реєстрації контемплятивно-адораційного монастиря Благовіщення Пресвятої Богородиці під св. Покровом Пророка Іллі (Бучачська єпархія УГКЦ) щодо припинення права власності та повернення місцевій релігійній громаді УГКЦ нерухомого майна у с. Пробіжна, яке було надане їм у 2005 році як новозареєстрованому монастирю УГКЦ за договором про пожертву. Крім того, колишні черниці зазначеного монастиря — громадянки Чехії і Словаччини — залишаються на території України з порушеннями статті 24 Закону «Про свободу совісті та релігійні організації», позаяк є відпущені (видалені) з греко-католицького чину Св. Василя Великого (з червня 2011 р.), а офіційного погодження на продовження їх перебування на території України та проведення релігійної діяльності не надавалося.

У Чернігівській області зафіксовано 1 порушення законодавства про альтернативну (невійськову) службу представником церкви Адвентистів сьомого дня. Крім того, зафіксовано 1 порушення законодавства про свободу совісті зареєстрованою релігійною організацією, яке стосується тривалого конфлікту в м. Чернігів між релігійними громадами УПЦ та УАПЦ щодо користування Катерининською церквою. Після того, як 16 лютого 2010 року Верховний Суд України залишив у силі рішення Апеляційного суду Чернігівської області від 6 жовтня 2009 року щодо протиправності знаходження наметів Чернігівської єпархії УПЦ під Катерининською церквою (користується громада УПЦ КП), суд зобов'язав Чернігівську єпархію УПЦ прибрали намети. Ухвала Верховного Суду України не виконується.

Стан дотримання законодавства про свободу совісті та релігійні організації характеризує такий чинник, як наявність конфліктів («гарячих точок»). Причиною для їх виникнення, а часто і затяжного протистояння, стає невирішеність ряду проблем, найактуальнішими серед яких є такі.

1. Протистояння на ґрунті майнових та земельних питань.

У зазначеному контексті варто виокремити проблеми, які виникають у відносинах між релігійними громадами та органами виконавчої влади й місцевого самоврядування, що пов'язані із наданням у власність чи користування релігійним громадам культових будівель та землі з комунальної чи державної власності. Також досить гострими постають проблеми, пов'язані із наслідками зміни конфесійної приналежності (юридичного підпорядкування) релігійними громадами, зокрема питання подальшого володіння (користування) частинами розділених громад колишніх спільних культових споруд та іншого майна.

Так, у Вінницькій області з 2004 року триває протистояння між релігійними громадами УПЦ та УГКЦ в с. Жежелів Козятинського р-ну стосовно набуття права користування земельною ділянкою для будівництва культової споруди, яке і по сьогодні розглядається судами різних інстанцій. Триває протистояння між громадами УПЦ та УАПЦ КП у с. Росопша Липовецького р-ну щодо використання місцевого храму, яке з 2010 року також розглядається судами різних інстанцій. Зберігається протистояння щодо користування храмом між громадами УПЦ та УАПЦ КП у с. Рахні-Лісові Шаргородського р-ну Вінницької області.

(Закінчення буде)

«ДОЛЯ СТАЛІНСЬКОГО «СОКОЛА»

ПРО РОМАН САМАДІНА ШУКУРДЖІ І ЙОГО ГЕРОЇВ

(Закінчення. Поч. на 1-й стор.)

На фронті, вступаючи в бій з асами противника, що не поступалися йому в умінні, він зібраний, пильний, рішучий. Налаштований на перемогу, готовий до різних несподіванок. Його увага зосереджена на противнику, на розгадуванні його намірів і планів. У той же час він уважний до колег, які літають поруч з ним, і до веденого, що чітко йде за ним. Його кредо — перемагати, і він рідко повертається на польовий аеродром без перемоги. Перемагає він грамотно й переконливо. За фронтовою статистикою в Амет-Хана 49 перемог. Автор роману відшукав переконливі аргументи про те, що перемог у нього було 70, і це число ближче до істини й підтверджується незаперечними свідченнями.

У романі перед очима читачів проходять епізоди бойових буднів Амет-Хана Султана, коли він на чолі шести асів сміливо вступає в бій з сорока літаками противника. Сміливість і відвага приносять йому перемогу. Збивши багато машин противника і розсіювавши решту, відважний командир виводить свою ескадрилью з бою без втрат. Хіба це не подвиг?

У романі багато аналогічних, але не завжди однакових епізодів повітряних жорстоких і смертельних сутичок ескадриль, веденої в бій Амет-Ханом. Без таких картин, можливо, воєнний час, видався б мирним.

Роман автор розбив на дві частини. У першій зображено воєнні дії, в яких бере участь Амет-Хан. Війна для героя твору закінчується в центрі Берліна. Тут він ставить велику крапку щодо кількості здобутих повітряних перемог, закінчуючи рахунок своїх смертельних боїв, які тривали усю війну: від першого її дня і до останнього, — дня перемоги. Письменник знайомить читача з епізодами бойових дій, в яких беруть участь історичні особистості: наведено документальні картини останніх днів війни і останнього повітряного бою Амет-Хана Султана над центром переможеного Берліна, який усе ще продовжував чинити опір, беручи участь в окремих боях.

З останніх глав першої частини ми дізнаємось про того відчайдушного німецького аса, якого в неймовірно тяжкому бою вдається покорити Амет-Хану. Бій був нелегкий ще й тому, що радянському асу довелося прийняти бій супроти двох винищувачів противника, лишившись на самоті. Противник встигає вистрибнути з підбитого «мессершмітта» і розкрити парашут, другий його компаньйон утікає, рятуючи свою душу. Несподівано стає відома особа підбитого аса. Про нього писали всі газети воєнного часу, і він був широко відомий у Радянському Союзі, ним виявився полковник Червоної Армії, який перейшов на бік Німеччини і отримав високе звання генерала Вермахту за особливі заслуги перед Збройними силами Німеччини. Ця несподіванка розкриває читачеві один з прихованих, не опублікованих ніким фактів, який можна назвати дивовижним сюрпризом, що розкрив

ще одну таємницю тієї далекої війни. Про цей факт ми читаємо уперше, він з тих, які ніде і ніколи не розкривалися і про них ніхто ніколи не писав. Сам автор говорить, що письменник повинен зуміти знайти і розкрити ту тему, яку до нього ніхто не порушував. Самому автору це вдалося. Це робить роман повноцінним, актуальним і своєчасним. Автор присвятив свій твір до дев'яносторіччя від дня народження Амет-Хана Султана, і слід зазначити, що ми дізнаємось про двічі Героя ті факти, які раніше не публікувались і не були відомі читачеві. Це дає можливість нам узнати Героя зовсім з іншого боку. Тішить те, що роман збагачує наші знання про цього легендарного льотчика-винищувача, який підкорював і дивував не тільки противників під час бою, а й своїх соратників і льотчиків-побратимів, для яких він був прикладом відваги і героїстства, мужності і любові до своєї ратної праці — праці воїна-захисника, справжнього друга і людини.

У другій частині роману Героя зображено у мирний час. Покінчено з війною. На вулицях міст і сіл можна почути слова з пісні про те, що з війною покінчили ми розрахунки... Амет-Хан повертається разом з країною, однією з країн-переможниць, до мирного життя. Але повоєнне життя для Амет-Хана обертається не зовсім мирним боком. Більше року він у пошуках місця в житті — у пошуках роботи, місця, де він готовий вкласти свою працю і творчий талант. Бюрократична система відвертається від нього, не пояснюючи причин. «Може, виною та п'ята графа у паспорті, де зазначено національність?» — розмірковує він. — Якщо так, то в державній системі серйозні проблеми з логікою і кадровою політикою, демократією і лояльністю до громадян країни».

Льотчики, які пройшли через тисячі смертей, які захистили країну, затребувані у воєнне лихоліття, виявилися незатребуваними у мирний час. З такою гримасою парадоксів Амет-Хану важко змиритися.

Війна зблизила воїнів, які в ній відігравали не останню роль, вона зцементувала їхню дружбу і перетворила на братську. Можливо, саме така дружба не дозволила тисячам з них не здригнутися перед обличчям небезпеки, яка загрожувала їм усім разом і кожному окремо. Бойові друзі розшукали Амет-Хана в Москві, і за звичаєм фронтового братства подали йому руки, підставили плече, допомогли порадами. Амет-Хану довго і терпляче доводиться боротися з бюрократією, що охопила країну шупальцями обструкції. Нарешті він витримує випробування і вступає на службу в Льотно-дослідний інститут, де мріяв працювати з першого дня, коли зійшов на землю з бойового літака. В інституті повною мірою розкривається його багатогранний талант льотчика-випробувача, інженера, винахідника і дослідника.

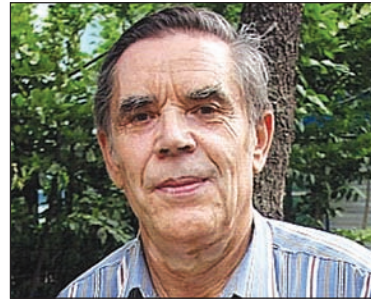
Відаючи данину його таланту, Амет-Хана включають до найімовірніших, небачених до цього програм випробувань. Він бере участь у найважчих, небезпечних, у надскладних напрямках секретних випробувань. Виправдовуючи надану йому довіру, він, коли потрібні його мужність і здатність на ризик, як і у війну, рятує дорогі техніку, життя людей і престиж інституту. Він з групою своїх колег досягає неймовірних успіхів і стає лауреатом найвищих державних нагород. Підкорює висоту досягнень льотчика-випробувача найвищого рангу, стає Заслуженим льотчиком-випробувачем країни. До численних нагород, одержаних ним на фронтах Другої світової війни, додаються нові ордени і медалі, отримані за відмінні результати роботи в Льотно-дослідному інституті.

У романі автор в реальному часі описує труднощі і складності роботи льотчика-випробувача, з якими йому повсякчас доводиться зустрічатися і боротися за благополучне їх завершення. Описує окремі епізоди роботи випробувача, пов'язані з роботою в екстремальних умовах, і робить він це правдиво і відкрито. Але залишає місце і для полеміки.

Книга містить багато повального і насичена значним фактичним матеріалом і тому являє великий інтерес для читачів усіх вікових категорій і поглядів. Завершення роботи над романом, присвячене до знаменної річниці — дев'яносторіччя від дня народження легендарного льотчика-випробувача, льотчика-винищувача Амет-Хана Султана, можна розглядати як велику і значну політичну й соціальну подію в культурному житті України. Нині, коли відбувається культурне і духовне відродження народу, який вернувся на свою історичну батьківщину, коли він зайнятий творчою працею з відродження втрачених матеріальних і духовних цінностей, народження такого твору дуже актуальне і цінне. Це гідний внесок у духовну скарбницю кримськотатарського народу. Нині поряд з питаннями облаштування і вирішення соціальних проблем постають і не менш важливі завдання з відродження історичної правди кримськотатарського народу, який після півстолітньої деспотії і геноциду знайшов у собі сили і можливість вернутися на землю своїх батьків. Народ вернувся до джерел, які оживили ту землю, на якій жили і працювали батьки і діди таких синів і дочок, як Амет-Хан Султан. Народ-трудивник має багато національних героїв, і один з них — Амет-Хан. Я упевнений, твори письменників про славних синів свого народу житимуть вічно на кримській землі.

Іса АБДУРАМАН,
член Національної спілки письменників України
м. Сімферополь

(Уривки з роману Самадіна Шукурджі «Доля сталінського «Сокола» у перекладі Данила Кононенка читайте в наступних числах «Кримської світлиці»)

КАТИ СПАЛИЛИ РІДНУ ХАТУ...

Слова Михайла Ісаковського
Український текст
Петра Перебийноса
Музика Матвія Блантера

Кати спалили рідну хату,
Згубили всю його сім'ю.
Куди ж тепер іти солдату,
Кому нести печаль свою?
Пішов солдат слідами болю
На дві дороги світові.
Знайшов солдат посеред поля
Сумний горбочок у траві.
Стояв солдат — і наче грудка
Застряла в горлі, запекла.
Сказав солдат: «Моя голубко,
Стрічай героїського орла.
Готуйся гостя пригостати,
Неси на стіл усе, що є.
Не грішно випити за свято
І за повернення моє...»
Ніхто солдата не побачив,
Ніхто добридень не сказав.
Лиш вітер подихом гарячим
Траву могильну колосав.
Зітхнув солдат, і винувато
Відкрив мішок свій речовий.
Поставив пляшку непочату
На сірий камінь гробовий.
«Не дорікай, моя любове,
Що я вернувся ось такий:
Хотів я пити за здоров'я,
А з горя п'ю за упокій.
Зійдуться суджені для щастя,
Та не зійтись нам у житті...»
І лив солдат у мідну чашку
Вино з печалю в самоті.
Він запивав пекучий докір
І з болем серця говорив:
«Я йшов сюди чотири роки,
Я три держави підкорив...»
Хмелів солдат, сльоза котилась,
Гойдалась тіль його, мов хрест.
На грудях вогником світилась
Медаль за місто Будапешт.

ПІД КЛЕНАМИ

Слова Ольги Фадєєвої
Український текст
Петра Перебийноса
Музика Оскара Фельцмана

Весна в саду під кленами
Дивилась на личко дівоче.
Під кленами зеленими
Синіли сполохані очі.
Торкав молодий вітрової
Пасмо кіс весняне.
Погляд знічений твій
Засліпив мене.
Коли удвох стрічалися,
Весна зацвітала між нами.
Стрічалися, прощалися,
А тайни своєї не знали.
Літа промайнули, як дим.
Далені луна.
Я у тебе один,
Ти навів одна.
Весна шумить під кленами,
Дзвенять солов'ї та гітари.
Під кленами зеленими,
Як завжди, стрічаються пари.
Настала пора золота,
І над ними в цей час
Хай весна зацвіта,
Як цвіла для нас.
Настала пора золота,
І над вами в цей час
Хай весна зацвіта,
Як цвіте для нас.

Я УСМІХАЮСЬ ТОБІ

Слова Інни Гофф
Український текст
Петра Перебийноса

Музика Едуарда Колмановського
Життя розлучає з тобою,
З любов'ю, з моєю судьбою.
Боюся — зламаєш ти і заплачеш,
І я усміхаюсь тобі,
і я усміхаюсь тобі.
Дістався нам вік неспокійний.
Косили нас грози і війни.
На смертній межі
ми не раз побували,
Та я усміхався тобі,
та я усміхався тобі.
Бувають поразки болючі,
Буває, що ревність нас мучить.
Та треба одному із двох
усміхнутись,

І я усміхаюсь тобі,
і я усміхаюсь тобі.
Поглянь загадково на мене!
Ти поруч, ласкава, бентежна.
Ти поруч, але водночас ти далеко,
А я усміхаюсь тобі,
а я усміхаюсь тобі.
Життя розлучає з тобою,
З любов'ю, з моєю судьбою.
Боюся — зламаєш ти і заплачеш,
І я усміхаюсь тобі,
і я усміхаюсь тобі.
Удвох подолаєм розлуку,
Допоки єднаємо руки,
Допоки любов ще існує на світі,
І я усміхаюсь тобі,
і я усміхаюсь тобі.

ЧОМ СЕРДЕНЬКО ЗАЩЕМІЛО?

Слова Михайла Матусовського
Український текст
Петра Перебийноса
Музика Тихона Хренникова

Чом серденько защеміло
так негадано?
Мов дихнув десь вітер на струну...
Про любов пісень багато складено,
А тобі я заспіваю лиш одну.
По степині, що навіки
нам рокована,
Ось іду я в ніжному теплі.
Навіть сонце світиться захопано
Відтоді, як ми зустрілись на землі.
За горою крижаною чи на полюсі
Не віддам тебе я холодам.
Покажи скоріше хоч на глобусі,
Де чекає нас надія молода.
Я долину над літами і просторами,
Засвічу веселку грозову.
І вершину вірності нескорену
Світлим іменем твоїм я назову.
Посаджу я сад любові на околиці.
Перший цвіт край неба промайне.
А коли весна у даль покотиться,
Може, в радості згадаєш ти мене.

РОМАНС РОЩИНА

Слова Миколи Дорізо
Український текст
Петра Перебийноса
Музика Микити Богословського

Та чому ж ти не зустрілася
Юною, ніжною
У моїй весняній далечі,
Що була вищою?
Голова стала білою.
Пора вже до вирію.
Та чому ж бо ти зустрілася
Лиш тепер?
Я забув серед ровесників,
Скільки літ пройдено.
Нагадала ти усе мені
Молодим поглядом.
Про одне тільки думаю —
Ще жаль ту весну мою,
Що без тебе неповторною
Відшвіла.
Як боїться сивина моя
Світлого кучеря!
І стаєш ти ще молодшою,
Як іду поруч я.
Небо світить нам зорями
Над різними долями.
Ти остання моя ластівка,
Даль моя!

ЯК, СКАЖИ, ТЕБЕ ЗОВУТЬ?

Слова Михайла Матусовського
Український текст
Петра Перебийноса
Музика Веніаміна Баснера

Били грози в очі нам,
Б'є загроза в очі нам...
Рано ще радіти перемозі.
Та зустрілася вона,
Посміхнулася вона
На сільській заплиненій дорозі.
Тільки глянула — і в путь,
Тільки глянула — і в путь!
Розмовляли з нею ми недовго.
«Як, скажи, тебе зовуть,
Як, скажи, тебе зовуть?»
І вона сказала: «Перемога».
Це за тебе йшли під грім,
Просто неба йшли під грім
Моряки в задимлених бушлатах.
Часто іменем твоїм,
Світлим іменем твоїм
Марили солдати в медсанбатах.
З-під шинелі в час біди
Брону зовуть тебе зовуть,
Тільки глянула — і в путь,
Тільки глянула — і в путь!
Розмовляли з нею ми недовго.
«Як, скажи, тебе зовуть,
Як, скажи, тебе зовуть?»
І вона гукнула: «Перемога!»

ПРО АВТОРА

Шукурджі Самадін Веліайович (Самад Шукур) — член Національної спілки письменників України (НСПУ) з 1992 року. З 2004 до 2012 р. — член Президії НСПУ. З 2003 до 2012 року — відповідальний секретар Кримської республіканської організації (КРО) НСПУ.

Народився у березні 1939 року в Сейтлерському районі (нині — Нижньогірський район) Кримської області в сім'ї ремісника. Батько — Шукурджі Веліа, уродженець с. Ускупт Судацького району Кримської області, учасник Великої Вітчизняної війни з 1941 р. В 1944-му був репресований за національною ознакою і разом зі всією родиною виселений у пустельно Кара-Кум. Трудову діяльність почав вантажником на Ташкентському текстильному комбінаті. Служив чотири роки у Військово-Морському флоті. Вищу юридичну освіту здобув у Ташкенті.

Повернувся до Криму 1991 року. Працював юрисконсультантом. З 1996 р. — член Колегії адвокатів Криму. Автор 4-х книг і 5-ти співавторських збірок. Нагороджений п'ятьма медалями.

Роман «Доля сталінського «Сокола» присвячений двічі Герою Радянського Союзу, уродженцю Криму Амет-Хану Султану, який проявив у роки Великої Вітчизняної війни (1941-1945) неймовірну доблесть, відвагу і героїзм. У повсякденні час 25 років служив у Льотно-дослідному інституті ім. М. М. Громова на посаді льотчика-випробувача, в чому досяг значних вершин. Вся його героїчна праця була відзначена великим внеском у справу розвитку світової післявоєнної авіаційної і космічної промисловості.

СТАРИЙ НОВИЙ ЖУРНАЛ «КРИМ»: ДРУГЕ НАРОДЖЕННЯ

Г. Іоффе

О. Удовіна

В. Дегтярьов

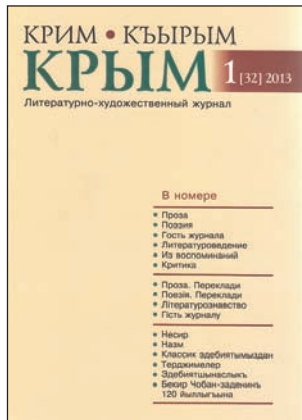
М. Каменюк

А. Терещенко

У Кримській республіканській науковій публічній бібліотеці імені Івана Франка відбулася презентація першого номера літературно-художнього журналу «Крим» — друкованого органу Кримської республіканської організації Національної спілки письменників України. На його титульній сторінці значиться номер і дата — 1(32) 2013. Декого з читачів це може здивувати. Та справа

всі в тому, що альманах «Крим» уже був відомий кримчанам, та й не тільки їм. Під такою назвою він видавався як орган тоді ще обласної письменницької організації в період 1938-1962 років. Було випущено 32 його номери, які виходили спорадично, з перервами, в міру накопичення матеріалу. Йшли роки, змінювалися очільники обласної організації кримських митців слова. Однак свого вагомого друкованого органу цілих 51 рік вони не мали. І от після останніх звітно-виборчих зборів восени 2012 року в КРО НСПУ і обрання нового керівництва на засіданні його президії було порушене питання про відновлення журналу. Згодом було затверджено головного редактора та членів редколегії. Почалася цілеспрямована копійка робота з підготовки першого номера. Варто зазначити, що ключовою організаторською фігурою в цій справі став голова КРО НСПУ Борис Фінкельштейн, який кілька разів виносив питання про відновлення журналу на засіданнях Президії, де приймалися відповідні рішення. Завдяки спільним зусиллям

і сталося те, що журнал врешті відбувся.

Отож його презентація зібрала представників владних структур, громадських організацій, засобів масової інформації, бібліотекарів, діячів культури, а серед них кримських письменників і головне тих, для кого вони пишуть, — читачів.

Було багато виступів, вітань. Від Ради міністрів автономії слово мала заступник голови уряду О. Удовіна, від Представництва Президента України в АРК — В. Дегтярьов, від Президії Верховної Ради — Г. Іоффе, від Міністерства культури автономії — А. Терещенко. Промовляв і запрошений гість з Києва — заступник голови НСПУ Михайло Каменюк, який передав вітання кримським письменникам від Президії НСПУ і поздоровив їх із значною подією в культурному житті кримчан — відновленням журналу.

А голова КРО НСПУ Б. Г. Фінкельштейн розповів про весь нелегкий шлях до цього — від задуму про відновлення журналу до його матеріа-

лізації, тобто виходу першого номера. Розповів він і про підтримку цього наміру кримською владою, зокрема головою Ради міністрів Анатолієм Могильовим і вирішення ним особисто фінансових проблем — виділення відповідною постановою коштів з республіканського бюджету. Борис Григорович запросив до співвиступу і заступника голови Верховної Ради автономії Григорія Іоффе, який теж був причетний до цієї події і сприяв її вирішенню. Далі ведучий надав слово головному редактору журналу Валерію Басирову, який коротко поінформував присутніх про те, як робився перший номер видання і, в свою чергу, закликав піднятися на сцену повний склад редколегії, членам якої голова КРО НСПУ за їхній внесок у відновлення журналу і підготовку його першого номера вручив цінні подарунки, грамоти і по одному примірнику шойно випущеного видання. Отримали журнал та грамоти й автори, твори яких були в ньому опубліковані.

Було чимало й інших виступів, і всі відзначали, що вихід журналу — це досить важлива подія в культурному житті поліетнічного регіону. Дане видання сприятиме консолідації, зближенню культур, перш за все літератур народів, що населяють Крим, знайомитиме читачів з кращими творами кримських літераторів, а значить, служиме і морально-патріотичному вихованню.

Далі на сцену було запрошено двох авторів — одного з найстарших, званого не тільки в Криму Нузета Умерова,

Б. Фінкельштейн, Н. Умеров, А. Газілова

який опублікував у журналі свій цікавий історичний роман «Бейбарс — султан Єгипту», і наймолодшу — Антоніну Газілову, ученицю 11-го класу з Азовської школи-гімназії Джанкойського району, котра надрукувала критичну статтю про жанрово-художню своєрідність прозового твору В'ячеслава Кілесси.

А тепер про сам журнал. Вище вже йшлося про те, що відновлений «Крим» — це старий новий журнал. Він справді буде продовжувати кращі традиції свого попередника і водночас — це зовсім інше видання. Його важлива новизна в тому, що він став тримовним. Оскільки до КРО НСПУ входять письменники, які об'єднані в трьох творчих секціях — російськомовній, україномовній і кримськотатарськомовній, було вирішено й видавати його тримовним (як трьома мовами виходить і щомісячна газета кримських письменників «Літературний Крим»).

Зважаючи на недостатнє фінансування культури на дер-

жавному рівні в Україні в цілому, треба віддати належне тому, що кримська влада змогла, як вже йшлося вище, позитивно вирішити питання з відновленням журналу, як і інших письменницьких видань, з підтримкою спланованих КРО НСПУ заходів — допомогою початківцям у виданні книг, з проведенням поетичних фестивалів у літній період, літературними преміями тощо. Про це йшлося і на недавній зустрічі кримського прем'єра з керівництвом КРО НСПУ. І як зазначив А. Могильов у своєму вітальному слові, вміщеному на сторінках журналу, «Рада міністрів буде й надалі надавати допомогу у сприянні в розвитку мов і літератур народів Криму». Це справді державницька політика, яку не можна не схвалювати.

У свою чергу кримські письменники мають радувати своїх читачів зі сторінок «Криму» високохудожніми творами і засвідчувати значний рівень їхньої майстерності.

Я не беруся робити критичний огляд вміщених на сторінках відновленого журналу публікацій, однак його читачі зможуть самі перекоонатися, що в переважній більшості вони відповідають тим високим вимогам, які ставляться до художньої літератури взагалі.

Отже, до нових зустрічей, шановні читачі, з цікавими творами на сторінках нашого літературно-художнього журналу «Крим».

Михайло ВИШНЯК, голова творчого об'єднання україномовних письменників, відповідальний секретар КРО НСПУ, член редколегії журналу «Крим»

Редколегія журналу

ВО «СВОБОДА»: СКІЛЬКИ ЩЕ РОСТИ ДО СПРАВЖНІХ НАЦІОНАЛІСТІВ?

(Закінчення. Поч. на 4-й стор.)

РАДЯНЬСЬКА СПАДЩИНА І ЧИННИЙ НАЦІОНАЛІЗМ

У подоланні радянської й пострадянської соціальної міфології та ствердженні нормальної європейської нації головну роль відіграє саме націоналізм. Інша річ, що він може бути різний: ліберальний, радикальний, демократичний, авторитарний тощо. Націоналізм у формі націонал-демократії був основою діяльності «класичного» Народного руху та більшості активістів Майдану. У подальшому в силу об'єктивних і суб'єктивних чинників роль націонал-демократів та націонал-лібералів упала до мінімуму, натомість на перший план вийшов достатньо радикальний націоналізм, уособлений «Свободою».

Утім, націоналізм цей був і залишається досі значною мірою недоконаним.

Перша й головна проблема його — вульгарний етноцентризм, поєднаний із суто радянсько-номенклатурним підходом до національного життя. До цього додається гіперболізація етнокультури та «фі-

лологічне» бачення дійсності.

За прикладами не треба далеко ходити. Скажімо, про що може сказати і на що спрямована ініціатива фракції ВО «Свобода» стосовно оприлюднення даних про «національність» депутатів? Я не випадково поставив термін «національність» у лапки, бо йдеться про релікт радянського часу, адже у європейському розумінні «nationality» — це передусім громадянство, належність до громадян тієї чи іншої держави, а правильно буде ставити питання про «ethnicity» — тобто про етнічне походження, етнічну належність. Але як визначити це походження? Міряти депутатів носа та робити аналіз ДНК? Адже в анкетах зафіксоване тільки його самовизначення. Ба більше: хіба від цього чинника залежить порядність і політична орієнтація політика? Он у фракції КПУ з анкетними даними все в порядку, і що з того?

Не менший ідіотизм — ідея запровадження графі «національність» до паспортів та встановлення квот для етнічних українців у владних

структурах. Мовляв, українців за даними перепису 2001 року в країні близько 80%, стільки ж їх має бути і «нагорі». По-перше, оці 80% — прямий наслідок громадянського вибору; люди свідомо назвали себе українцями, хоча це не давало їм жодних переваг. Звісно, цей вибір чималою мірою залежав від походження, але й від укоріненості в українське буття — також (не випадково соціологи ще в 1990-х довели, що за чинником укоріненості певна кількість етнічних росіян — громадян України — ближча до «цирків українців», ніж до українців «неукоріненних»). По-друге, як тільки певна етнічна належність почне приносити дивіденди, число «анкетних українців» серед неординарної публіки негайно зросте — з відповідними наслідками. По-третє, як визначити, хто має право писати у паспорті «українець», а хто ні? Речники «Свободи» пропонують: у кого бодай один із батьків мав належний запис у документі.

Але ж як бути з реальним національним життям? Тільки два красномовних історичних приклади.

Осавул Фрідріх Кенігсеп був одним із організаторів оборони Батурини у 1708 році. Там і загинув. А полковник Іван Ніс зрадив і здав Батурин, прирікши його захисників та жителів, аж до немовлят, на мученицьку смерть. То хто з тих двох справжній українець? А геніальний теоретик космонавтики Юрій Кондратюк (Шаргей), котрий в усіх анкетах сталінської доби писав: «українець, рідна мова — українська» (а це реально загрожувало тоді інтелігенту арештом за «націоналізм»), був сином баронеси Людмили фон Шліппенбах та хрещеного в католицизм єврея Гната Шаргея. То що, викинемо померлого вченого, якого навіть російська Вікіпедія вже визнала українським, із числа українців? Охочі підібрати знайдуться...

І взагалі: «свободівська» ідея «захисту прав українців» пасує радше партії, яка бореться за права недержавного етносу в інонаціональній державі. Що ж стосується націєтворчої спільноти постколоніальної держави, то має йтися про подолання колоніальної спадщини та побудову ефективної сучасної національної держави, про стратегію наступальну.

А тепер про «філологічний чинник» у діяльності партії. Зацикленість її речників на вживанні слова

«жид» дало прогнозовані негативні результати: власне, ледь не всі звинувачення «Свободи» і її лідерів в антисемітизмі побудовані на цьому факті. І посилення на словник Тараса Шевченка тут «не грає»: у цьому словнику, уявіть собі, відсутнє слово «українець», натомість слово «малоросіянин» не має жодних негативних конотацій. І навпаки: у словнику Лесі Українки присутнє слово «гебрей». То що, вона не знала українську мову чи не була питомою націоналісткою?

Але є й інша, куди важливіша річ. За умов, коли серед опитаних соціологами українців 40% називають своєю рідною мовою російську, націоналістам слід змінювати «філологічну» тактику; досить уже розмов про «мову окупанта», справа куди серйозніша, і стратегія має полягати в тому, щоб у перспективі число україномовних українців наблизити до числа власне українців.

Одне слово, до справжніх націоналістів «свободівцям», як сказав поет, ще «і рости, і діяти». І передусім від них самих наразі залежить, чи вдасться комусь розколоти українську опозицію і чи здобуде ця опозиція певну перемогу.

Сергій ГРАБОВСЬКИЙ, кандидат філософських наук, член Асоціації українських письменників www.radiosvoboda.org

Завжди цікаво читати щоденникові письменницькі записи. В них без художніх прикрас автор висловлює свої думки, в яких його переживання й болі за рідну мову, за рідне друковане слово, за свою країну, а отже, й за нас, громадян цієї держави.

Останнім часом щоденникової прози — прози нашого життя з'являється все більше. Невідрино стежу за щоденниками, або, як їх називає сам автор Петро Сорока, денниками, з яких я почерпнув чимало цікавого і про нашу сьогоденну літературу та її творців, і захоплююся майстерними етюдами письменника

про природу, про людей, які її бережуть і охороняють, хоч часто буває й навпаки. А які захоплюючі щоденникові записи поетеси Ірини Жиленко — очевидиці й активної учасниці «шістдесятництва», Івана Дзюби «Не окремо взяте життя», щоденники Василя Захарченка...

Читаю їх із захопленням, і, признаюсь, що читати мені письменницьку документалістику цікавіше, аніж якісь фентези чи напіввигадану белетристику. Але це моє суб'єктивне, як мовиться, на колір і смак товариш не всяк...

Однією з останніх книг що-

денникової прози я прочитав «Обширом серця» письменниці зі Львівщини Ольги Яворської. Ця книга — своєрідна щоденникова мозаїка есеїв, мініатюр, коротких новел, нарисів і поетичних замальовок. Читается книга легко, бо записи не дуже розтягнуті, цікаво, бо в них сконденсовано те, що можна розвинути на цілу новелу чи оповідання, хвилює, бо разом з письменницею переживаєш за ті проблеми, яких немало в нашого суспільства. Отож пропонуємо увазі читачів окремі фрагменти щоденникової прози Ольги Яворської.

Данило КОНОНЕНКО

правдивий матеріал, щоб донести його до нащадків. А «нашадок» розпорядився по-своєму...

Слідкуючи за хронікою подій, жахаюся безморальності, яка призводить до тяжких злочинів. Не можу зрозуміти, що провадить людину, яка це чинить, забуваючи про відповідальність за земними законами і за законами Вічності.

Розгорнула шкільний підручник з філософії і натрапила на такий текст: «Чим далше ми будемо віддалятися від істини та змінювати її поглядами на свою вигоду, тим далше віддалятимемось від розміреного, спокійного, душевно-веселого і щасливого життя...».

Що ми і робимо, віддаляючись від Божого Світла, втрачаючи красу духовну.

У дитячі роки я дуже заздрила дітям, чий батьки працювали вчителями. Їхні мами ціле літо були вдома, а наші гарували в колгоспі від зорі до зорі, вони завжди мали кишенькові гроші, носили кращий одяг, ніж ми, не виконували так багато хатньої роботи,

КОЛИ НЕМАЄ СЛІВ
З людського натовпу виринула висока струнка постать у чорному модному пальті... Це вона, Неля. Не зводжу очей з опущених плечей, злегка нахиленої вбік голівки. Крадькома йду за нею, шукаючи слова для розмови, що очевидно не матиме ніякого змісту, шукаю у своєму серці ключі до Нелиної душі, бо хочу бодай на мить обезболити її жахливу рану.

— Та хіба ж це можливо? — запитую себе, але продовжую переслідувати її, щоб спокуювати хоч тепер свій гріх. Саме тут, у Львові, вона відкрила мені колись свою хвору душу, саме тут, на проспекті, ми зустрілися, а потім довго сиділи на лавочці у скверіку... Я знаю, що тепер вже пізно, що мої слова безпомічні і мертві, як висохле листя, зірване з дерева осіннім вітром, але біжу за нею, доганяю і бачу, що це... не вона. Знітившись, прошу вибачення, завертаю до скверика і сідаю на лавочці. Це не вона... Через власний душевний біль відчуваю її непоправне горе, чую її перший плач після того, як розум повернувся до неї. Було б краще, щоб не повертався ніколи. Але це вже у волі Всевишнього.

Ми сиділи колись на цьому місці і розмовляли дуже довго. Нелині слова розкривали переді мною невидимий світ її душі, і я тоді вже бачила, що помирає зоря. Мій гріх у тому, що нічого не зробила для її порятунку.

У шатах від землі і у дарах від неба
Беззахисна душа летить в майбутній день,
Мені в цьому житті не так багато треба:
Тільки б стріла невдач не вцілила в мішень.

Тільки б свобідний дух не кинули за ґрати,
А демонські вітри не знищили пера,
Тільки б зцілити мить,
Тільки б не знати втрати,
Спокутати гріхи, бо смерть не вибира.

У шатах від землі і у дарах від неба
Торує кризь туман дорогу навпростець,
Мені в цьому житті не так багато треба:
Тільки б пташиний спів,
Тільки б вогонь серцець.

Безцінним і нетлінним для кожної людини є духовність. Вона — в молитві, у пісні, в поезії, в милосерді, співпереживанні, в любові і у прощенні. Духовність — ось що є живицею для душі.

Не знаю, чим пояснити те, що є люди, яких моє ество не сприймає. Вони начебто і ширі, і нічого поганого мені не зробили, вони навіть запобігають переді мною, а моя душа зближується з ними не хоче.

Ще ніколи моя віра в Бога не була такою сильною, як тоді, коли я стояла під дверима операційної, де на операційному столі лежав мій син.

Дуже важко у наш час знайти людину, не вражену жадобою збагачення, позбавлену користолюбства, здатну на самопожертву. Але такі люди є і саме вони намагаються очистити світ від скверни.

Співчуваю політикам, які ставлять собі за мету будь-що захопити владу. Страшно дивитися, як на цьому шляху вони переступають через мораль і честь.

Істинна велич людини у здатності позбутися зла з душі.

— Ніколи не сподівалася побачити живу Ольгу Яворську, — широко вимовила молода читачка на книжковому форумі у Львові, притискаючи до грудей мою книжку «На те воно й серце...».

«Для читачів письменник завжди мертвий, навіть якщо насправді він ще живий», — писав Крістіан Бобен.

Нарешті зустрілася з Світланою Антонішин. Мила, ніжна Світлана... Потужний талант у худенькому, виснаженому хворобою тілі. Ні словечка скарги, ні тині смутку.

Ошатна, затишна оселя, чиста, як джерельна вода, поезія, і щира Світланина усмішка. Перегукувались літні громи, а ми насолоджувались словом.

«Це ж стільки треба неземного світла, щоб взяти піднебесну висоту» (Світлана Антонішин).

У своїй творчості постійно перебуваю під дією силового поля спротиву русифікації. Без нього я була б уже не я.

Дуже засмучує те, що люди втрачають потребу читати книжки. Заміна книжки телевізором чи комп'ютером — це мародерство світла з душі.

Занедбані села, занедбані, обтяжені гріхами душі... — все потребує очищення. Але хто про це думає? Триває шалена битва за трони, за Україну.

Написане неможливо видати вчасно. Дійсність прагне істини, а істина, на жаль, залишається в минулому часі. Мною провадить

Ольга ЯВОРСЬКА

ОБШИРОМ СЕРЦЯ

ФРАГМЕНТИ ЩОДЕННИКОВОЇ ПРОЗИ

внутрішній голос, інтуїція, бажання творити в ім'я своєї держави, незважаючи на нікчемну владу. Душа гартується в боротьбі за правду, боротьбі за ідеали свободи, які так ганебно втрачені через розкол між колишніми нашими поведірками.

Те, що здобуто за роки незалежності, руйнується на очах. Свобода слова під великою загрозою. Ворожі українському народові провідники, здається, намірені знищити все українське. Втрачає свій авторитет і література, у яку проникли злослови і невігласи. Але я на рівні підсвідомості вірю в нове піднесення народу і, як кому, працюю заради цього.

Рік, що минув, приніс українському народові багато розчарувань. Демократія в Україні зазнала жорстокого удару. Починає повторюватись те, що ми, здавалося, назавжди пережили: приниження гідності, духовності, свободи слова.

1 січня 2011 р.

Над Україною згущуються все грізніші хмари. Тотальна змова, підступний привид зради штовхають народ у безодню. Під великою загрозою рідна мова, рідна пісня. Народ зневірений, розсварений, байдуже і втрачає надію.

Нова влада бореться з тими, хто стояв біля витоків української держави.

Сусідні держави здивовано стежать за нашим рухом у безодню під покровом «старшого брата». Зашморг помсти висить над кожним, хто проявляє спротив.

2 січня 2011 р.

Я ніколи не зможу змиритися з тим, що нова влада так цинічно здає духовні цінності, тяжко здобуті в нерівній боротьбі. Двигом мого духу є непохитна вірність ідеалам боротьби за Незалежну Україну.

Пошастило мені цього тижня на високу поезію. Перечитала збірки віршів Світлани Антонішин, Ліліани Косановської і Володимира Пішка. Ці поезії зовсім різні, як і самі автори, але захоплюють гармонією, досконалістю і розбурханою стихією почуттів.

Настане час і народ винесе вирок владі, що беззастанно проводить політику знищення української мови як державної на користь утвердження імперської. Маємо зросійшену Україну — розколену, розсварену, зневірену. Але я вірю, що подвижники українства не здадуться. Непокірність захована у генах нації.

Більшість жінок нещасливі у шлюбі тому, що перебувають зі своїми чоловіками на різних інтелектуальних рівнях.

З ініціативи міністра освіти Дмитра Табачника зі шкільної програми вилучено роман Василя Барки «Жовтий князь» про Голодомор 1932-1933 років, свідком якого був сам письменник, крім того, багато років збирав

не працювали на току, мали достатньо часу на читання книжок.

Тепер все навпаки. Діти дуже часто співчувають ровесникам, чий батьки вчителюють, оскільки вважають, що останні заробляють недостатньо грошей, але надокучають моралізуванням більше, ніж ті, в яких професія не пов'язана з вихованням.

Святкуємо день народження Великого Кобзаря. У школі організували літературно-музичний вечір. Поетичні рядки і пісенні твори лунали з уст школярів і вчителів.

Було так святково, урочисто, всі в вишиванках. Тепер намагаюся «виловити» по телевізору святкування у столиці.

І всі у ряд поставали,
Ніби без'язикі —
Анітель. Цар ценькас.

Тарас Шевченко

У Львові біля пам'ятника Кобзареві при світлі смолоскипів поети читають вірші — свої і Шевченкові.

9 березня 2011 р.

Гетьман Павло Полуботок так відповів російському імператору Петру I, який насміхався над ним: «Воля на кінці шабляки».

Велику насолоду і радість приносять мені квіти. З весни до зими синіють, жовтіють, червоніють, біліють, чудодійно впливаючи на мій стан душі, на настрої і почуття.

Справжній учитель повинен бути привітним і терпеливим. Добра чутлива душа дається людині як дар Божий. Суворість не відлякує, якщо вчитель справедливий.

Викликає подив і страх те, що стільки підлітків у містах вдаються до бродяжництва і жебрацтва. Не пам'ятаю жодного випадку, щоб неповнолітня дитина з нашого села пішла з дому і не повернулася. Були випадки скоєння крадіжок, бійок, куріння, вживання алкоголю, але бродяжництва — не було.

Захоплююся щоденниковою прозою тому, що за нею — конкретні події і конкретні люди, душа автора та його світосприйняття.

Трагізм нашого покоління в тому, що воно виховане на брехні.

Стало модним описувати, який одяг носять політики, на яких машинах роз'їжджають, скільки коштують мешти чи шарпетки народних обранців.

Можливо, це і добре, бо колись народ мусить зрозуміти, що таке безглузда самовтіха за чужий кошт.

Прочитала у Марії Матіос: «...всі вони за одно, хоч здебільше говорять нарізно і нібито батожать одне одного лютими і ненависними словами... але всі так тими словами хитро люблять Україну, що від обридження ритати хочеться».

У Нелиних словах було стільки відчаю.

— Я так гостро відчуваю свою нікчемність у цьому світі, немовби мені на голову поклав хтось ганебний вінець. Я ніяк не можу повірити в життя після смерті, моє ество насичене болем.

— А ти рятуйся, — несміливо радила я їй. — Рятуйся молитвою, небом, зорями, лісом, травами.

— Яким лісом? Якими травами? Небо для мене немовби згоріло. А кого може врятувати спалене небо? Хіба що таку письменницю, як ти, що спокійно ходить у дешевій курточці по Львову і не звертає уваги на те, що про неї думають.

Я відчула, як кров щедро прибула до мого завше блідого обличчя, завважила бездоганну Нелину одягу, модні черевики на товстій підшві, ніжне, захищене макіяжем обличчя.

— Зрозумій, епоха інтелектуалів відійшла в минуле і повернеться не скоро, а може, й ніколи. Настала епоха грошей і насильства.

— Але ж людина може жити в своєму світі, тішитись звуками природи, розуміти інших, дарувати, співати, малювати, — несміливо боронила я свої ідеали.

— У якому світі? Село — це світ? У ньому ти всього-на-всього лиш жалюгідна вчителька, в якій вітер у кишенях свідка, і тому тебе ніхто не поважає, хіба що першокласники. Така вчителька не має змоги посидіти в бібліотечі, бо прополіє грядки і сапає бульбу. Ти цей світ маєш на увазі? Або ти сміхотворно наївна, або за таку себе видаєш.

У твоєму світі вчителі ходять в мештах з гуманітарки, їдять бульбу з молоком.

Неля була збуджена, вона почервоніла і важко дихала.

— Мені соромно, що я з села, — мовила похвилі. — Соромно, розумієш? Які б ідеї в наших головах не визріли, ніхто до них не прислухається. Ми — село. Де б ми не поїхали, що б не зробили, дізнаються звідки ми і — губу на бороду. А як у місті з педагогічною освітою без грошей прилаштуєшся? За що купиш їжу, книги, журнали? Де житимеш?

— І в цьому всі твої нещастя? — не витримала я.

— Не тільки в цьому...

Вона якусь мить дивилася мимо мене. — Ось ти, наприклад, здобула вищу освіту, книжки пишеш. Але гріш тому ціна. Та що з тобою говорити, коли ти або не розумієш нічого, або просто придурюєшся.

— Нелю, — я обняла її за плечі, — в тебе є син, чоловік, батьки, робота в школі, ти здорова. Чи хоч уявляєш, яке то щастя бути здоровою? Поруч з нами живуть сотні обділених життям — лежачих, незрячих, глухих, бездітних. В тебе ж є син, а це цілий світ, заради якого варто пережити найбільші негаразди. Є дитина — і нема печалі, є для кого жити. Відпечалилась і твориса заново.

Неля якось по-дитячому прикусила губу і тихо попросила, щоб я почитала їй вірші.

— Ти справді цього хочеш? — не повірила я.

— Справді хочу, — зізналася.

Я читала вірші, а вона сумно дивилася в осінь, що вальсом-присмерком огортала наші душі.

Поклич мене в весняну буйну повінь,
Де все вирус, бореться, живе...
Най моя туга в вічність попливе,
А дух змужніє в праведному слові.

— Читай, читай, — дивилася в далечинь
Неля.

Замурюю печаль,
Помандрую країною Сонця,
Де у синьому небі
Хмарин голубі паруси,
У безчассі спочину,
Зачинивши в безвихідь віконце,
І розлюпою радість
По блакитному морю краси.

— Я люблю гарні слова, — промовила на
прощання.

Місто зацвітало вогнями, коли ми розійш-
лися. Я пішла до сина, в якого жила під час
проходження курсів підвищення кваліфі-
кації вчителів, а Неля — до своєї двоюрідної
сестри, що мешкала на проспекті Шевченка.

* * *

— Я розлучилася з чоловіком, — повідоми-
ла мені, коли ми знову зустрілися.

Була така нарядна. Білий костюм красиво
облягав струнку фігуру, модні туфельки на-
гадували туфельки принцеси. Світло-русе
волосся, майстерно укладене в пишну зачіс-
ку над високим чолом, робило її дуже при-
вбливою.

— Ну і добре. Навчися тепер жити окремо
від нього.

— Ти навіть не питаєшся, чому я так
вчинила?

— Напевно, тому, що іншого виходу не
було. Пив?

— Так. Він опустився до такого стану, коли
людина — вже не людина. У нього зник
погляд. Очі є, а погляду нема. Він — алкого-
лік, розумієш?

Я розуміла. Я все дуже добре розуміла і не
знала, що сказати. Ми не були подругами,
ми були просто знайомими. Мій чоловік не
був п'яницею, і я не мала досвіду боротьби
з цим.

— Може, у твоїх віршах знайдеться щось
таке, що керує психікою?

Я не розуміла: кепкує вона з мене чи
говорить серйозно, тому промовчала.

— В моїй душі триває змагання між добром
і злом. Я звинувачую у гріхах чужі душі,
шукаю у людях зло.

— У кожній душі проходить, мабуть, таке
змагання, але Бог дав людині розум.

Я завважила, що Неля почервоніла.

— Ти будеш палаци на піску ілюзій та
уяви, і тому твоє серце байдуже, воно,
мабуть, у тебе не болить ніколи, — дивилася
мені просто в очі і мало не плакала. —
Торжество добра зараз нереальне, і тому твої
твори мене смішать.

— То й смійся, — промовила я ображено. —
Смійся! Ти стала рабою своїх бажань, ти
вередлива, як дитина, і тому тобі так важко
жити. Краще прочитай у Біблії про марноту
марнот.

Ми майже сварилися, мені захотілося піти
геть.

— Пробач. Я дуже втомлена. У моїй душі
страшна порожнеча і дисгармонія.

Вона сумно усміхнулася і заговорила з
дитячою впертістю:

— Я хочу, щоб ти переконала мене, що світ
не жорстокий, що високі почуття неможливо
перемогти, що гроші і слава — ніщо, що
дуже перемаже зло.

— Знаєш, — мені важко було віднайти
потрібні слова, — знаєш, Нелю, сили зла
особливо пильно стережуть тих, хто прагне
добра. І тому тобі так важко. Тому, що ти
прагнеш добра.

— Маєш рацію, — відповіла вона без
іронії. — А ти, виходить, прагнеш зла, тому
тобі легше.

Не пам'ятаю, що відповіла їй, але з того
часу мене переслідувала думка, що я не
зуміла переконати її.

* * *

Якось ми зустрілися в перукарні. Неля
зраділа зустрічі, показала мені світлинку сина.
«Мій Максимко», — сказала не без гордості.

Був це вродливий світловолосий юнак з
веселими очима і гарною усмішкою.

— Красень, — похвалила я широко.

— А розумний який, — не стрималась від
похвали і Неля. — Телевізор увімкнений,
магнітофон гарчить, а він математику або
фізику штурмує. Ніякої допомоги не потре-
бує. Хочє вступати на механіко-математич-
ний факультет університету. Та хто його
зна...

Вона зажурилася.

— Кажуть, що за навчання великі гроші
платити треба. А звідки вони в мене? На
одежу і харчування не вистачає. А син мій
одягається шикарно, будь-що не натягне.

— Вступить, — запевнила я її. — До Львів-
ського національного університету діти всту-
пають за знаннями. Зовнішнє незалежне
оцінювання дає великі шанси здібним ви-
пускникам.

Ми ще довго говорили про різне, дочікуючи
кожна своєї черги.

— Пам'ятаєш, як ти тоді у скверку сказа-
ла: «Є дитина — і нема печалі». Ти мала
рацію. Що я без нього варту? Люблю його до
безтями, нічого для нього не шкодую.

Невдовзі я дізналася, що Неля живе у
цивільному шлюбі з якимось дуже замож-
ним чоловіком, їздить машиною «Тойота-
Кемрі», інколи провідує матір, але дуже
швидко повертається назад до міста. Розпо-
відали, що її син вступив до університету,
гарно вчиться і одночасно працює на фірмі
вітчима.

Напередодні Великодня мене вразила жак-
лива звістка: Максима знайшли вбитим у
парку, недалеко від помешкання, в якому
він жив з матою і вітчимою. Нелиного
співмешканця заарештували, начебто за якісь
махінації і причетність до вбивства хлопця.
Неля на похороні не плакала, йшла, ніби
мумія, за домовиною, ледве переставляючи
ноги. Після похорону намагалася звести ра-
хунки з життям.

* * *

Сонячним птахом літає містом осінь, а я
намагаюся уявити її там, у психіатричній
лікарні, самотню і нещасливу. Кажуть, вона
нікого не хоче бачити, вірить, що син жи-
вий, що його смерть їй примарилася внаслідок
галюцинацій.

Перекружує осінь, перелютиться зима,
зацвіте буйним цвітом весна... А вона там...
Тут її чекає ще гірше пекло...

Я обов'язково провідаю її, але не зараз, не
сьогодні. Сьогодні я не маю слів, маю в серці
великий жаль.

ЛЕБЕДІ КОХАННЯ

Стояла на узбіччі у блаженській сірій курт-
чині та старих розтоптаних черевиках. Про-
низливий вітер зривав з голови шапку, яку
притримувала лівою рукою, а правою нетерп-
ляче махала, зупиняючи попутні машини.

— Дай вам, Боже, здоров'я, що зупинили-
ся, бо погибаю від холоду.

— Куди ж ви у таку негодю? — не втрима-
лася я від цікавості.

— У профтехучилище, яке закінчила сорок
літ тому, на зустріч з випускниками. На
штукатуру вчилася, бодай пропало, бо жод-
ного дня не штукатурила. Зателефонувала
вчора староста і повідомила, що всі наші
збираються. Так незручно мені в шапці, бо
зроду їх не носила. Я до хустки привикла,
а донька приїхала і наполягла натягнути її
шапку. В доньки на голові кучма волосся,
шапка з неї на мене завелика, спадає, пере-
кручується задом наперед.

Староста казала, що там майстер буде, і ми
разом з ним повинні заспівати «Лебеді ко-
хання». Ми колись цю пісню дуємо на сцені
співали, стільки років минуло, а я ніяк
забути не можу. Мені було сімнадцять літ, а
йому... може, тридцять п'ять, а може, й
сорок, я не питала. Вже кілька тижнів відчу-
ваю: щось незвичайне наближається.

— Ми всі перебуваємо в очікуванні чогось.
І в цьому одна з найбільших таємниць
людського життя, — підтримала я розмову.

— Зранку заставила чоловіка ноги вимити,
бо він брудний і неохайний, як і всі безпро-
будні пияки. Лежить під периною, ледве
дихає, а горілки вогненно хоче. Мійся,
кажу, бо як вмреш, задубієш, то не дам ради
з тобою. Я за нього заміж вийшла тридцять
п'ять років тому, а десять літ тому розлучи-
лася. Два роки двірником у Львові пропра-
цювала. Але знайте, кого Бог злучив, папір
не розлучить. Та й троє дітей нас єднають.
Ледве впросилася, щоб назад прийняв.

Після всього, що сталося, живу на правах
співмешканки. Вже тиждень бігаю по уста-
новах, щоб нас заново розписали. В сільраді
могорич виставила, в крамниці — другий.
Сусід проходить не дає, хоче за розписку
випити «на халяву», гризуся, щоб чоловікові
друзі не довідались, бо на горілку пенсії не
вистачить.

Збираю папери, ставлю могоричі, щоб на
старість без житла не лишилася.

А цієї ночі вчула крізь сон, як на два голоси
звучала наша з майстром пісня:
Лебеді, лебеді, лебеді,
Лебеді кохання...

Ніби хто мене підминув, цілий день душа
співала. Я за роботою світу не бачу, а ще
чоловік задля себе встати не годен, донька
від'їхала.

— Замість того, щоб біля хворого сидіти, ви
зібралися і їдете на забаву. А як він справді
помре? — не витримала я.

— На все свій час, як має вмрети, то вмре,
як має мене дочекатися, то дочекається.
Треба неабияке щастя мати, щоб у молодому
віці подовігти. Я вже не молода, якби помер
двадцять літ тому... А тепер... — і махнула
рукою.

— Веселі забави, — побажав їй мій чоло-
вік, коли виходила з машини.

— Дякую. Досі їхала, як королева, а далі
буду самотужки добиратися. Я вже давно
нікуди не їздила. Знаю, що поліпшити щось
у житті не зможу, але заспівати — заспіваю.

Творча молодь серед відомих
письменників Черкащини

ДВАДЦЯТИРІЧЧЯ «ХОЛОДНОГО ЯРУ»

Наприкінці травня журнал Черкаської обласної організації НСПУ «Холодний Яр» відсвяткував своє двадцятиріччя. Зі святом «Холодний Яр» вітали редактори журналу, письменники, літератори, художники та багато інших людей, не байдужих до літератури рідного Черкаського краю.

1993 року у стінах Черкаської обласної бібліотеки ім. Т. Г. Шевченка народився черкаський альманах «Холодний Яр», матір'ю та першим редактором якого стала Людмила Василівна Тараненко. Уперше журнал був виданий спільно з Товариством української мови імені Т. Г. Шевченка Південної Австралії, адже саме з поїздки тодішнього голови обласної організації НСПУ Людмили Тараненко до цієї великоострівної держави все й почалося.

Перші слова привітань належали саме їй — засновниці журналу — Людмилі Тараненко:

— 20 років — це цілий пласт життя не тільки для людини, але й для книги. Ми горді, що створили «Холодний Яр», адже рідне слово завжди має бути на сторожі душі, моралі, до якої треба тягнути.

Слово повинне бути вільним і не мати над собою пана. Цей альманах не просто книга, це ціла історія Черкащини. Тому влада навіть не має права не знаходити кошти для фінансування «Холодного Яру».

Назва альманаху, за словами Людмили Василівни, виникла з добре відомого висловлювання Т. Г. Шевченка: «І повіє огонь новий з Холодного Яру...».

Другим редактором «Холодного Яру» був талановитий письменник, заслужений працівник культури — Григорій Павлович Білоус, який підняв літературу рідного краю на новий вищий рівень. Саме Григорій Павлович з 2002 року почав видавати альманах шоквартально. На сторінках «Холодного Яру» за часів Білоуса прихисток знайшли твори багатьох талановитих митців від Івана Дзюби до Ліни Костенко. Часопису «Холодний Яр» митець присвячував такі слова: «Оце мій пам'ятник!».

Найактивніший серед редакції, літературознавець,

письменник, професор, доктор філологічних наук Володимир Трохимович Поліщук так згадає історію створення «Холодного Яру»:

— У 1955 році на Черкащині народився альманах «Партія Веде». Як реакція на «хрущовську відлигу» з'являються збірники «Привет с Днепра», «Любові щедрий цвіт» та «Дніпрові зорі» і «Черкасам — 700». Початок 1990-х років став періодом розрухи, коли література не лише була під гострою цензурою, але й ставала іноді забороненою. Саме у ті роки, як промінчик світла та надії на щасливий завтрашній день, з'являється альманах «Холодний Яр».

«Холодний Яр» мав і має за мету знайти не тільки з літературою Черкащини, але й з іншими видатними письменниками України. На шпальтах кожного номера друкуються письменники, молоді літератори, праці вчителів, викладачів. Альманах гордо демонструє художню Черкащину на чолі з Д. Нарбутом, І. Бондарем та іншими. Роль альманаху — об'єднаний орган, який має згуртувати навколо себе талановитих людей.

У журналі «Холодний Яр» діє рубрика «Незабутні», де на сьогоднішній день друкуються твори В. Симоненка,

М. Масла, К. Світличного, Г. Білоуса, Майї Фролової та інших відомих митців, які відійшли у вічність.

З днем народження журналу вітали учасники «Літературного театру» Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького: А. Тарасенко, А. Волошин, Л. Шліхта, Я. Литвин та О. Розумний, читаючи твори Г. Білоуса, М. Негоди, О. Зеленька, Ф. Моргуна, П. Липовицького та М. Масла. Привітала часопис зі святом і керівник «Літературного театру», заслужена артистка України, майстер художнього слова, лауреат Всеукраїнського конкурсу читців ім. Лесі Українки Тамара Власенко.

До привітань долучилися молоді митці, члени літературного об'єднання ім. В. Симоненка, молоді члени НСПУ: О. Галаєва, О. Железняк, О. Довгань (Мяус), О. Месєв та Ю. Гончар, яка саме і очолює це літературне об'єднання.

Гуморесками вітали журнал «Холодний Яр» А. Горбівненко, В. Ткаченко та І. Дубінін.

Теплими словами привітала всіх присутніх зі святом керівник прес-клубу «Черкаси-медіа» Тетяна Володимирівна Єщенко:

— «Холодний Яр» — унікальне явище інформаційного центру Черкащини. Ми видаємо журнал, адже прагнемо ознайомити людей з творчістю рідного краю, знайти нові таланти, спількуватися з читачами. Цей альманах призначений і для сьогодення, і для майбутнього. І дуже хочеться, щоб «Холодний Яр» міцнішав та зростав!

На двадцятиріччя «Холодного Яру» були присутні видавці альманаху О. Прилучський («Відлуння-Плюс») та Ю. Чабаненко.

Насамкінець журнал «Холодний Яр» привітала Валерія Шапошник піснями «Соловейко» та «Вальс».

Тетяна КОЗЛОВСЬКА, член літературної студії «Дебют» при Черкаській обласній бібліотеці для юнацтва

Валерія Шапошник

Нові члени Спілки письменників

ПРОЩАЙ, ШКОЛО...

Випускний — це велике свято для нашої Красногвардійської школи № 1. Вчителі кажуть, що такої талановитої паралелі, як у нас, ще ніколи не було. У кожному класі — особистості! Кожен клас міг похвалитися своїми танцюристами, акторами, співаками, артистами, філологами, технологами, журналістами, економістами, хірургами і навіть моделями.

Протягом одинадцяти років вчителі нам відкривали всі життєві секрети, допомагали здобувати знання, знайомили з творчістю великих письменників, музикантів, художників, філологів, науковими працями вчених. Наші класні керівники стали для нас другими батьками. Вони нас навчили доброї поведінки, вчи-

ли нас ввічливості, піклувалися, як про своїх дітей. Школа для учнів стала другим домом, без якого неможливо жити.

Мій рідний 11-Б клас став для мене другою родиною, в якій ми ділили всі радощі, сумніви, горе, конфлікти, проблеми. Нашою другою «мамою» була Ірина Миколаївна Косенко. Ми її будемо пам'ятати до кінця життя. Вона прийшла до нас у восьмому класі. Ірина Миколаївна змогла нас об'єднати у великий дружний колектив. Разом ми проводили шкільні заходи, подорожували по Криму, відповідали за свої помилки.

Ми були найкращими філологами в школі. Наш клас завжди писав на уроках мови та літератури твори, вірші, які торкали со-

кровенні нотки душі учителів. Нашими улюбленими предметами були українська мова та література, а також світова література, бо ми завжди читали усі задані на уроці твори. Читаючи їх, ми усвідомлювали, що таке кохання, повага, добро та зло, презирство, заздрість. Учителі вчили нас мислити — і це, напевне, найголовніше, чому треба було навчитися.

Прощайте, однокласники та вчителі! Закінчився наш шкільний шлях. Я пам'ятаю ваші рідні обличчя, усмішки, ваші голоси. Ніколи я вас не забуду! Я бажаю всім випускникам-однокласникам успіхів у житті, а вчителям — здоров'я, терпіння, бо вам виховувати ще не одне наступне покоління.

Дар'я ЛАСКОВА

*сmt. Красногвардійське
АР Крим*

ОСТАННІЙ ДЗВІНОК

Ніколи не забуду щемливо-урочисте свято Останнього дзвінка в Сонячнодолинській загальноосвітній школі. Мені здалося, що у цей час і гори якісь загадкові, а наше мальовниче село Сонячна Долина — ще гарніше. Мої однокласники-випускники, учні молодших класів разом зі своїми батьками, друзями та знайомими поспішали до школи із букетами квітів. А наша школа у цей день була немов величний Храм. Це насправді так, бо упродовж 11 років ми щоденно приходили сюди, у Храм науки і творчості.

Настає найурочистіша хвилина — відкриття свята, потім учні молодших класів запросили у просторий зал учнів 11 класу, класного керівника — Волченкову Тетяну Семенівну і першого вчителя — Горбунову Тамару Михайлівну. П'ятнадцять одинадцятикласників, серед них і я, були переповнені почуттям хвилювання, радості, а разом з тим і смутку через те, що ми назавжди покидаємо стіни рідної школи.

Випускників вітали гості свята, вчителі і директор школи — Глушецька

Тетяна Євгенівна. Наостанок одинадцятикласники подякували всім працівникам школи за їхню натхненну і нелегку працю.

Пролунав останній дзвінок... Він сповістив про початок літніх канікул, але вже не для випускників — попереду у них серйозні іспити, участь у ЗНО, вступні екзамен у вищі навчальні заклади за обраним фахом. Нехай до нас усіх буде прихильною доля, щоб здійснилися усі наші мрії. Ми не можемо нашим вчителям і рідній школі — прощайте. Ми говоримо — до побачення, до нових зустрічей, які будемо знову і знову вимріювати. Саме про це йшлося у вірші нашої вчительки, класного керівника Тетяни Семенівни Волченкової. Хочу ще і ще раз подякувати їй за науку, терпіння, материнську любов і турботу. Спасибі Вам, Тетяно Семенівно, ми не забудемо Вас!

Світлана ПРОСКУРИНА,
член МАЛІЖ

*Сонячнодолинська ЗОШ
АР Крим*

ЮВІЛЕЙНИЙ ВИПУСК ЛІЦЕЇСТІВ

У Кримському республіканському інтернаті-ліцеї з посиленою військово-фізичною підготовкою, що дислокований в Алушті, відбувся 10 ювілейний випуск вихованців.

Кримський республіканський інтернат-ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою є загальноосвітнім навчальним закладом з військово-професійною і правовою спрямованістю навчання і виховання. Він належить до середньої загальноосвітньої школи третього ступеня з поглибленим вивченням програми допризовної / правової підготовки (залежно від обраного профілю). Цей навчальний заклад є першою ланкою підготовки кадрів для Збройних Сил України та інших силових структур, виступає базисом створення цілісної системи безперервного навчання і виховання майбутніх офіцерів. Тут створені умови для інтелектуального, соціального, особистісного, культурного зростання молоді, її

розвитку, самореалізації.

Своїх перших вихованців ліцей зустрів ще у 2002 році. З того часу багато що змінилось. Територія навчального закладу стала більш схожа на невеликий оазис. Силами вихованців та з допомогою меценатів під відкритим небом створено спортивний майданчик з сучасними тренажерами, акваріум з фонтаном. Біля центрального входу в оточенні троянд ще одне рукотворне водоймище, всюди зручні паркові лавки для відпочинку учнів. У навчальному корпусі функціонує комп'ютерний клас з доступом до мережі Інтернет, створені зручні навчальні аудиторії. Про все це можна розповідати дуже довго, але головна гордість ліцею — це його педагогічний колектив та вихованці.

Сьогодні, вперше в історії закладу, на 10-й ювілейний випуск завітали колишні випускники, які проходять службу у Збройних Силах України та інших військових

формуваннях і силових відомствах. Це найкращий наочний результат роботи усього колективу закладу. Ці хлопці у військових одиницях спілкувалися з сьогоденними випускниками, керівництвом закладу, розповідали про свої досягнення після випуску, давали практичні поради своїм молодшим колегам. З цього рідного випуску із 49 осіб 39 подали документи для вступу до різних військових та силових вищих навчальних закладів. Це є чи не найвищим показником у процентному відношенні серед усіх подібних закладів нашої держави.

Свято розпочалося з внесення Державного прапора під звуки урочистого маршу у виконанні військового оркестру окремої бригади берегової оборони Військово-Морських Сил Збройних Сил України.

Ювілярів привітали представники від Військово-Морських Сил Збройних Сил

України, Міністерства освіти Автономної Республіки Крим, духовенства, батьки, колишні випускники та ветерани. У своєму вітальному адресі міністр освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим Наталія Гончарова зазначила: «Сьогодні Кримський республіканський інтернат-ліцей з

посиленою військово-фізичною підготовкою — це велика і дружна сім'я, чоловіче братство та дорога у життя». А заступник начальника ліцею з виховної роботи підполковник запасу Едуард Санжаревський підкреслив: «У вас попереду самостійне життя. Вчителі передали вам свої знання, вклали в кожно-

го частину свого серця, допомогли знайти своє місце в житті. Нехай воно буде сповнене радістю, щастям, творчою працею. Досягти цього буде нелегко, адже від сьогодні кожного під власним шляхом, не оглядаючись, не чекаючи підказок, кожному доведеться самостійно шукати відповіді на безліч запитань».

Військовий оркестр окремої бригади берегової оборони дав для випускників величкий плац-концерт, викликавши шквал оплесків, а дитячий танцювальний колектив «М-Стиль» презентував видовищне виконання вальсу.

Після урочистостей колишні та сьогоденні випускники подякували своїм педагогам та запропонували керівнику навчального закладу, полковнику запасу Миколі Балабаю, започаткувати нову традицію — зробити 1 червня ще й днем зустрічі усіх вихованців ліцею.

Олексій МАЗЕПА,
підполковник

НЕЗАБУТНЯ ПОДОРОЖ НА ФЕСТИВАЛЬ ТАЛАНТІВ

Всім привіт! Мене звуть Ірина Осадченко, мені 12 років, я сучасна дівчинка із Української школи-гімназії міста Сімферополя. Мабуть, кожна дитина має мрію стати відомим космонавтом, співаком, актором... І в мене є така мрія, і щоб здійснити її, я готова до всіляких труднощів та іспитів. Серед понад 6 000 претендентів зі всієї України, які подали свої творчі роботи в Інститут обдарованої дитини Національної академії педагогічних наук України, були обрані діти для участі у VI Всеукраїнській виставці-фестивалі «Обдаровані діти України», в тому числі я і моя сестричка Світлана — представниці АР Крим.

Звісно, кожна така моя подорож починається із підготовки, і ця не була винятком. Довелось довго, але досить плідно попрацювати з Аллою Володимирівною Петровою, керівником зразкової театральної студії «Світанок», над твором Наталії Шелест «Життя сучасного учня».

І ось я вже сідаю у потяг, який рушає до Києва. Ті, хто слідує за моїми виступами і думає, що він знає, про який твір йдеться, дуже помиляються. Бо зараз на верхній полиці до Києва прямувала не маленька дівчинка Іринка, а досить «продвинутий» тейджер зі своїм неповторним шармом.

Київський палац дітей та юнацтва, розташований у мальовничому куточку столиці України між найглибшою в Європі станцією метро «Арсенальна» та Києво-Печерською Лаврою, зустрів нас барвистими повітряними кульками та вивісками, з яких відразу зрозуміло, що за подія тут відбуватиметься. З усіх боків до входу рухались діти. Через якихось півгодини палац перетворився на велику дитячу скарбничку, в якій є все, чого тільки забажаєш.

Виставка дитячих робіт була дуже різноманітною,

яскравою — більше ніж 3 000 експонатів. Свої творчі здібності учні 200 організацій із різних областей України втілили у неповторних творах. Величезні макети літаків і кораблів, результати творчих експериментів, будівлі із дерева, картини із соломи, кольорових стрічок та таких незвичних матеріалів, що і фантазії не вистачить самому до цього додуматись, рукотворні прикраси і одяг... На те й виставка, щоб дивувати і надихати.

Під час святкового відкриття виставки-фестивалю, де учасників привітали почесні гості — президент НАПН України Василь Кремень, президент Малої академії наук Станіслав Довгий та інші, звернула увагу на дивовижне дерево, біля якого розмістились маленькі мішечки із назвами різних регіонів України. Звісно, ми знайшли мішечок від АР Крим, але не зрозуміли відразу, що це означає. Виявилось, що «землею, привезеною учасниками виставки з кожного із двадцяти п'яти регіонів України, символічно був удобрений вазон із Деревом Талантів — символ обдарованості — кущ калини, разом з яким бу-

дуть рости і розквітати таланти України!».

Кожна дитина-учасник виставки-фестивалю отримала від організаторів план-карту «Острів знань», на якому були позначені більше 20 майстер-класів. Це майстер-класи по роботі з папером — оригамі, квілінг, витинанка; глиною — ліплення, скульптура, гончарство, виготовлення іграшки-свистунця «Півника»; фарбами — Петриківський розпис, батик, розпис по кераміці; рослинами — лозоплетіння, тра-

Кримські сестрички Ірина і Світлана Осадченко на фестивалі у Києві

Країня праворуч — Ірина Осадченко

воплетіння, виготовлення оберегу з кукурудзяного листа; з нитками — валяння, аплікація, бісерне ткацтво, і навіть бойові мистецтва та в'язання морських вузлів. Кожен майстер-клас був представлений окремими керівниками із регіонів, мав спеціальне оснащення, заготовки, з якими потім працювали діти.

Виявилось, що на майстер-класах можна було трішечки підзаробити, не грошей, звичайно, а солодощів. Світланка — моя сестричка, була дуже старанною, уважною, не барилася, не галяла жодної хвилини, бо солодощі — дуже вагомий стимул: ви-

почагати в номінації «Декламування», а цього року довірили виконати російську народну пісню «Как у нашей Дуни». Світлана дуже любить співати і має вже досвід сольного виконання завдяки керівникові фольклорного ансамблю «Радониця» — Олені Миколаївні Полетневій. Отож не було в неї ніяких побоювань чи тривоги щодо виступу, заспівала вона гарно і була нагороджена бурхливими оплесками. Концерт у холі був невеликим. Показали майстерність дівчата-моделі, Театр костюма запропонував своє бачення сучасної моди. Глядачі — це були переважно діти-учасники заходу, їхні друзі, батьки, керівники-вчителі, отож атмосфера була дуже тепла, спокійна і радісна. Не встигли ми обмінятися враженнями від побаченого, як нас зустріли казкові герої і закрутили в спритних іграх та змаганнях.

Після таких дуже цікавих подій нарешті привітала всіх головна сцена Київського палацу. Концерт був вдалий, кожен номер дивував, видно, що справді організаторами була проведена дуже кропітка робота щодо відбору виконавців. Це і циркові номери, особливо номер на стрічках на висоті, дихання завмирало кожної хвилини. Танець теж вражав. Використовуючи величезні м'ячі, маленькі діти жодного разу не впустили їх і виконували дії з ними дуже синхронно, і це було дивовижно. Побачили ми і дуже сучасний танець. У повнісінькій темряві були увімкнені світлодіоди на костюмах дітей, і такі собі світлячки пере-

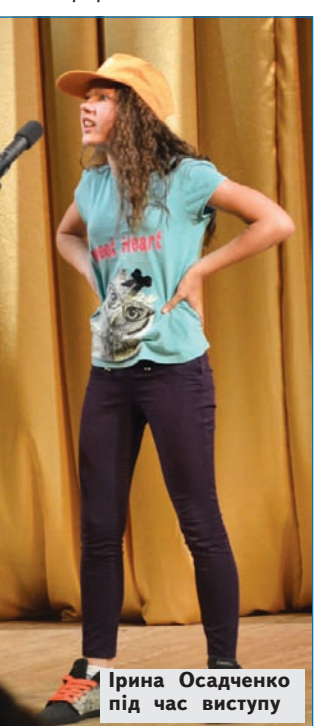
творили сцену на казковий танцювальний майданчик. Після 14 довгоочікуваних виступів настала й моя черга. За кулісами довелось попрацювати, щоб «знайти стан», як каже Алла Володимирівна. Вважаю, що теж змогла здивувати глядачів, вони сміялись над гуморескою, а деякі навіть плакали, впізнавши себе.

Ось і все, залишилось тільки дочекатися нагородження та отримати подарунки напередодні Дня захисту дітей за участь у такій цікавій Всеукраїнській виставці-фестивалі. Не могли ми піти, не залишивши свої розписи на Великій стіні малювання. У той час, поки ми дивились, вчилися, слухали, грались, біла-білесенька стіна перетворилась на різнокольоровий килим. На перший погляд, це хаотичне малювання не має сенсу, але придивившись, починаєш розуміти написи на стіні, які залишили діти всієї України. Це не просто малюнки та написи — це часточки дитячих сердець. Ті, хто був тут, вони — посланці, представники своїх колективів, єдиних і неповторних. Чим більше читаєш, відчуваєш велику енергетику цієї стіни — усвідомлюєш аж до сліз, до мурашок по шкірі, що ти є маленькою, але Людиною, частинкою своєї Батьківщини.

Ірина ОСАДЧЕНКО
Сімферополь — Київ

Ірина Осадченко під час виступу

Ірина Осадченко під час виступу

І у Світланки — такий самий диплом!

Виставка виробів обдарованих дітей України

У центрі — Світланка Осадченко

УВАГА: КОНКУРС! Хоча й на календарі — КА-НІ-КУ-ЛІ! — «Джерельце» закликає своїх юних читачів до участі в творчих конкурсах! Зокрема, на **КРАЩУ РОЗПОВІДЬ ПРО УЛЮБЛЕНИХ УЧИТЕЛІВ**. Напишіть до «Джерельця», за що ви шануєте своїх учителів-наставників, чи хотіли б бути схожими на них. Ще одне творче змагання — на **КРАЩУ РОЗПОВІДЬ ПРО ТЕ, ЯК І ДЕ ВИ ПРОВЕЛИ СВОЇ КАНІКУЛИ**, чим вони запам'яталися. Це можуть бути прозові або поетичні твори обсягом до двох друкованих аркушів. Ілюстрації (фото, малюнки) — тільки вітаються! Надсилайте ваші твори звичайною чи електронною поштою на адресу редакції, кращі з них будуть опубліковані, а переможців чекають призи! Творіть! Держайте! Перемагайте!

«ЗОЛОТА БУЛАВА» ВАСИЛЯ ХИТРУКА: КНИГА ПРО СВІТ І УКРАЇНУ В ЦЬОМУ СВІТІ

Нещодавно в рамках роботи літературно-мистецької вітальні, яка вже два роки працює при кафедрі української філології Кримського інженерно-педагогічного університету, відбулася зустріч викладачів і студентів історико-філологічного факультету з членом Національної спілки письменників України Василем Хитруком. Коли ж говорити взагалі про коло його інтересів і зацікавленість, то, мабуть, легше сказати, чим він не займається, бо він — і учений етноісторик, і культуролог, і літературознавець, і санскритолог, і перекладач, а ще — член правління Товариства краєзнавців України, голова надзвичайної ради неурядової Вільної академії І. Мазепи і Г. Сквороди...

Родом Василь Хитрук з села Великі Трояни, що на Кіровоградщині, де народився 1949 року. Закінчив Київський університет ім. Т. Г. Шевченка та аспірантуру Інституту літератури НАН України. Кандидат філологічних наук. Працював в Інституті літератури та Київському національному університеті, у Флорентійському університеті Італії, у всеукраїнському Товаристві охорони пам'яток історії та культури, Всеукраїнському товаристві «Просвіта». На початку 90-х років став автором «Першої державної програми» і «Закону щодо впровадження і вивчення народознавства у вищих та середніх навчальних закладах» на замовлення Кабінету Міністрів України. Автор прозових, поетичних, літературознавчих науково-дослідницьких книг

та народознавчих і літературознавчих публікацій в Україні й за кордоном. Але попри все В. Хитрук — письменник. Тож названий захід був присвячений презентації його нової, а б сказав, унікальної книги «Золота булава». І як пояснив сам автор її назву, вона про закон землі, бо на санскриті слово «бу» означає «закон», а «лава» — земля. Твір являє собою своєрідне дослідження розвитку земних цивілізацій, які досягли найбільшого розквіту в мирні часи, а не в періоди воєнних лихоліть. Стосується це і далеких предків українського народу, який в давнину досяг високих культурних здобутків. Основою всієї книги, яка складається з 24-х розділів, є простеження поступального розвитку людства, життя наших далеких пращурів протягом багатьох віків. До написання «Золотої булави» автор приступив після збирання і вивчення величезного масиву різноманітного матеріалу, який йому довелося відшукувати і по всій Україні, і на різних континентах, жити кілька років у різних країнах, зокрема в Індії та Італії. Послуговуючись знаннями з різноманітних галузей, передусім з археології, етнології, мовознавства, фольклору, В. Хитрук зміг доказово окреслити загальну картину світового розвитку людства, а в його контексті і українського народу, який тільки в єдності досягав успіхів у розбудові своєї державності. Її ж поразили автор пояснює відсутністю цієї єдності на окремих етапах історичного розвитку. Відповідаючи на запитання про відмінність його поглядів від уже усталених, традиційних на етноісторію народів Європи і світу, а з ними слов'янських і особіно українського, Василь Хитрук зазначив, що він, спираючись на давні тексти та зображення, зумів по-іншому трактувати світову і зокрема українську етнографію. А ці його дослідження і зіставлення тривали близько 30 років. На відміну від етноніма «Окраїна» як назви нашої держави і послуговуючись численними вивченими джерелами, письменник наводить 33 знайдені в них випадки використання назви саме «Україна». Цікаві й зроблені ним мовні зіставлення. Так, простежуючи слова на санскриті, він наводить багато тотожних з ними слів української мови. Взагалі автор значну увагу зосереджує на історії мови та її походженні і розвитку. Спинившись на цьому питанні, В. Хитрук провів зі своїми слухачами своєрідний експеримент. Він назвав кілька десятків слів однієї з мов Індії — хінді, до яких вони знайшли співзвучні лексичні відповід-

ники української мови. Чимало спільного між мовами Індії та України є і в їхній етнокulturі. Довгий час живучи в Індії, автор милувався такими ж охайними, біленькими оселями, як в Україні, квітами біля них і садками; спостерігав дозвілля і свята, що нагадували йому святкування Івана Купала. Коли коротко і науково узагальнити про що ж репрезентована книга, то вона є всеохопним поглядом на людство, його життя і головні принципи розвитку і процвітання. Автор з новою силою розглядає роль «припонтійського казана» і пов'язану з ним етнологію історію оріїв — аріїв, укрів — брахманів, трипільців або пелазів, скотів — кельтів, готів, сармато-скіфів, галичан — галів та інших. Книга вперше дає новий гуманітарно-природничий генезис життя людства ХХІ століття. Окрім того, що вона збагачує нас цінними знаннями про світ і людей в ньому, про історію світового розвитку, презентована книга водночас є і повчальною. Вона дає людям уроки взаємин, доброзичливості, мирного співіснування і толерантності, бо тільки тоді людство буде жити в мирі і злагоді, досягатиме прогресу в своєму цивілізаційному розвитку.

Михайло ВИШНЯК

Шановна редакціє! До вас звертається лівів'янин Євстахій Миколайович Тарасюк, пенсіонер, ваш щирий пошанувач. Вже два роки я передплачую «Кримську світлицю», яка для мене стала єдиним джерелом заспокоєння (відносного, звісно ж). Так мене всі ЗМІ дістали, що не хочеться ні бачити їх, ні читати. Правда, є винятки. В їхньому числі і ваша газета. Вона мене задовольняє тим, що від неї «пахне» українським духом, вона близька моєму серцю. Я вже багатьох своїх знайомих переконав, що вашу газету слід передплатити, вона цього заслуговує. Це безперечний ваш успіх. Я радий за вас і бажаю вам вистояти в наших таких несприятливих умовах. Дякую вам!

А тепер невеличке прохання. Мені в руки потрапила газета «Нова доба», що видається у м. Бучач Тернопільської області. В ній є замітка про одну жіночку, яка у своїй квартирі організувала музей старожитностей. Думаю, що ця замітка про Таїсію Косарчин у багатьох людей викличе ширше захоплення її вчинком і буде слугувати джерелом справжнього натхнення і патріотизму. Якщо можете, то передрукуйте цю статтю в своїй газеті, хай люди знають про цю українку.

З повагою, ваш Євстахій ТАРАСЮК, м. Львів

СВІТЛИЦЮ СТАРОЖИТНОСТЕЙ ОБЛАШТУВАЛА ВДОМА ЖИТЕЛЬКА НАГРІЯНКИ ТАІСІЯ КОСАРЧИН

Велухуючись у витончену українську вимову бучачанки п. Таїсії Косарчин, милуючись шляхетністю звучання кожного слова, нізащо не подумав, що жінка — уродженка Горлівки на Донеччині, де здебільшого чути якщо не російську, то суржик. І враз — таке філігранне багатство! Ще й захоплення доволі незвичне для «східнячки» — автентична українська вишивка, кераміка, уся старовина.

— Ще замолоду була залюблена в гуцульську глину, кераміку і загалом у старовинні речі. Із чоловіком (він, до речі, професор математики) вчителювали, тож і дітей привчали шанувати своє, рідне, — розповідає п. Таїсія.

— **Мабуть, українську мову вилкадали?**

кві. Зберігаю свою студентську найпершу сорочку. Плекаю рушник моєї бабуні з Харківщини — вони звідти втекли від голоду на Донбас. Вишиванки я не «консервую» — інколи сама ношу, інколи даю для аматорів-театралів. Хай служать людям, бо в шафі кому воно потрібне?

— **Діти підтримують вас у вашому захопленні?**

— Більше того, вони й самі щось шоразу привозять. Кажуть: «Це добре, мамо, що ти маєш відпочити душею». Син з невісткою на Великодні свята відкривають у Львові школу писанкарства під гаслом «Відроді українське — напиши свою писанку». А потім у Шевченківському гаю розпродають ці роботи, дають майстер-клас.

— **А чіпх рук он та велика, у людський зріст, мотанка, ще й підперта бандурою?**

— На бандурі грала колись моя внучка. А мотанку я сама робила, вдягнула її в сорочку, плахту.

— **Самі вишиваєте?**

— Тільки хрестиком, низинку так і не опанувала.

— **Бачу, у вас книг багато. Кого любите перечитувати?**

— Дуже люблю Франка. Навіть ніколи раніше не думала, що він такий глибокий та чуттєвий поет. Багато його творів знаю напам'ять, чоловік теж, ми навіть змагаємося, хто більше вивчить. Робила в нашому міському Народному домі Франкові вечори. Не все так вдавалося, як задумала, і, щоб мене розрадити, чоловік каже: «Я вивчу для тебе «Мойсея». І вивчив, і читав зі сцени! Дуже ціную подаровану мені книгу Ірини Сенік «Біла аїстра любові», де, крім поезій, розміщені ще й українські орнаменти, схеми вишивок.

— **А українську вимову відшліфували у Львові?**

— Вважала себе двомовною: удома ми говорили українською, а навчалася в російськомовній школі. Але була дуже вимоглива і справедлива вчителька української, я в неї ніколи не мала «п'ятірки». А при вступі у Львові отримала найвищий бал за твір! Я одразу ж повідомила про це своїй вчительці Надії Миронівні.

— **Писанки вмієте писати?**

— Умію, але вже мені це важко дається: руки тремтять, рівну лінію не проведу.

— **Кого чекаєте на Великдень?**

— Діти прийдуть, внуки. Як і всі молоді, вони дуже зайняті, на все їм бракує часу. Та для того й є свята, щоби зібратися разом, за святково накритим столом, погомоніти. Життя ж минає...

— **А ось і ні. Читала електротехніку і фізику у Львівському будівельному технікумі. Там навчалася і вийшла заміж.**

— **А у Бучачі як опинилися?**

— Приїхала доглядати старенького свекра, він помер на 96-му році життя. А тепер чоловікові треба допомагати, йому важко ходити.

— **Тим не менше, вас обох ми застали за садженням картоплі...**

— Та якось мусимо давати собі раду. Діти у Львові, тож на їхню допомогу особливо не розраховуємо.

— **У вас чудова світлиця старожитностей. Де брали експонати для міні-музею?**

— Все життя потрохи збирала. Невістка моя — професійний художник, син — аматор, тож і вони доклалися. Найбільше у моїй світлиці гуцульської глини, є речі, яким понад сотню років. Зберігаю багато писанок, які писали мої діти, внуки, — це сімейна справа. Також є роботи невістки Оленки, дуже мені подобаються її дизайни та український стиль. Чимало цікавих речей познакомила на горіщі свекрової хати. Дорожу рушником, вишитим червоною гладдю моєю прабабцею. Маю оригінальну дерев'яну макітру з суцільного дерева, яку мені привезли зі Львова. Он у кутку стоїть старезна дерев'яна скриня, яку випадково побачила в одному дворі, де вона валялася як непотріб. Кажу до господарів: «Продайте», а вони: «Та забирайте, ми вам ще й доплатимо...». Я її чотири місяці відчищала лезом. Бамбетель застелений старовинним килимом із Возилова. Сусіди знають про моє захоплення, тож дещо і вони поприносили. Окреме місце відвела вишиванкам. Правда, найкращі позабирали внуки, маю їх три. Є у мене сорочки з Франківщини, серед них моя улюблена, яку інколи вдягаю на свята, їй уже, мабуть, понад 100 ро-

Оксана ЧОРНИЙ
газета «Нова доба»,
№ 18, 3 травня 2013 р.
м. Бучач
Тернопільської області

«ЗАЛИШИВ У СПАДОК СВОЮ ЛІРИЧНУ УКРАЇНСЬКУ ДУШУ...»

(Закінчення. Поч. на 6-й стор.)

Тобто на момент виходу в світ опери «Запорожець за Дунаєм» ще був живий головний герой подій, відображених у творі, і якби автор взявся прославити героїчні вчинки кошового отамана і козацької старшини на боці російських військ, то тут він, без сумніву, здобув би однозначну прихильність тодішніх можновладців і імператорського двору, потішив би самолюбство шовіністично налаштованих російських ура-патріотів. Але в цьому випадку він перестав би бути нащадком генерального обозного козацького гетьмана Дорошенка Івана Гулака, він зрадив би пам'ять свого найближчого друга-брата Тараса Шевченка, ще більше принизив би свій пригноблений неволею народ. І митець буде свій твір по-іншому — він ігнорує російських поневолювачів так, неначе їх зовсім не існує. Він показує, що повернення козаків з-за Дунаю відбулося нібито з дозволу турецького султана, якому вони колись в юності в бою з арнаутом врятували життя — жест вдячності країні, яка надала притулок решткам зруйнованої Катеринової Запорозької Січі, козаки якої, рятуючись від російського покріпачення, знайшли притулок на землях Османської імперії, яка терпіла їхню присутність на своїй території протягом більш як півстоліття. Відійшовши таким чином від історичної дійсності, Семен Гулак-Артемівський спрямував всю силу свого таланту на розкриття національного характеру українців — їхньої любові до своєї рідної землі, туги за втраченою Батьківщиною, патріотизму і безоглядного оптимізму, що базуються на невичерпних джерелах древньої самотньої культури. Ця тема анонсується вже з першого монологу Оксани: «О рідний краю, серце плаче, плаче, горює по тобі!». А головного героя Івана Караса автору довелося замаскувати під гульвісу, хоча можна напевне здогадатися, що під виглядом п'янички козаки таємно збиралися на раду про своє майбутнє. Інакше Іван не був би та-

ким поблажливим, коли жінка зустріла його з макогонем, навпаки, щоб ще більше підкреслити побутовий характер своєї тривалої відсутності, Карась додав сюди ще й історію з небогою.

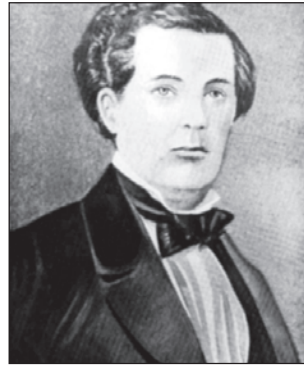
Та попри всякі перестороги, вжиті автором, сучасні дослідники історії, діячі культури вважають, що поява «Запорожця...» прискорила введення репресивних заходів стосовно української мови і культури, а отже, і стосовно українців з боку реакційно налаштованих російських державних діячів. Так, вже влітку того ж року вийшов відомий «Валуєвський циркуляр», таємне розпорядження російського уряду від 20.07.1863 р. про заборону друкування книг українською мовою. Автором його був міністр внутрішніх справ Російської імперії П. Валуєв, відомий своєю заявою, що «ніякої окремої малоросійської мови не було, немає і бути не може». Циркуляр забороняв друкувати українською мовою шкільні підручники, науково-популярні та релігійні видання. Фактично припинилося друкування і української художньої літератури. Між тим, ще не заборонялися театральні постановки українською мовою і опера продовжувала жити на сцені. Та 1876 року було вжито наступний крок у спланованому наступі реакції на українську культуру — горезвісний «Емський указ», за яким по всій імперії заборонялися вистави українською мовою. Перша і єдина українська опера була знята з репертуару. Це була друга потужна хвиля в імперській політиці русифікації. Так тривало аж до 1884 року. 11 червня були відновлені її постановки в українській трупі М. Старіцького, яка гастролювала в той час у Ростові-на-Дону. В 1915 році з величезними труднощами вдалося отримати дозвіл на постановку «Запорожця...» на сцені Московського Большого театру. Вона відбулася 26 листопада, а 19 грудня була повторена «с высочайшего позволения». Обидві вистави пройшли з триумфом, часто переривалися оваціями. Але такий ентузіазм і захоплення

глядачів здалися царському уряду недоречними і опера була знята з репертуару імператорських театрів. Знову забуття на довгі роки.

Слід відзначити, що відразу зі своєю появою і практично до сьогодні опера зазнавала тенденційних нападів і недоброчинливих критик з боку реакційних кіл російської інтелігенції. То авторів закидали бідністю сюжету, то заявляли, що це, мовляв, ніяка не українська опера, а компіляція тем з малоросійського життя, то серйозно звинувачували в плагіаті, нібито Семен Гулак-Артемівський списав музику з опери Моцарта «Викрадення із серала». І сьогодні знайшлися «знавці» творчості митця, навіть тут, в Україні, які додумалися, що «Запорожець...» є буцімто плагіатом з опери Дж. Россіні «Італійка в Алжирі», ось тільки Гулак-Артемівський поміняв ролями головних героїв — чоловічу на жіночу і навпаки. Все це зайвий раз підтверджує непересічність твору, його достовірність і правдивість у відображенні українських типажів, що завжди не подобалося нашим недоброчинцям, які завше насаджують образ українця як тупого і затурканого хохла.

У радянські часи постановки опери відновились, щоправда, в дещо підправленому вже за канонами соціалістичного реалізму і братерського інтернаціоналізму вигляді. Протягом свого сценічного життя опера багато разів піддавалась редагуванню, оригінальні персонажі, такі, як, наприклад, Прокіп, суперник Андрія, викидалися, натомість дописувалися нові діалоги, вводилися персонажі і навіть дописувалися цілі акти. Більшість цих новацій, на щастя, не прижилися.

У 1937 та 1953 роках були здійснені екранізації твору (І. Кавалерідзе та В. Лапокин). Сьогодні, в незалежній Україні, інтерес до опери не спадає. Вона залишається головним класичним музичним твором на теренах України, ставиться на сценах у новому, оригінальному прочитанні, у 2007 році режисером Миколою Засєєвим-Руденком

було здійснено нову екранізацію. Відома також екранізація 2010 року театральної вистави компанії «Бенюк і Хостікоєв» під назвою «Задубаєць за порогом». Ми ще і ще раз переконуємося, що немируще неможливо знищити, задушити, як неможливо знищити народ, що породжує таких геніїв.

На завершення не втримаюся, щоб не згадати слова нашого сучасника, народного артиста України, професора, лауреата Національної премії ім. Т. Г. Шевченка Анатолія Мокренка: «Співочий потенціал нашого народу у світі відомий здавна, і здавна, зокрема в «оперну еру», через свою бездержавність Україна була вокальним донором Російської і Австро-Угорської імперії. Всім відома практика рекрутування обдарованих дітей та юнаків з України до придворної співочої капели в Петербурзі ще за козацьких часів, де змінювали навіть їхні прізвища. ... Можна навести безліч прізвищ українців, яких обидві імперії використовували для власної слави, а особливо — Російська, яка «доїла» Україну аж до Рубікону нашої незалежності. Скільки їх, відомих та невідомих співаків, композиторів, музикантів, режисерів, розчинилося у безкрайніх просторах імперії протягом століть, ставши «іхніми», а не нашими, не реалізувавшись в українському оперному мистецтві, в українській культурі». На щастя, наш великий земляк не розтанув у забутті. Він поклав своє життя служінню російській оперній сцені, а нам, українцям, залишив у спадок свою ліричну українську душу, яку вклав у свої твори.

Разом з геніальними творами нашого великого земляка живе в наших серцях і вічна про нього пам'ять.

Олександр ЩЕПАК,
директор районного музею **С. С. Гулака-Артемівського**
м. Городище

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

ЧЕРВЕНЬ
22

День скорботи і вшанування пам'яті жертв війни в Україні.

1933 р. — лідер комуністів України П. Постишев оголосив про масові арешти серед «буржуазної інтелігенції» України.

22-24 червня 1941 р. — війська НКВС вчинили страшні злочини, масово розстрілявши в тюрмах десятки тисяч українців Галичини та Волині.

Помер:

1992 р. — Сокульський Іван Григорович, український поет, правозахисник, громадський діяч. У 1966 р. «за написання націоналістичних віршів» виключений з комсомолу і відрахований з університету. У 1968 р. виступив одним з авторів «Листа творчої молоді Дніпропетровська», в якому висловлювався протест проти політики русифікації в Україні, переслідування національної інтелігенції, плондрвання пам'яток культури, цькування роману О. Гончара «Собор». У середині червня 1969 року Сокульського заарештували, і 27 січня 1970 р. Дніпропетровський облсуд засудив його за статтею 62, ч. 1 КК УРСР («антирадянська агітація і пропаганда») до 4,5 років таборів суворого режиму. Покарання Сокульський відбував спочатку у Мордовії, а з кінця 1971 р. — у Володимирській в'язниці, згодом у таборах Пермської області.

20 травня 1991 р. був жестоко побитий агентами КДБ під час пікетування з вимогами незалежності України в Дніпропетровську, що призвело до різкого погіршення здоров'я.

23

День Святої Трійці. П'ятидесятниця.

1917 р. — Центральна Рада УНР проголосила Перший Універсал про автономію України.

1990 р. — кримські татари почали повертатися на Батьківщину.

24

1934 р. — столиця УРСР перенесена з Харкова до Києва.

Народилися:

1897 р. — Іван Лютий-Лютенко (Гонта), звенигородський отаман.

1914 р. — Мирослав Іван Любачівський, верховний архієпископ Львівський, глава Української Греко-Католицької Церкви.

25

Народився:

1886 р. — Іван Крип'якевич, український історик, академік, професор Львівського університету, директор Інституту суспільних наук АН України. Автор ряду наукових досліджень про українську козацьку державність та Богдана Хмельницького, ряду підручників з історії України.

Помер:

1205 р. — галицький князь Роман Мстиславич.

26

Померли:

1941 р. — Володимир Прийма, священик, новомученик УГКЦ, закатований енкаведистами.

1958 р. — Святослав Шрамченко, військовий і громадський діяч, капітан-лейтенант УНР, видатний філателіст, письменник.

27

1663 р. — у Ніжині відбулася козацька рада (Чорна Рада), на якій гетьманом Лівобережної України було обрано Івана Брюховецького.

1709 р. — під Полтавою

заслали поразки війська шведського короля Карла XII у бою проти російських військ царя Петра I.

1834 р. — відкрито Київський університет.

1905 р. — (14 червня за ст. ст.) почалося збройне повстання моряків на панцернику «Князь Потьомкін Таврійський». За часів УНР носив назву «Борець за свободу», входив до Українського військово-морського флоту.

В цей час відбувався підйом революційного руху в Росії та національної свідомості в Україні. На Чорноморському флоті партійні та національні українські гуртки з'явилися ще в 1902-1903 рр. Україна в складі Російської імперії перебувала під подвійним гнітом — національним і соціальним, тож матроси Чорноморського флоту, в переважній більшості українці, брали активну участь у революційному русі проти царату.

Організатором і першим керівником повстання став уродженець Житомира артилерійський унтер-офіцер Григорій Вакулечук. Повстання почалося з легендарної фрази, вимовленої Вакулечуком українською мовою: «Та доки ж ми будемо рабами!».

Як згодом влучно висловився Іван Багряний, який дослідно вивчав історію повстання та працював над романом про панцерник: «Це було повстання української стихії. Повстання кріпаків князя Потьомкіна, нащадків Самійла Кішки і всього українського Запоріжжя».

1964 р. — у Вашингтоні відкрито пам'ятник Тарасові Шевченку.

Народився:

1833 р. — Владислав Заремба, український композитор, піаніст і педагог.

28

День Конституції України. 1996 р. — після 23-годинного обговорення у Верховній Раді України прийнято Конституцію України.

1651 р. — найбільший бій Хмельниччини, який відбувся біля міста Берестечко між Військом Запорозьким під командуванням Богдана Хмельницького та союзним йому кримськотатарським військом Ісляма III Герая, з одного боку, та армією Речі Посполитої під командуванням Яна Казимира II, — з іншого.

1910 р. — митрополит Андрей Шептицький вперше в австрійському парламенті виголосив промову українською мовою.

1914 р. — у Львові відбувся Великий здиг «Соколів» і «Січей» числом понад дванадцять тисяч учасників, що поставили собі мету: «Вироблювати в народі фізичну справність і організаційну карність як силу народу».

1917 р. — на засіданні Малої Ради було сформовано перший український уряд — Генеральний Секретаріат.

Помер:

1911 р. — Архип Тесленко, український письменник.

«Логотип до 200-річчя Тараса Шевченка був відібраний компетентним журі авторитетних митців-графіків. На конкурс було представлено 208 ескізів від понад 100 учасників. Найкращою стала робота Олега Шупляка, викладача Бережанської дитячої

ОБРАНО ЛОГОТИП ДО 200-РІЧЧЯ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

художньої школи з Тернопільщини», — про це на прес-конференції повідомив міністр культури України Леонід Новохатько.

«Демократичні умови конкурсу дозволяють приймати кілька ескізів логотипа від одного автора. Основними критеріями відбору були лаконічність, асоціативність з особистістю Т. Г. Шевченка та ювілейною датою», — розповів міністр. Леонід Новохатько зауважив, що цей логотип стане всеукраїнським та міжнародним символом Шевченківського ювілею і буде використовуватись на буклетах, каталогах, в оформленні інтер'єрів приміщень, де проходять заходи з відзначення 200-річчя Кобзаря, на телебаченні у тематичних про-

грамах, фільмах, анонсах.

«І премію (30 тис. грн.) журі не присудило нікому. Оскільки за умовами конкурсу робота повинна бути виконана бездоганно і не потребувати доопрацювання. Уже на першому етапі кожен з п'яти відібраних ескізів (із 208-ми), на думку членів журі, потребував коректив автора. А переміг той ескіз, який вимагав виправлень найменше», — розповів член журі, лауреат Національної премії України ім. Т. Г. Шевченка Василь Перевальський.

Леонід Новохатько вручив переможцю сертифікат на отримання II премії у розмірі 20 тис. грн. і подякував всім учасникам конкурсу.

III премію — 15 тис. грн. — отримали Віталій Мітченко —

заслужений діяч мистецтв України, доцент, викладач кафедри графіки Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури України та Наталя Михайличенко.

Всеукраїнський відкритий конкурс на кращий ескіз логотипа з відзначення 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка був проведений Міністерством культури України з 29 березня до 14 травня 2013 року на виконання Указу Президента України «Про додаткові заходи з підготовки та відзначення 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка» та Плану заходів з підготовки та відзначення 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України.

ЗА НАТХНЕННЯМ — ДО ІСТОРИЧНОГО КОСТЮМА

Мабуть, у світі немає нічого більш консервативного, демократичного і мінливого водночас, ніж мода. Як виглядає це на практиці, можна побачити на виставці сучасного кримськотатарського етнічного костюма, що демонструється в ці червневі дні у Всеукраїнському інформаційно-культурному центрі. Модельний ряд молодих дизайнерів Ельміри Керімової, Зекіє Муртазаєвої та Дінари Мамутової відкривають два національних костюми — чоловічий і жіночий з колекції сценічного одягу трупи Кримськотатарського академічного музично-драматичного театру. І недаремно. Саме в традиційному вбранні свого народу черпали натхнення для

творчість із збереження традицій кримськотатарського народу і перенесення їх на сучасний ґрунт була відзначена грамотою ЮНЕСКО.

Для створення експонованих шести естрадних костюмів та одного весільного Е. Керімова намалювала десятки ескізів. Тканини — оксамит, шифон, атлас та інші підбирала таких кольорів, які найчастіше зустрічаються в навколишній природі. І вийшла її колекція «Дорогоцінній традиції», немов веселка на чистому небі після дощу, а по ній золотими нитками сонце випестувало свої візерунки. Особливо яскраво вони сяють на червоному оксамиті весільної сукні.

— На своє весілля одягла б таку? — запитує Ельміру.

— Звичайно, — відповідає вона. — Тільки низ зробила б більш пишним.

Однак ця подія в неї — у минулому. А в пошитому нею національному костюмі вже танцює на сцені її чотирирічна донечка. Натхнення модельєра для неї — як азартна гра: поки не доведе до кінця роботу від паперових креслень до готового виробу, не заспокоїться. Один костюм, наприклад, стилізований нею під вбрання жінки-воїна з сумочкою, як для стріла.

Моделі доповнюють орнаменти, вишиті гладко золотими нитками і тасьмою, що виразно окреслюють лінії фігури. А якщо зняти з багатофункціональних етнічних костюмів традиційні для них манжети та інші елементи, то нижню частину можна одягати й окремо як сучасне вбрання.

Самій Ельмірі зі своїх моделей найбільше подобається брючний костюм зеленого кольору. Вона його одягала для показу минулого року як одну з розробок дипломної колекції.

Друга учасниця виставки — Зекіє Муртазаєва, використавши в сучасному крої елементи давньої культури, створила в трьох святкових молодіжних костюмах з колекції «Бадем», що в перекладі означає «миг-

З. Муртазаєва

даль», образ кримськотатарської дівчини — граціозної та витонченої. Неповторності та оригінальності цим моделям надає поєднання прозорої органзи білого кольору з сірим габардином і малиновим трикотажем.

М'які відтінки шовкових тканин переважно фіолетової гами в комбінації з оксамитом обрала для своїх трьох костюмів з колекції «Шовкова філігрань» третя представниця КІПУ — Дінара Мамутова. Оздоблюючи їх вишивкою, вона не копіює традиційні кримськотатарські орнаменти, а створює власні композиції, як і дві її колеги. Якщо уважно придивитися до вишитих квітів, ніжного нахилу гілочок чи розташування інших символів художньої в'язі, то можна розгадати характер авторів і яка муза їх у момент творчості надихала. Це — родзинка їхнього власного дизайнерського почерку і прикметна ознака експонованих костюмів.

Єдине, чого не вистачає в цій молодіжній колекції, за словами завідувача виставково-експозиційного сектора ВІКЦ, заслуженого діяча мистецтв АРК Ельміри Черкезової, так це ювелірний прикрас, які були обов'язковим елементом у національному кримськотатарському костюмі. Його основні риси склалися на кримській землі протягом трьох століть, і за зразками, що збе-

реглись в музеях і Ханському палаці Бахчисарайського історико-культурного заповідника, немов у книзі, можна прочитати і зрозуміти культуру народу в цілому, його дух та образ.

На їхній основі чудові колекції фольклорного одягу, сценічних костюмів, весільних суконь і стилізованого сучасного вбрання створили такі відомі кримськотатарські модельєри, як Майре Люманова, Ельвіра Софу і Венера Курмаєва, які демонструвалися у попередні роки у ВІКЦ. Цікаві передачі на ці теми веде по кримському телебаченню дизайнер одягу Халіде Чілінгірова.

Освоївши швейні премудрості, стилізацію природних і народних мотивів, застосування знайдених прийомів у готовому виробі, студентка п'ятого курсу КІПУ Нізе Еміршаєва на Міжнародному полікультурному фестивалі-конкурсі «Переяславський дивограй», який відбувся 24-25 травня цього року в Переяславі-Хмельницькому під Києвом, продемонструвала п'ять своїх бакалаврських виробів і посіла друге місце. До одержаної грамо-

Н. Еміршаєва

ти їй вручили вже у Сімферополі приз — декоративну тарілку з емблемою фестивалю-конкурсу.

Без ручної роботи в моделюванні одягу — ніяк! А мову орнаментів для голки з нитками допомагає зрозуміти розпис по дереву з копіями композицій відомого кримськотатарського художника довоєнного періоду Амета Калафатова, що доповнює модельну експозицію.

Душі не можна давати лінуватися. Їй потрібно птахом підніматися у небо. І нові модельні розробки молодих кримськотатарських дизайнерів, у міру авангардні, зручні на фольклорному святі, урочистій події, сцені та в колі друзів, демонструють оригінальні зразки прикладного застосування декоративного мистецтва в культурі одягу, що є складовою частиною нашого життя.

Валентина НАСТІНА

(Фото ДО «ВІКЦ»)

«БАНДУРА НЕ ПРОДАЄТЬСЯ!»

Добролася Україна

До попередніх країн.

Грише ляха свої діти

Її розпинають...

Тарас Шевченко, «Кобзар»

1964 рік, Ялта. На південний берег Криму за негласним дорученням Спілки кобзарів для дослідницько-просвітницької діяльності переїжджає на постійне проживання бандурист Олексій Федорович Нирко. Адже Крим та Кубань (яку теж досліджував Олексій Нирко) безславно здали свої позиції росіянам... Хто згадає про життя і невтомну працю кобзарів, майстрів бандур, акторів українських театральних труп Криму і Кубані? Саме їхню діяльність узявся досліджувати Олексій Нирко. Це був пошук утрачених і забутих скарбів. Усе життя, здоров'я, кошти, певною мірою і сім'я були покладені на вівтар Батьківщини. Понад сорок довгих років кожна мить до останнього подиху була присвячена Україні.

Рік за роком, слово до слова, інструмент до інструменту... Так було створено архів та єдиний у світі приватний музей Криму та Кубані, який налічував 24 «давні бандури кустарного виготовлення», а також найрізноманітніші документи та матеріали про кобзарство. У колекції — й окремі деталі бандур, інструменти, якими робили бандури, унікальні світлинки, листування, книги, еміграційні журнали з відомостями про майстрів та бандуристів, спогади. Музей містився в кабінеті викладача Кримського гуманітарного інституту Олексія Нирка.

І от Митця не стало. Прощання відбулося в інституті. Тіло винесли... А на другий день винесли все з кабінету-музею, так би мовити, до іншого корпусу інституту — за згодою і під керівництвом ректора... Родині не повернули навіть приватної бібліотеки. Натомість покійного звинуватили у крадіжці книг з інститутської бібліотеки!

Усіма способами ректор намагався відібрати у сім'ї безцінний рукописний архів Олексія Нирка, здійснюючи тиск на старшу доньку Олексія Федоровича Оксану, яка на той момент навчалася в КГУ і була вагітною. А можливість «впливати» були, адже він не тільки ректор КГУ, але й депутат міськради Ялти від Партії регіонів та почесний громадянин Ялти! Тож коли дружина покійного Неоніла Леонтіївна прийшла за нотами для роботи з молодшою капелою «Кримські проліски», її випали в двері. А чого церемонитися?!

У тяжкий період, коли родина пережила величезну втрату, їй довелося стати свідком знеславлення імені Олексія Федоровича, знищення набутих його кропіткої багаторічної праці.

Неначе передчуваючи лихе, Олексій Федорович, який ніколи не довіряв ректору, напередодні смерті передав до експозиції музею Лесі Українки (музей відкрито з ініціативи Оксани Нирко) більшу частину бандур, а рукописний архів переніс додому.

2012 рік. Від третіх осіб дізнаємося, що приватна сімейна колекція бандур, яка експонувалася сім років у музеї Лесі Українки, без погодження з власниками... перезезена на експонування в КГУ. Офіційний привід: проведення в інституті наукової конференції з нагоди 135-ї річниці Гната Хоткевича. Але конференція так і не відбулася. Навіть про наміри її провести не було інформації на офіційному сайті інституту.

Родина звернулася до правоохоронних органів, які 28 листопада 2012 р. порушили кримінальну справу за статтею про самоуправство. Але що реально зроблено для відновлення законності?!

Тим часом 30 грудня 2012 року сплив термін договору. А старовинні інструменти продовжують залишатися в інституті!

Усі ці міські бандури в інституті не експонувалися. Власників колекції — родину Олексія Нирка — жодного разу до неї не допустили, щоб ті могли переконаватися, що бандури зберігаються в належних умовах.

Справа вже півроку лежить на полиці без руху, хоча відомі імена винних та місце знаходження бандур. Про їхню долю ми вже давно не маємо жодної звістки. Можливо, інструменти тишком розпродаються?! Так гине національна спадщина на 22-му році Незалежності!

Чи заради цього Олексій Нирко протягом сорока років відшукчував, ретельно реставрував і зберігав їх?! Невже це і є «вінець» праці всього його життя?!

Закінчу свій лист фрагментом з книги Олексія Нирка «Кобзарство Криму та Кубані»: «Літній бандурист злегка доторкнувся долонею до корпусу інструмента і його погляд ковзнув повз співбесідника вдалину. Тінь задуми майнула по його обличчю... В. Куличин раптом зрозумів, що цей козарлюга не торгує бандурою ні в прямому, ні в переносному значенні цього слова. Бандуру він може залишити в спадок нащадкам, які продовжать його справу, своїм сином, онукам або крашому своєму учневі; бандуру він може подарувати в музей; він може заповісти покласти її собі на могилу, але продати?! Вона не продається, як повітря, як рідна мова, як Україна!»

Мирослава НИРКО

Ялта — Київ

nezbornya-naciya.org.ua

Е. Керімова

конструювання моделей авторки.

— За вісім років моєї роботи в Кримському інженерно-педагогічному університеті це — перший вихід студенток і випускниць із спеціалізованим кримськотатарським проектом до кримської публіки, — сказала його керівник, викладач кафедри образотворчого мистецтва і декоративно-прикладної творчості Віра Левицька. — Раніше модельні розробки цього виду костюмів входили до колективної вузівської колекції, створеної на основі культур народів півострова.

На цей крок молодих дизайнерів одягу надихнув триумф на виставці в Кам'янці-Подільському Хмельницької області, де їхня

ОФОРМИТИ ПЕРЕДПЛАТУ на всеукраїнську загальнополітичну і літературно-художню газету «Кримська світлиця» та інші культурологічні видання ДП «Національне газетно-журнальне видавництво» (газету «Культура і життя», журнали «Українська культура», «Український театр», «Театральний концертний Київ», «Музика», «Пам'ятки України: історія та культура») можна в будь-якому поштовому відділенні зв'язку України. У країнах далекого зарубіжжя оформити передплату на ці видання можна через сайт www.presa.ua на сторінці «Передплата On-Line». Передплатити та придбати окремі примірники видань в електронній версії можна за адресою — <http://presspoint.ua/>. Така послуга доступна в будь-якій країні світу. Довідки за тел.: (044) 498-23-64; e-mail: nvu.kultura.porhun@gmail.com